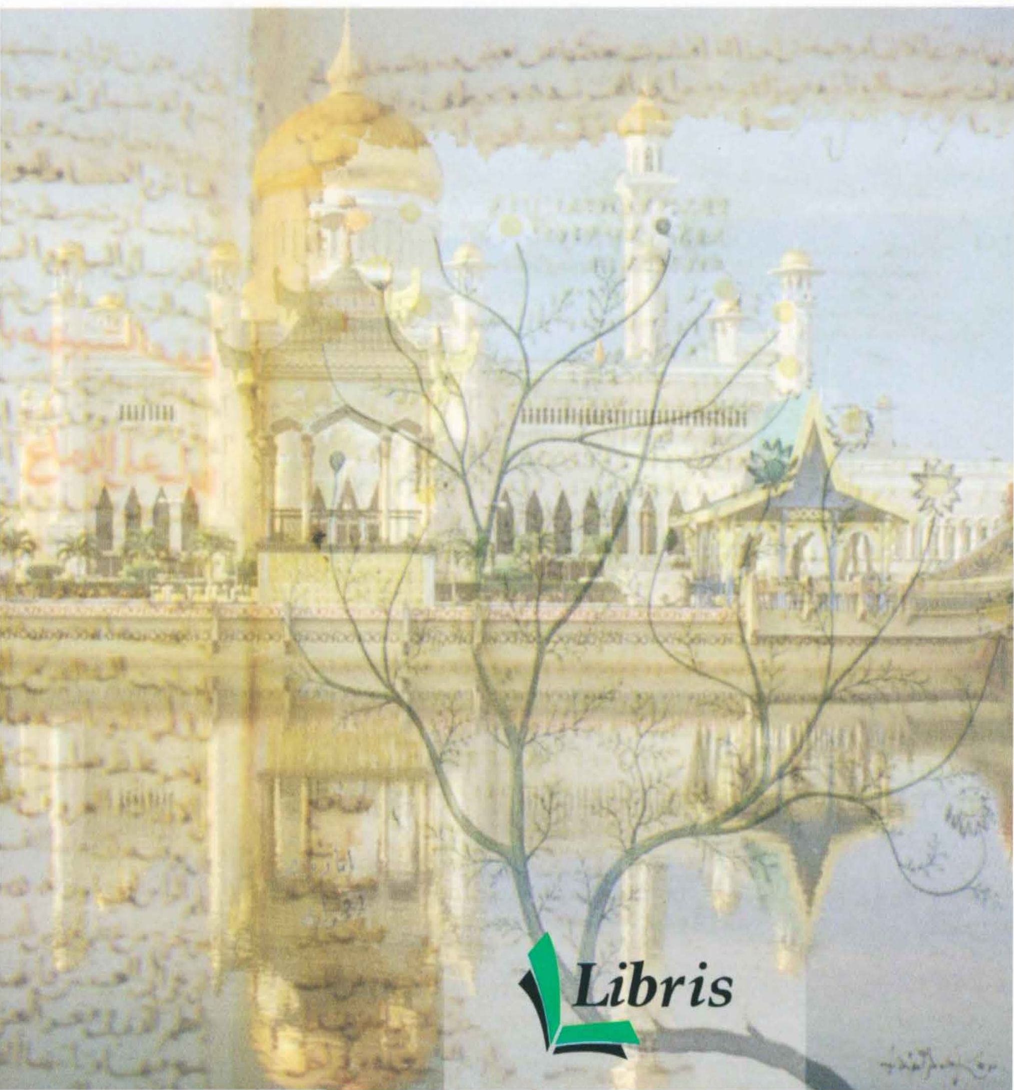
ČIŠĆENJE DUŠE
prema prvim izvorima

Priredio: Ahmad FARID

sakupljeno iz djela čiji su autori

Ibn Redžeb el-Hanbali, Ibn Kajjim el-Dževzijja
i Ebu Hamid el-Gazali

ČIŠĆENJE DUŠE

prema prvim izvorima

Priredio:
Ahmad FARID

S engleskog na bosanski prevela:
Alma ČEHAJIĆ

Sarajevo, 2005./1426.H.

PREDGOVOR AUTORA

Svaka slava pripada Svemogućem Allahu. Njega molimo za pomoć i oprost. Njemu se utječemo od zla nas samih i naših loših djela. Koga Allah uputi, niko ga ne može zavesti na pogrešan put, a koga Allah zavede na pogrešan put, niko ga ne može uputiti. Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha, Jedinog, bez druga ili Njemu ravnoga. I svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik. Neka je Allahov mir i salavat na poslanika Muhammeda, njegovu časnu porodicu, ashabe i one koji ih slijede u pravičnosti do Sudnjeg dana. Jedan od najvažnijih zadataka zbog kojih je poslanik ovog naroda Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, poslan jeste očišćenje duše. Allah, govoreći o ovoj misiji, kaže:

> ***"On je Onaj Koji je neukima, poslao između njih Poslanika, da im kazuje Njegove Znake, i da ih očisti, i Knjizi i Mudrosti ih nauči, premda su prije bili u očitoj zabludi."*** *(El-Džumua, 2)*[1]

Stoga, onaj ko se istinski nada Allahu i Sudnjem danu treba pokazati poseban interes za očišćenje vlastite duše, jer Allah je povezao uspjeh Svoga roba sa čistotom njegove duše, nakon što se jedanaest puta zakleo. U Ku'ranu se ne može naći nijedna zakletva poput ove:

---

[1] U tekstu je korišten prijevod Kur'ana prof.dr. Enesa Karića, op.prev.

“Tako Mi Sunca i svjetlosti njegove, i Mjeseca kad ga prati ustopice, i dana kad ga očituje, i noći kad ga zakrije, i neba, i Onoga Koji ga sazda, i Zemlje, i Onoga Koji je ravnom učini, i duše, i Onoga Koji je stvori, pa je nadahnu da znade šta zlo joj je, a šta dobro je, uspjet će onaj ko je očisti, a izgubit će onaj koji je uprlja.” *(Eš-Šems, 1-10)*

Riječ *tazkiat* : znači očistiti ili iščistiti, riječ zekat ima isti korijen, s obzirom na to da se zekatom čisti bogatstvo, priznavajući Allahovo pravo nad jednim njegovim dijelom.

Postalo je teško za nas da se okoristimo knjigama *rakaika* (knjiga o temama koje utječu na emocije) koje su napisale prve generacije muslimana. Većinu njih čine velike knjige koje sačinjava nekoliko tomova, a mnogim je muslimanima otežan pristup takvim knjigama. Povrh toga, često sadrže slabe i fabricirane prijenose. Stoga smo se odlučili da načinimo kolekciju najpouzdanijih izvještaja, koje su nam predočili neki učenjaci čija ekspertiza leži na polju dave: imam Šemsudin ibn el-Kajjim, Ibn Radžab el-Hanbali i imam Ebu Hamid el-Gazali. Naša je iskrena želja da ova knjiga postane korisnim izvorom i naposlijetku se pokaže kao blagodat na Dan kada ni bogatstvo ni djeca neće biti od koristi, jer niko neće imati koristi osim onih koji dođu sa čistim srcem.

Svaka slava pripada Allahu i sva je moć Njegova.
On je naš gospodar i Njemu se svi vraćamo.

Poglavlje 1.

ISKRENOST

Iskrenost znači: očistiti svoju namjeru od svih loših elemenata, s ciljem približavanja Allahu, osigurati da je svaka namjera koja leži iza djela ibadeta i poslušnosti isključivo radi Njegovog zadovoljstva. To je neprekidno pomno razmišljanje o Stvoritelju, do tog stupnja da se zaboravi stvorenje.

Iskrenost je uvjet da Allah primi dobra djela učinjena sukladno Poslanikovom, sallallahu alejhi ve sellem, sunnetu. Allah naređuje u Kur'anu:

> ***"A naređeno im je samo da Allahu robuju, da Mu odano kao čisti vjernici vjeru ispovijedaju."***
> *(El-Bejjina, 5)*

Ebu Umame prenosi da je jedan čovjek došao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao: ""Šta je s čovjekom koji nam se pridruži u borbi, a njegova je namjera samo da stekne slavu i plijen?" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovori: "On neće primiti ništa." Čovjek je tri puta ponovio pitanje i svaki put je Poslanik rekao: "On neće primiti ništa." A zatim reče: "Allah prima samo ona djela učinjena s čistom namjerom da se stekne Njegovo zadovoljstvo.""[2]

---

[2] *Sahih*, En-Nesai, *Kitab el-Džihad*, 6/25; hafiz Ibn Hadžer, *Fath el-Kadir*, 6/28.

Ebu Seid al-Hudri prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao na hutbi na Oprosnom hadžu: "Allah će blagosloviti svakoga ko čuje ove riječi i svakoga ko ih razumije, jer može biti da oni kojima je preneseno ovo znanje nisu oni koji će ga najbolje razumjeti. Postoje tri stvari prema kojima srce vjernika ne treba osjećati nikakvo neprijateljstvo ili pakost: posvećivanje djela Allahu, savjetovanje imama muslimana i lojalnost većini."[3]

Ovdje se misli da ove tri stvari jačaju srce, i svako ko se u njima istakne imat će srce čisto od svake vrste podmuklosti, pokvarenosti i zla. Rob se može osloboditi šejtana samo pomoću iskrene požrtvovanosti, kako Allah u Kur'anu kaže da Mu je Iblis rekao:

"...osim onih iskrenih Tvojih robova!" *(Sād:83)*

Prenosi se da su pravovjerni uobičavali reći: "O vlastito biće, budi odano, i bit ćeš čisto." Kada se bilo kakva ovosvjetska sreća, u kojoj vlastito biće nađe prijatnost i prema kojoj mu srce teži, uplete u naš ibadet, tada ona umanji vrijednost čistoće naših napora i uništi našu iskrenost. Čovjek je zaokupljen dobrom srećom i utopljen u svoje strasti i žudnje; rijetko je da su njegova djela i ibadet oslobođeni privremenih ciljeva i želja ove vrste. Iz ovog se razloga kaže da će svako ko osigura jedan momenat istinske pobožnosti Allahu u ovom životu uspjeti, jer je pobožnost rijetka i od izuzetne vrijednosti, a uklanjanje nečistoća u srcu jeste naporan i zahtjevan poduhvat.

Pobožnost jeste ustvari uklanjanje svih nečistoća iz srca, bilo da ih je malo ili mnogo, tako da je namjera približavanja Allahu slobodna od svih drugih motiva, izuzev postizanja

---

[3] *Sahih*, Ibn Madže; također Ibn Hibban, *Mevarid ez-Zeman*, str. 47, po izvoru Zaida ibn Sabita.

Njegovog zadovoljstva. Ovo može doći samo od onoga koji voli Allaha, koji je do te mjere obuzet mislima o onom svijetu, da u njegovom srcu ne ostaje mjesta za ljubav prema ovom svijetu. Ovakva osoba mora biti odana i iskrena u svim djelima, čak i kada jede, pije i obavlja nuždu. Uz rijetke izuzetke, svako ko nije ovakav naći će da su vrata pobožnosti za njega zatvorena.

Ovakva ljubav karakterizira svakodnevna djela osobe koja je svladana svojom ljubavlju prema Allahu i ahiretu, i ona predstavljaju istinsku odanost. Isto tako, onoga čija je duša svladana ljubavlju i zaokupljenošću ovim svijetom, statusom ili autoritetom, ove će ga karakteristike toliko preplaviti, da njegova djela, bilo da je to namaz ili post, neće biti primljena, osim u rijetkim slučajevima.

Lijek protiv ljubavi prema ovom svijetu jeste udaljavanje ovosvjetskih želja od samoga sebe, uništavanje pohlepe za ovim svijetom i čišćenje u pripremi za slijedeći svijet. Ovo će, zatim, postati stanjem srca i iskrenu će pobožnost biti jednostavnije postići. Ima mnogo djela za koje čovjek misli da ih čini iskreno radi Allahovog zadovoljstva, ali on je obmanut, jer ne uviđa njihove manjkavosti.

Prenosi se da je čovjek uobičavao klanjati u prvom safu u džamiji. Jedan dan je zakasnio na namaz i tako je klanjao u drugom safu. Osjećavši se nelagodno kada su ga ljudi vidjeli u drugom safu, shvatio je da su užitak i zadovoljstvo u srcu koje je osjećao zbog namaza bili zbog toga što je vidio da ga ljudi tu vide i zbog toga mu se dive. Ovo je suptilno, neopipljivo stanje i djela su rijetko od njega zaštićena. Izuzev onih kojima Allah pomaže, mali broj ljudi svjestan je ovako delikatnih stvari. Oni koji ovo ne uvide vidjet će svoja dobra djela kao loša na Sudnjem danu, to su oni koji su spomenuti u Allahovim riječima:

"A od Allaha će im se ukazati kazna koju nisu bili slutili. I ukazat će im se njihova zla djela koja su počinili." (Ez-Zumer, 47-48)

"Ti reci: 'Hoćete li da vas izvijestimo Mi o djelima gubitnika ovih, čiji će trud u životu na ovome svijetu daleko od njih biti', a oni će – da je dobro ono što čine - snovati" (Kehf, 103-104)

Jakub je rekao: "Pobožna je osoba ona koja prikriva stvari koje su dobre, na isti način na koji skriva stvari koje su loše."

El-Sousi je rekao: "Iskrena pobožnost znači izgubiti sposobnost da se bude svjestan svoje pobožnosti, jer onaj ko uspije identificirati pobožnost u svojoj pobožnosti jeste osoba kojoj nedostaje pobožnost." Razmatrati pobožnost jeste diviti joj se, a divljenje je nevolja, a ono što je čisto oslobođeno je svake nevolje. Ovo znači da djela moraju biti očišćena od svakog samodivljenja djelima koja ga za posljedicu nose.

Ejjub je rekao: "Mnogo je teže ljudima očistiti svoju namjeru nego izvršiti bilo koje djelo."

Neko je rekao: "Biti pobožan nakratko znači zauvijek biti spašen, ali pobožnost je rijetka."

Suheil je bio upitan: "Šta je najteže jednom biću?" Odgovorio je: "Pobožnost, kada vlastita ličnost nema dobru sreću da je njome obdarena."

El-Fudejl je rekao: "Ostaviti djelo radi ljudi znači tražiti njihovo divljenje. Djelo učinjeno radi njihovog divljenja znači druge pripisivati Allahu. Pobožnost je kada Allah oslobodi od oba ova stanja."

Poglavlje 2.

PRIRODA NAMJERE

Namjera nije izgovaranje riječi: "Namjeravam uraditi to i to." To je prelijevanje iz srca koje teče poput osvajanja nadahnutih Allahom.

Ponekad je jednostavno, ponekad je teško. Osobi, čije je srce izuzetno kreposno, jednostavno je imati iskrenu namjeru, u većini slučajeva. Takva osoba ima srce koje teži ka korijenima dobrote, koja veoma često procvjeta dobrim djelima. A onima čija srca teže ovosvjetskim pitanjima, i njima su zaokupljena, teško je postići iskrenu namjeru, tako da čak obavezna djela ibadeta postaju zamorna i mučna.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Zaista se djela cijene prema namjeri i zaista će svaki čovjek dobiti ono što je naumio svojim djelom, pa ko bude učinio hidžru u ime Allaha i Njegovog Poslanika, njegova je hidžra hidžra Allahu i Njegovom Poslaniku, a ko bude učinio hidžru radi materijalne dobiti ili radi žene da bi se njome oženio, njegova je hidžra za ono za što ju je naumio."[4]

Imam Eš-Šafi rekao je: "Ovaj je hadis trećina svog znanja."

Riječi: "Zaista se djela cijene prema namjeri" znače da su jedino djela koja su učinjena sukladno sunnetu primljena, a nagrada

[4] Buhari i Muslim.

slijedi ukoliko je namjera iskrena, *kao što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Djela su prema njihovom ishodu."*[5]

Slično tome, riječi: "svaki će čovjek dobiti ono što je naumio svojim djelom" znače da nagrada za djelo ovisi o namjeri koja je iza tog djela. Nakon što je iznio ovo načelo, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dalje kaže: "...pa ko bude učinio hidžru u ime Allaha i Njegovog Poslanika, njegova je hidžra hidžra Allahu i Njegovom Poslaniku, a ko bude učinio hidžru radi materijalne dobiti ili radi žene da bi se njome oženio, njegova je hidžra za ono za što ju je naumio." Tako se prividno istovjetna djela mogu razlikovati, jer je kod svake osobe namjera za njih različita, po stupnju dobrog i lošeg.

Dobre namjere ne mijenjaju prirodu zabranjenih djela. Neuki ne smiju pogrešno protumačiti značenje ovog hadisa, i tako misliti da dobra namjera može zabranjena djela pretvoriti u prihvatljiva. Gore navedeni hadis podrazumijeva isključivo ibadet i dozvoljena djela, a ne zabranjena. Ibadet i dozvoljena djela mogu se pretvoriti u zabranjena, zbog namjere koja iza njih stoji, a dozvoljena djela mogu namjerom postati dobra ili loša, ali loša djela ne mogu postati ibadetom, čak ni uz dobru namjeru.[6]

---

[5] Buhari, *Kitab el-Kader*, 11/499.

[6] Ovo je predstavljeno u hadisu koji bilježi Muslim u svom *Sahihu*, u kojem Ebu Zerr prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *"Imat ćete nagradu za sadaku, čak i kada imate spolni odnos sa svojim suprugama." Ashabi na to rekoše: "Da li ćemo uistinu biti nagrađeni za zadovoljavanje naših strasti?" A on im odgovori: "Ako imate zabranjeni odnos, činite grijeh, isto tako ukoliko imate dozvoljeni odnos, imate nagradu."* Imam En-Nevevi je rekao: "Ovaj hadis jasno ukazuje da dozvoljena djela postaju djelima pokornosti, ukoliko je iza njih dobra namjera, spolni akt postaje djelo ibadeta ako je učinjen uz

Kada je loša namjera popraćena nedostacima u samom djelu, tada su njihova težina i kazna uvećane.

Svako hvale vrijedno djelo mora imati korijen u čvrstoj namjeri, jedino tada može biti smatrano vrijednim nagrade. Temeljno načelo jeste da je namjera za djelo samo ibadet Allahu. Ako je naša namjera da se hvalimo, tada se ista djela ibadeta ustvari pretvaraju u djela nepokornosti. Što se tiče dozvoljenih djela, sva uključuju namjeru, koja ih može pretvoriti u odlična djela koja mogu čovjeka primaći Allahu i dodijeliti mu dar Njegove blizine.

Vrijednost namjere

Omer ibn el-Hattab, neka je Allah zadovoljan njime, rekao je: "Najbolja su djela ona kada se čini ono što je Allah naredio, ostavlja ono što je zabranio i ima iskrena namjera za sve što Allah od nas zahtijeva."[7]

Jedan od naših predaka rekao je: "Mnoga mala djela postaju velikim zbog namjera. Mnoga velika djela, s druge strane, postaju malim zbog nedostatne namjere."

---

bilo koju od slijedećih namjera: zbližavanje sa vašom ženom, kao što je Allah, dž.š., naredio, nada da će se kao rezultat spolnog odnosa dobiti pravovjerno potomstvo; čuvanje svoje i ženine čistoće; sprečavanje zabranjenih požudnih pogleda, misli ili zabranjenih odnosa, kao i svaka druga dobra namjera.

[7] Tahzib el-Asma' li-Nevevi, 1/173. Ebu Ishak aš-Širazi je, kako mu je bio običaj, jednom prilikom ušao u džamiju da bi nešto pojeo i uvidio je da mu je ispao dinar. Vratio se putem kojim je došao i našao ga na zemlji, ali onda ga ostavi gdje ga je našao, rekavši: "Možda nije moj, možda pripada nekome drugom."

Jahja Ibn Ebu Kesir rekao je: “Naučite o namjerama, jer je njihova važnost veća od važnosti djela.”

Ibn Omer je jednom prilikom čuo čovjeka koji je, dok je oblačio ihrame, rekao: “O Bože! Nijet činim učiniti hadž i umru.” Zatim mu je rekao: “Nisu li, ustvari, ljudi oni koje obavještavaš o svom nijetu? Nije li Allah Onaj Koji već zna šta je u tvom srcu?”[8] Nijet ne treba izgovarati u toku djela ibadeta, zbog toga što je dobra namjera jedino u srcu.

Vrijednost znanja i podučavanja

Postoje mnogi ajeti u Kur'anu koji dokazuju vrijednost znanja i njegovog prenošenja. Uzvišeni Allah kaže:

> ***“Allah će uzdići na stepene dostojanstvene one od vas koji vjeruju i kojima znanje dato je.”***
> *(El-Mudžādele, 11)*
>
> ***“Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju?”***
> *(Ez-Zumer, 9)*

U hadisu se kaže: “Kada Allah nekome želi dobro, On mu podari razumijevanje vjere.”[9] *Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, također je rekao: “Allah olakša put u Džennet svakome ko kroči u potrazi za znanjem.”*[10]

Kretanje putem znanja odnosi se na kretanje samim putem, kao što je odlazak na skupove uleme, kao i na pratnju metafizičkog puta, kao što su izučavanje i pamćenje.

---

[8] *Sahih, Džami ‘l-ulum vel-hikam*, str. 19.

[9] Buhari i Muslim.

[10] Muslim, 21/17.

Navedeni hadis vjerovatno znači da Allah olakša učenje onom koji traži znanje, uklanjajući mu prepreke na putu i olakšavajući mu njegovo putovanje. Jedan je od predaka rekao: "Ima li neko ko traži znanje, pa da mu u tome možemo pomoći?"

Ovaj se hadis također odnosi i na put koji vodi ka Džennetu na Sudnjem danu, koji je pravi put, te ono što je ispred njega i ono što slijedi.

Znanje je isto tako i najkraći put do Allaha. Ko god ide putem znanja stigne do Allaha i Dženneta najkraćom stazom. Znanje, također, izvodi iz tame, neznanja, dvojbe i sumnjičavosti. Zbog toga je Allah Svoju knjigu nazvao Svjetlom.

Buhari i Muslim bilježe da Abdullah ibn Omer prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Uistinu, Allah neće uzeti znanje oduzimajući ga od ljudi, već uzimajući živote učenih ljudi, uzimajući jedan po jedan život sve dok ne ostane nijedan. Tada će ljudi uzeti neučene za svoje vođe. Tražit će od njih da donesu sud, i oni će ga donijeti bez znanja, što će dovesti do njihove zalutalosti i uzrokovanja zalutalosti drugih."

Kada je Ubada ibn es-Samit bio upitan o ovom hadisu, rekao je: "Ako hoćete, reći ću vam koje je znanje najveće, koje podiže stupanj ljudi: to je poniznost."

On je ovo rekao jer postoje dvije vrste znanja. Prvo ima korist u srcu. To je znanje o Uzvišenom Allahu, Njegovim imenima, Njegovim svojstvima i Njegovim djelima, koje naređuje strah, poštovanje, revnost, ljubav, molitvu i oslanjanje na Njega. Ovo je korisno znanje. Tako Ibn Mesud kaže: "Oni će učiti Kur'an, ali on neće doseći dalje od njihovih grla. Kuran nosi korist samo kada dosegne srce i u njemu se čvrsto usadi."

El-Hasan je rekao: "Postoje dvije vrste znanja: znanje jezika, koje može biti protiv sina Ademovog, kao što stoji u hadisu: Kur'an je ili za ili protiv vas[11] i znanje srca, koje je korisno znanje. Ovo drugo znanje jeste korisno i podiže stupanj ljudi, to je unutarnje znanje koje srce upija i koje ga ispravlja. Ljudi olahko uzimaju znanje na jeziku: niti oni koji ga imaju, niti bilo koji drugi djeluju prema njemu, i tako ono nestaje, kao što i oni koji ga imaju nestaju na Sudnjem danu, kada će stvorenja biti dovedena na polaganje računa."

[11] Muslim, *Kitab et-tahara*, 3/99

VRSTE SRCA

Baš kao što se srce može opisati živim ili mrtvim, ono se može posmatrati u pripadnosti jednoj od tri vrste, a to su: zdravo srce, mrtvo srce i bolesno srce.

Zdravo srce

Jedino oni koji dođu sa zdravim srcem bit će spašeni na Sudnjem danu. Allah kaže:

> ***"Na Danu kad ni imetak ni sinovi neće od koristi biti, bit će spašeni oni koji Allahu čista srca dođu."***
> *(Eš-Šuara, 88-89)*

Pri određenju zdravog srca stoji slijedeće: "To je srce čisto od svake strasti koja dovodi u pitanje ono što je Allah naredio ili osporava ono što je zabranio. Oslobođeno je bilo kakvih poriva koji proturječe Njegovom dobru. Kao posljedica toga, zaštićeno je svakog obožavanja nekoga ili nečega osim Njega i ne traži sud ni od koga do Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Ono što pruža jeste isključivo za Allaha, voljno ili s ljubavlju, uz potpuno oslanjanje, upućujući sve Njemu, u strahu, nadi i iskrenoj posvećenosti. Kada voli, njegova ljubav je na Allahovom putu. Ako prezire, prezire ono što On prezire.

Kada daje, daje za Allaha. Ako zadržava, zadržava za Allaha. No ipak, ništa od ovog neće biti dovoljno dok slijedi ili uzima za vodiča ikoga osim Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem."

Rob sa zdravim srcem mora svoje srce posvetiti kraju svoga puta i ne zasnivati svoja djela i govor ni na kome do Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Ne smije dati prednost nijednoj vjeri, riječima ili djelima, nad onim od Allaha i Njegova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Allah kaže:

> ***"O vjernici, ne žurite s odlukama pred Allahom i Njegovim Poslanikom, i Allaha se bojte! Doista, Allah sve čuje i sve zna."*** *(El-Hudžurat, 1)*

Mrtvo srce

Njegovo je stanje suprotno od stanja zdravog srca. Ono ne poznaje svoga Gospodara i ne čini mu ibadet onako kako je On naredio, kako On voli, ni na način kojim je On zadovoljan. Umjesto toga, ono se drži svojih strasti i želja, čak i kada je vjerovatno da će prouzrokovati Allahovo nezadovoljstvo i ljutnju. Ono obožava druge mimo Allaha, a njegova ljubav i njegova mržnja, njegovo davanje i njegovo zadržavanje, proistječu iz njegovih hirova, koji su mu od najveće važnosti i draži mu od Allahovog zadovoljstva. Njegovi hirovi jesu njegov predvodnik, njegove strasti-njegov vodič, njegovo neznanje-njegov vođa, njegovi nepročišćeni porivi-njegov pokretač. Ono je uronjeno u sopstvene brige postizanja ovosvjetskih ciljeva. Opijeno je vlastitim dopadanjima i ljubavlju prema brzopletim,

prolaznim uživanjima. Pozivano je ka Allahu i ahiretu iz daljine, ali ne odgovara na savjet, a umjesto toga slijedi svakog spletkarskog, lukavog šejtana. Život ga ljuti i godi mu, a strasti ga čine gluhim i slijepim[12] za sve, osim za ono što je zlo.

Družiti se sa osobom ovakvog srca znači izazivati bolest, život je s njom poput uzimanja otrova, a biti sklon takvoj osobi znači potpuno uništenje.

Bolesno srce

Ovo je srce u kojem ima i života i bolesti. Nekada ga ovo prvo održava, a nekada drugo, a slijedi ono što njime uspije dominirati. U njemu ima ljubavi za Allaha, vjere u Njega, iskrenosti prema Njemu i oslanjanja na Njega, i to je ono što mu daje život. U njemu također ima žudnje za strašću i zadovoljstvom, te im daje prednost i teži da ih iskusi. Puno je samodivljenja, koje ga može dovesti do uništenja. Ono sluša dva pozivaoca: jednog koji ga poziva Allahu, Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i ahiretu; i drugog koji poziva ka prolaznim zadovoljstvima ovoga svijeta. Odgovara onome koji u tom momentu ima više utjecaja.

Prvo je srce živo, pokorno Allahu, ponizno, osjećajno i svjesno; drugo je krhko i mrtvo; treće krivuda između spasa ili uništenja.

---

[12] Prenosi se od Ebud-Dardaa da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Vaša ljubav prema nečemu učini vas slijepim i gluhim.*" Ebu Davud, *El-Adab*, 14-38; Ahmed, *El-Musned*, 5/194. Hadis je okarakterisan kao hasen.

SIMPTOMI BOLESTI SRCA I ZNACI NJEGOVOG ZDRAVLJA

Znaci bolesnog srca

Srce roba može biti bolesno, uz ozbiljno pogoršanje stanja, a nesvjesno toga. Čak može i umrijeti, a da to i ne shvati. Simptomi njegove bolesti ili znaci njegove smrti jeste to da onaj čije je srce nije svjestan štete nanesene lošim djelima, niti je uznemiren zbog svoga neznanja o istini ili zbog pogrešnih vjerovanja.

S obzirom na to da živo srce osjeti bol koji je rezultat svega ružnog na što naiđe, a kroz prepoznavanje svog neznanja o istini (do stupnja koji odgovara njegovom nivou svjesnosti), ono je sposobno da prepozna početak propasti, kao i povećanje žestine lijeka potrebnog za njegovo zaustavljanje, ali ponekad ono daje prednost trpljenju boli nad poduzimanjem koraka na mukotrpnom putu liječenja!

Neki od mnogih znakova bolesti srca jesu njegovo okretanje od dobrih djela ka štetnim, od dobrih lijekova ka sramotnoj bolesti. Zdravo srce više voli ono što je korisno i ljekovito, nego ono štetno; s bolesnim srcem slučaj je suprotan. Najkorisnija održivost za srce jeste vjera, a najbolji je lijek Kur'an.

Znaci zdravog srca

Da bi srce bilo zdravo, ono mora otići iz ovog svijeta i stići na drugi, i tu se nastaniti kao da je jedan od njegovih ljudi. Ono je na ovom svijetu prolaznik, uzima ono što mu je potrebno i vraća se kući. *Tako što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Budite na ovom svijetu kao stranci ili prolaznici."*[13] Što je u srcu više bolesti, to ono više želi ovaj svijet, ono na njemu živi sve dok ne postane jednim od njegovih ljudi.

Zdravo srce muči svoga vlasnika dok se on ne vrati Allahu, dok mu On ne bude dovoljan i ne pridruži Mu se, poput nekoga ko voli, ko je vođen nagonom i koji naposlijetku dosegne voljenoga. Nije mu potrebno ništa osim njegove ljubavi prema Njemu, i nakon obraćanja Njemu nijedno obraćanje više nije potrebno. Služenje Njemu nadmašuje potrebu služenja bilo kome drugom.

Kada ovo srce propusti svoj dio učenja Kur'ana i obraćanja Allahu, ili činjenje propisanih djela ibadeta, tada njegov vlasnik osjeća veću žalost nego oprezni čovjek koji pati zbog gubitka novca ili propuštene prilike da ga zaradi. Ono žudi da služi, baš kao što izgladnjela osoba žudi za hranom i pićem.

Jahja ibn Muaz rekao je: "Svakome ko je zadovoljan služenjem Allahu, sve će biti zadovoljno da njemu služi; i svakome ko nađe zadovoljstvo u razmišljanju o Allahu, svi ljudi će naći zadovoljstvo u razmišljanju o njemu."

Ovo srce ima samo jednu brigu: da sva njegova djela, unutranje misli i sve što izrekne predstavljaju poslušnost Allahu. Ono

[13] Buhari, *Kitab er-rikak*, 11-233.

više vodi računa o svom vremenu nego što najzlobniji ljudi vode računa o svom novcu, na način da neće biti uzalud potrošeno. Kada stane na namaz, sve njegove ovosvjetske brige i strepnje nestaju, a pronalazi utjehu i sreću u obožavanju svoga Gospodara. Ne prestaje spominjati Allaha, niti se umara od služenja Njemu, a ne održava intimne veze ni s kim osim s onom osobom koja će ga uputiti Allahu i opominjati ga na Njega. Njegova je pažnja na ispravnost djela veća od pažnje na samo djelo. Ono je presavjesno u provjeravanju da li su namjere za djela iskrene i čiste, da bi za posljedicu imale dobra djela.

Također, i usprkos ovome, ne samo da potvrđuje Allahovu velikodušnost, što je omogućio da učini ovakva djela, već potvrđuje sopstvene nesavršenosti i nedostatke pri njihovom činjenju.

Uzroci bolesti srca

Iskušenja kojima je srce izloženo jesu ona koja čine srce bolesnim. Postoje iskušenja strasti i naklonosti. Iskušenja strasti uzrokuju pokvarenost namjera i volje, a iskušenja naklonosti smanjuju znanje i vjerovanje.

Huzejfe ibn el-Jeman, neka je Allah zadovoljan njime, rekao je: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: 'Iskušenja su jedno po jedno predstavljena srcu. Na svakom srcu koje ga prihvati ostaje crna mrlja, a na svakom srcu koje ga odbije ostaje oznaka čistoće, tako da postoje dvije vrste srca: tamno srce, koje se okrenulo i postalo poput prevrnutog čamca, i čisto srce, kojem nikada neće naškoditi iskušenje sve dok je Zemlje i nebesa. Tamno srce samo prepoznaje

dobro i poriče zlo jedino kada to odgovara njegovim željama i hirovima.'"[14]

On je, neka je Allah zadovoljan njime, postavio srca, kada su izložena iskušenjima, u dvije kategorije:

prvo, srce koje je izloženo iskušenju, prihvata ga poput spužve koja upija vodu. Iskušenje ostavlja na njemu crnu mrlju. Ono nastavlja upijati svako iskušenje koje mu je ponuđeno, sve dok ne potamni i postane pokvareno, a to je ono što se misli pod "izvrnutim čamcem". Kada do ovoga dođe, dvije ga opasne bolesti svladaju i uranjaju ga ka uništenju.

Prva je ona kod koje ne razlučuje dobro od zla, do te mjere da ne prepoznaje dobro i poriče zlo. Ova bolest može toliko da ga obuzme, da ono vjeruje da je dobro zlo i obratno, da je sunnet bida i obratno, da je istina laž i da je laž istina.

Druga je kada za svog suca postavlja svoje želje i strasti, iznad onoga čemu je učio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tako da postaje robom vlastitih hirova i naklonosti;

drugo, čisto srce u kojem sija svjetlo vjere i iz kojeg isijava blještavilo. Kada se iskušenje pokaže čistom srcu poput ovoga, ono mu se usprotivi i odbije ga, a njegovo svjetlo i prosvjetljenje rastu.

---

[14] Muslim, *Kitab el-iman*, 2/170 (uz drugačiji redoslijed riječi).

ČETIRI OTROVA SRCA

Treba znati da je svaka nepokornost otrov za srce i uzrok njegove bolesti i uništenja. Njena posljedica jeste skretanje volje s puta koji je suprotan Allahovom, tako da se njegova bolest raste i postaje sve opasnija. Ibn el-Mubarak veli:

"Vidio sam kako loša djela ubijaju srce, / I njegovo poniženje može voditi ka / Ovisnosti o njima. / Odvraćanje od loših djela Oživljuje srce, / A protivljenje samom sebi najbolji je put ka tome."

Ko god vodi računa o zdravlju i životu svoga srca mora se osloboditi učinaka ovih otrova, a zatim srce svoje zaštititi, izbjegavajući nove. Ako uzme neki otrov greškom, mora požuriti da ukloni njegov učinak, okrenuvši se pokajanju i traženju Allahovog oprosta, kao i činjenju dobrih djela koja će izbrisati njegova loša djela.

Pod četiri otrova podrazumijevaju se nepotrebni ili suvišni govor, nekontrolirani pogled, prekomjerno uzimanje hrane i loše društvo. Od svih otrova, ova četiri su najrasprostranjenija i najviše utječu na dobrobit srca.

Suvišni govor

U el-Musnedu se prenosi od Enesa da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Vjera čovjeka nije ispravna dok njegovo srce nije ispravno, a njegovo srce nije ispravno dok ljudi nisu zaštićeni od njegovog jezika."[15] Ovo pokazuje da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postavio čistoću srca kao uvjet čistoće vjere, a čistoću jezika kao uvjet čistoće srca.

Tirmizi bilježi hadis koji prenosi Ibn Omer: "Ne prepuštajte se prekomjernom govoru, a da se ne prisjećate Allaha, jer prekomjerni govor bez spominjanja Allaha čini srce neosjetljivim, a osoba najudaljenija od Allaha jeste osoba s neosjetljivim srcem."[16]

Omer ibn el-Hattab, neka je Allah zadovoljan njime, rekao je: "Osoba koja mnogo govori jeste osoba koja često čini greške, a onaj koji često čini greške, često čini loša djela. Za Džehennem je ovako čest grešnik prednost."[17]

U hadisu koji prenosi Muaz, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: "Hoćeš li da ti kažem kako da postigneš kontrolu nad svim ovim?" Na to Muaz odgovori: "O Poslaniče, hoću." Poslanik stavi svoj jezik između dva prsta i reče: "Kontroliši ovo." Na to Muaz upita: "Jesmo li odgovorni za ono što kažemo?" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: "Neka tvoja majka bude ucvijeljena zbog tvog gubitka!

---

[15] *Daif-hadis*, El-Munzari, 3/234; i El-Iraki u djelu *El-Ihja*, 8/1539.

[16] *Daif-hadis*, Tirmizi, *Kitab ez-zuhud*, 7-92, *garib*; niko ga ne prenosi osim Ibrahima ibn Abdullaha ibn Hatiba, koga Sahabi pominje, 1/43, rekavši da je ovo jedan *garib-hadis* koji mu se pripisuje.

[17] *Daif-hadis*, Ibn Hibban, El-Bejheki, i El-Iraki u njegovom izdanju *El-Ihjaa*, 8/1541.

Postoji li išta veće od posljedica jezika što baca ljude na njihova lica (ili je rekao na njihove noseve) u Džehennem?"[18]

Ono što se misli pod "posljedicama jezika" jeste kazna za kazivanje zabranjenih stvari. Čovjek pomoću svojih djela i riječi sije dobro ili loše. Na Sudnjem će danu požnjeti plodove dobrog ili lošeg. Oni koji siju dobre riječi i djela, žanju čast i blagoslov, a oni koji siju zle riječi i djela, ubiru samo žaljenje i tugu.

U hadisu koji prenosi Ebu Hurejre stoji: "Najveći uzroci ulaska ljudi u Džehennem jesu dvije stvari: usta i stidni dijelovi."[19]

Ebu Hurejre prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Čovjek kazuje riječi čijih posljedica nije svjestan, a zbog kojih biva poslan u dubine Džehennema koje su više no je razmak između istoka i zapada."[20]

Isti hadis bilježi Tirmizi uz neznatne nejednakosti: "Čovjek kaže nešto što smatra bezazlenim, a zbog toga će biti bačen u dubine Džehennema udaljene sedamdeset godina."[21]

Ukbe ibn Amir rekao je: "Pitao sam Poslanika šta je najbolje da bi bili spašeni?" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče mi: "Čuvaj svoj jezik, učini svoju kuću dovoljnom za očuvanje tvoje privatnosti i žali zbog loših djela."[22]

---

[18] *Sahih-hadis*, Tirmizi, El-Hakim, Sahabi.

[19] *Sahih-hadis*, Tirmizi i Ahmed, također El-Hakim i Sahabi.

[20] Buhari u *Kitab er-rikak* i Muslim u djelu *Kitab ez-zuhud*.

[21] Tirmizi, *Kitab ez-zuhud*, on kaže da je hadis *hasen-garib*.

[22] Tirmizi u *Kitab ez-zuhud* uz neznatno drugačiji slijed riječi, on kaže da je hadis *hasan*. Ovaj red riječi bilježi Ebu Naim u *El-Hiljau*.

Od Sehla ibn Sa'da prenosi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Svakome ko može garantirati za svoj jezik i stidna mjesta, ja garantiram Džennet."[23]

Ebu Hurejre, neka je Allah zadovoljan njime, prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Neka svako ko vjeruje u Sudnji dan govori dobro ili neka šuti."[24]

Tako govor može biti dobar, kada je pohvalan, i loš, u tom slučaju je haram.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Sve što djeca Ademova kažu jeste protiv njih, osim podsticanja na dobro i odvraćanja od zla i spominjanja Allaha, neka je uzvišen On." Ovo bilježe Tirmizi i Ibn Madže po izvoru Umu Habibe, neka je Allah zadovoljan njome.[25]

Omer ibn el-Hattab posjetio je Ebu Bekra, neka je Allah zadovoljan obojicom, i vidio ga kako prstima vuče svoj jezik. Omer reče: "Stani! Neka ti Allah oprosti!" Ebu Bekr odgovori: "Ovaj me je jezik doveo na opasna mjesta."[26]

Abdullah ibn Masud veli: "Tako mi Allaha, osim Koga nema drugog boga, ništa ne zaslužuje dugu zatvorsku osudu, osim moga jezika." Također je znao reći: "Neka moj jezik govori

---

[23] Buhari, *Kitab er-rikak*, 11/308, u djelu *Kitab el-hudud*, 12-/113.

[24] El-Buhari, *Kitab er-rikak*, 11/308; Muslim, *Kitab el-iman*, 2/18. Potpuni hadis glasi: *"Neka svako ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan govori dobro ili neka šuti, i neka svako ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan bude velikodušan prema svom susjedu, i neka svako ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan bude velikodušan prema svom gostu."*

[25] Ovaj hadis je *hasen,* bilježe ga Tirmizi u *Kitab ez-zuhudu* i Ibn Madže u *Kitab el-fitanu*. Tirmizi ga je klasificirao kao *hasen-garib*. Ne prenosi ga niko osim Muhammeda ibn Jazida ibn Hanisa.

[26] Ebu Ja'la, Bejheki i Es-Sujuti karakterišu ga kao *hasen.*

dobro, i bit će od koristi; suzdrži se kazivanja zlih stvari i bit će siguran; u suprotnom će samo naći žalost."

Ebu Hurejre prenosi da je Ibn Abbas rekao: "Čovjek neće osjetiti veći bijes ili ljutnju ni zbog kojeg dijela tijela, kao što će osjetiti zbog njegovog jezika, osim ako ga nije koristio da govori ono što je lijepo ili podstiče na dobro."

El-Hasan je rekao: "Onaj ko ne može čuvati svoj jezik ne može razumjeti svoj *din*."

Najmanje štetna mahana jezika jeste govor o onome što se nekoga ne tiče. Slijedeći je hadis dovoljan da ukaže na štetnost ove mahane: *"U ljepotu islama jednog čovjeka spada i to da se kloni onoga što ga se ne tiče."*[27]

Ebu Ubejde prenosi da je El-Hasan rekao: "Jedan od znakova Allahovog napuštanja roba jeste kada ga učini prezaokupljenim onim što ga se ne tiče."

Sahl je rekao: "Svako ko govori o onome što ga se ne tiče lišen je iskrenosti." Kao što je već ranije pomenuto, ovo je najmanje štetna mahana jezika. Postoje mnogo gore, poput: klevetanja, tračanja, opscenog i zavodljivog govora, dvoličnog govora, hvalisanja, prepiranja, rječkanja, pjevanja, laganja, ismijavanja, izrugivanja i neistinitosti. Također, postoje mnoge mahane koje mogu utjecati na jezik, povesti njegovo srce i dovesti do gubitka sreće i zadovoljstva na ovom svijetu, te gubitkam, uspjeha i dobiti na onom svijetu. Allah je Onaj Kome se okrećemo i obraćamo za pomoć.

---

[27] *Sahih*, Tirmizi, *Kitab ez-zuhud*, 6/607; Ahmed, *El-Musned*, 1/201; es-Saati, *El-Fath ar-Rabbani*, 19/257; hadis br. 12 u Nevevijevom djelu "*Četrdeset hadisa*"

Nekontrolirani pogledi

Nekontrolirani pogled ima za posljedicu da je onome koji gleda privlačno ono što gleda i da on usađuje sliku onoga što vidi u svoje srce. Ovome može uslijediti nekoliko vrsta pokvarenosti u srcu čovjeka. Ono što slijedi jesu neke od njih.

Prenosi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Pogled je otrovna strijela šejtanova. Svakome ko spusti svoj pogled, On će mu podariti svježinu koju će pronaći u svome srcu na Dan kada Ga sretne."[28]

Šejtan ulazi sa pogledom, jer on s njim putuje, većom brzinom od vjetra koji puše kroz prazan prostor. On čini da ono što vidimo izgleda ljepše nego što uistinu jeste, te to pretvara u idola koji srce obožava. Tada mu daje lažna obećanja o nagradi, pali vatru strasti u njemu, i podstiče na zabranjena djela, koja čovjek ne bi učinio da ne postoji iskrivljena slika.

Ovo odvraća srce i čini ga zaboravnim u vezi s važnim pitanjima. Ono biva postavljeno između samoga sebe i njih, i tako gubi pravi put i upada u zamku strasti i neznanja. Allah Uzvišeni rekao je:

> ***"I ne slijedi onog čije smo srce da Nas spominje nemarnim učinili Mi, i koji strast svoju slijedi i čije je djelo od Istine daleko."*** *(El-Kehf, 28)*

Nekontrolirani pogled uzrokuje sve tri nevolje. Rečeno je da između oka i srca postoji neposredna veza; ako su oči

---

[28] *Daif*, Et-Taberani, 8/63; El-Hakim, *El-Mustedrek*, 4/314; Ahmed, *El-Musned*, 5/264.

pokvarene, onda ih srce slijedi. Ono tada postaje poput gomile smeća na kojoj su nakupljene sve nečistoće i truleži, tako da u njemu nema mjesta za ljubav prema Allahu, upućivanja Njemu, ne postoji svjesnost da je On prisutan, te takvo srce nema radosti radi Njegove blizine – samo stvari suprotne ovim mogu se nastaniti u ovakvom srcu.

Nekontrolirani pogled znači neposlušnost Allahu:

> ***"Ti reci vjernicima da obore svoje poglede, i da čuvaju stidna mjesta svoja, to im je čednije! Allah zbilja zna sve šta oni čine!"*** *(En-Nūr, 30)*

Samo onaj koji slijedi Allahove naredbe sretan je na ovom svijetu i jedino će rob poslušan Allahu uspjeti na onom svijetu.

Povrh toga, kada pustimo pogled da slobodno luta, tada se naše srce puni tamom, baš kao što onda kada oborimo pogled, u naše se srce nastani svjetlost. U istoj suri Uzvišeni Allah kaže:

> ***"Allah je svjetlost nebesa i Zemlje! Primjer je svjetlosti Njegove kao tama u kojoj svjetiljka je! A svjetiljka je u staklenici, a staklenica kao zvijezda bliješteća koja se pali s blagoslovljenog drveta maslinova, ni istočnoga, ni zapadnoga! Ulje njegovo gotovo da sija, premda ga vatra nije ni dotakla! Svjetlost nad svjetlom! Allah upućuje svjetlosti Svojoj koga On hoće i Allah navodi ljudima primjere Svoje, a Allah zbilja zna svaku stvar!"*** *(En-Nūr, 35)*

Kada je srce u svjetlosti, bezbrojna dobra dolaze mu iz svih smjerova. Ako je u tami, oblaci zla i nevolja stižu iz svih smjerova da se nad njim nadviju. Slobodno lutanje pogleda čini srce nemoćnim da razazna istinu od laži, sunnet od novotarije;

a obaranje pogleda u ime Allaha Uzvišenog omogućuje mu oštrouman, istinski i istaknuti uvid.

Pravovjerni je čovjek jednom rekao: "Svakome ko obogati svoje vanjsko ponašanje slijeđenjem sunneta, a unutranju dušu obogati pomnim promišljanjem, odvrati pogled od zabranjenog, izbjegava sve što je sumnjive prirode, te se hrani samo onim što je halal –unutarnji pogled neće nikada zakazati."

Nagrade za djela jesu raznovrsne. Allah će onome ko odvrati pogled od onoga što je Allah zabranio podariti neizmjerno svjetlo njegovom unutarnjem pogledu.

Prekomjerno uzimanje hrane

Uzimanje malih količina hrane jamči nježno srce, jak intelekt, ponizno vlastito biće, oslabljene strasti i blagu narav. Neskromnost u jelu uzrokuje suprotne osobine od onih hvale vrijednih.

El-Mikdan ibn Ma'd Jakrib veli: "Čuo sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: Sin Ademov nema ništa što može napuniti, a time izazvati veće Allahovo nezadovoljstvo, pored njegovog stomaka. Nekoliko zalogaja mu je dovoljno da održi svoju snagu. A ako mora napuniti stomak, onda neka jednu trećinu napuni hranom, drugu trećinu pićem, a treću ostavi praznu zbog lakšeg disanja."[29]

Prekomjernost u jelu podstiče na činjenje mnogih zabranjenih djela. Ona čini tijelo sklonim nepokornosti Allahu i čini da ibadet i poslušnost izgledaju zamornim, a ova su zla sama po sebi dovoljna. Pun stomak i prekomjernost u jelu uzroci su

[29] *Sahih*, Ahmed, *El-Musned*, 4/132; Es-Saati, *El-Fath er-Rabbani*, 17/88; Tirmizi, *Kitab ez-zuhud*, 7/51.

mnogim lošim djelima i smetnji ibadetu. Onaj koji se sačuva zla prejedanja spriječio je veliko zlo. Šejtanu je jednostavnije kontrolirati osobu koja je hranom i pićem napunila svoj stomak, zato se kaže: "Puteve šejtanove ograničite postom."[30]

Prenosi se da je jednom prilikom skupina mladića iz plemena Israelćana činila ibadet i došlo je vrijeme da prekinu post. Tada je jedan od njih ustao i rekao: "Nemojte previše jesti, jer ćete onda previše piti, a onda ćete previše spavati, i tako ćete previše toga izgubiti."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovi ashabi, neka je Allah njima zadovoljan, nerijetko su bili gladni. Premda je razlog tome često bio nedostatak hrane, Allah je Svome Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, odredio najbolje i najpovoljnije uvjete. Zbog toga su Ibn Omer i njegov otac prije njega, usprkos obilnim količinama hrane koje su im bile dostupne, sveli svoje navike u jelu na one Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem. Prenosi se da je Aiša, neka je Allah njome zadovoljan, rekla: "Od vremena kada su došli u Medinu, pa do Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, smrti, Muhammedova, sallallahu alejhi ve sellem, porodica nikada nije pojela svoj hljeb napravljen od žita svake noći u tri noći zaredom."[31]

Ibrahim ibn Azam veli: "Onaj koji kontrolira svoj stomak može kontrolirati i svoj *din*, i svako ko kontrolira svoju glad, može kontrolirati svoje lijepo ponašanje. Nepokornost prema Allahu najbliža je osobi koja je sita i čiji je stomak pun, a najudaljenija od osobe koja je gladna."

---

[30] *Daif*; ne nalazi se u većini izvora sunneta, ali je spomenut i Gazalijevom djelu *El-Ihja*, 8/1488.

[31] Buhari, *Kitab el-atima*, 9/549; Muslim, *Kitab ez-zuhud*, 8/105.

Loše društvo

Nepotrebno druženje jeste hronična bolest koja je uzrok velikih nepravdi. Koliko su puta loša društva i međusobno miješanje oslobodili ljude od Allahove velikodušnosti, usadivši neslogu u njihova srca, koju ni prolazak vremena, pa makar to vrijeme tako dugo trajalo da je bilo dovoljno da se planine istope, nije mogao ukloniti. U održavanju takvog društva, čovjek može uočiti korijene gubitka, kako u ovom, tako i onom životu.

Društvo za roba treba biti korisno. Da bi to postigao, treba podijeliti ljude u četiri kategorije i biti pažljiv da ih ne pomiješa, jer kada se jedna od njih pomiješa s drugom, zlo može pronaći put do njega.

Prva kategorija jesu oni čije je društvo poput hrane: ono je prijeko potrebno, i noću i danju. Kada čovjek jednom tu ispuni svoje potrebe, on to društvo napušta samo dok se ne rode novi zahtjevi, i tako iz dana u dan. Postoje ljudi koji imaju znanje o Allahu, Njegovim naredbama, spletkama Njegovih neprijatelja, te o bolestima srca i načinima njihovih liječenja, oni koji žele dobro kod Allaha, Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i Njegovih robova. Drugovanje s ovakvim ljudima uspjeh je sam po sebi.

Druga kategorija sastavljena je od onih čije je društvo poput lijeka. Oni su potrebni samo kada se bolest pojavi. Kada je čovjek zdrav, potreba za njima nije prisutna. Međutim, provođenje vremena s njima ponekad je neophodno za sredstva za život, poslove, savjete i tomu slično. Onda kada se potreba ispuni, njihovo društvo treba izbjegavati.

Treća kategorija jesu oni čije je društvo štetno. Miješanje s ovakvim ljudima jeste poput bolesti, sa svom raznolikošću i različitim stupnjevima, snagama i slabostima. Druženje s jednim ili s nekima od njih jeste poput neizlječive hronične bolesti. Ako čovjek ima njih za društvo, neće imati koristi ni na ovom ni na onom svijetu, a zasigurno će izgubiti i na polju vjere i života zbog njih. Ukoliko je njihovo društvo obuzelo čovjeka i stvorilo opstojnost na jakim osnovama, onda to postaje fatalnom, zastrašujućom bolesti.

Među ovim ljudima jesu oni koji niti govore dobro o koje se može okoristiti, niti pažljivo slušaju druge da bi se o njihov govor okoristili. Oni ne poznaju svoje duše i postavljaju svoja bića u njihova zakonita mjesta. Kada govore, njihove riječi padaju na srca slušatelja poput batina, a puni su divljenja i užitka zbog svojih riječi.

Oni uzrokuju nevolje onima koji su u njihovom društvu, a smatraju da su slatki miris samog skupa. Kada šute, teži su od masivne stijene, preteški da bi se ponijeli ili čak povukli.[32]

Sve u svemu, miješanje s bilo kim ko je loš za nečiju dušu neće dugo trajati, pa makar to miješanje bilo nemoguće izbjeći. Jedan od najneprijatnijih aspekata života čovjekovog jeste da ga muči osoba s kojom je miješanje neophodno. U takvom odnosu, rob se može prihvatiti lijepog ponašanja, predstavljajući ga samo vanjskim izgledom, a užasavajući se od njega unutarnjim bićem, sve dok mu Allah ne podari put da se izbavi iz nevolje i sredstva da se riješi ovakve situacije.

---

[32] Prenosi se da je Eš-Šafi, neka je Allah zadovoljan njime, rekao: "Uvijek kada dosadna osoba sjedne pokraj mene, strana na kojoj sjedi uvijek izgleda niža od one na kojoj ja sjedim."

Četvrta kategorija jesu oni čije je društvo sama kob. To je poput trovanja, žrtva pronalazi serum ili nestaje. Mnogi ljudi spadaju u ovu kategoriju. To su ljudi puni vjerskih novotarija i zavođenja s Pravog puta, oni koji napuštaju učenje Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i zalažu se za druga vjerovanja. Ono što je sunnet nazivaju bidatom, i obratno. Čovjek koji je iole pametan ne treba sjediti u njihovom društvu ili se s njima miješati, jer, u suprotnom, rezultat je smrt njegovog srca ili, u najpovoljnijem slučaju po njega, ozbiljna bolest.

Ono što srcu daje život i opskrbu

Potrebno je znati da je ibadet neophodan za dobrobit srca čovjekovog, na isti način na koji su hrana i piće neophodni za tijelo. Sva su loša djela poput otrovne hrane i neizbježno štete srcu. Čovjek osjeća potrebu da čini ibadet Gospodaru Uzvišenom jer je u stalnoj potrebi za Njegovom pomoći.

U cilju održavanja povoljnog stanja tijela čovjek se drži strogih propisa. On navikom i neprestano uzima dobru hranu u jednakim vremenskim intervalima, te je brz da se oslobodi štetnih elemenata, ukoliko greškom pojede nešto loše.

Međutim, dobro stanje čovjekovog srca jeste od mnogo veće važnosti nego stanje tijela. Povoljno stanje tijela omogućava mu da vodi zdrav život na ovom svijetu, a dobro srce mu omogućava mu sretan život na ovom svijetu i vječno blaženstvo na slijedećem.

Kako smrt odvaja čovjeka od ovog svijeta, smrt srca ima za posljedicu vječnu nevolju. Pravovjerni čovjek rekao je jednom: "Kako je samo čudno da ljudi tuguju za onim čije je tijelo

umrlo, a nikada ne tuguju za onim čije je srce umrlo, a smrt je srca mnogo ozbiljnija!”

Tako je ibadet prijeko potreban za dobrobit srca. Vrijedno je spomenuti slijedeća djela koja su neophodna za srce: spominjanje Uzvišenog Allaha, učenje Kur'ana, traženje Allahovog oprosta, činjenje dove, donošenje salavata na Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i namaz noću.

SPOMINJANJE ALLAHA I UČENJE KURANA

Ibn Tejmija je napisao: "Spominjanje Allaha jeste za srce ono što je voda za ribu. I šta se desi s ribom kada je izvadite iz vode?" Imam Šemsuddin ibn el-Kajjim je u svojoj knjizi *El-Vabil es-sajjib* zapisao skoro osamdeset koristi koje nosi *zikrullah*. Navest ćemo neke od njih, a upućujemo čitaoca na ovu knjigu zbog njene velike vrijednosti.

Spominjanje Allaha jeste ospksrba i za srce i za dušu. Ako je oduzmete čovjeku, on postane poput tijela kojem ste oduzeli hranu.

Spominjanje Allaha također udaljava šejtana, potiskuje ga i slama; nosi zadovoljstvo Samilosnog, Moćnog i Uzvišenog, uklanja brige i potištenost iz srca, odijeva ga u sreću i radost, osvjetljava srce i lice, a onaj koji spominje Allaha ogrnut je plaštom dostojanstva, blagosti i svježine. Ono ulijeva ljubav prema Allahu, strah od Njega i upućivanje svega Njemu. Ono, također, povećava Allahovo spominjanje Njegovih robova, kako se u Kur'anu kaže:

> ***"Sjećajte se vi Mene, pa ću se i Ja sjećati vas."***
> *(El-Bekare, 152)*

Čak i kada bi ovo bila jedina nagrada za spominjanje Allaha, to bi bila dovoljna milost i čast, jer je takvo srce uvijek oslobođeno i svjesno loših djela.

Premda je spominjanje jedno od najjednostavnijih oblika ibadeta, milost i čast koje ono za sobom nosi ne može se doseći ni na jedan drugi način. *Ebu Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko bude izgovarao: 'La ilahe illel-Lahu vahdehu la šerike lehu, lehul-mulku ve lehul-hamdu ve huve ala kulli šej in kadir.' '(Nema boga osim Allaha Jedinoga, Koji Sebi ravnoga nema, Njemu pripada sva vlast i zahvalnost, i Njegova je moć iznad svega)', dnevno po stotinu puta, kao da je oslobodio deset robova, a bit će mu upisano stotinu dobrih djela, a izbrisano stotinu loših, a bit će i toga dana zaštićen od šejtana sve dok noć ne nastupi. Osim toga, niko ne može učiniti nešto vrednije od toga, osim onoga koji više puta izgovori ove riječi."*[33]

Džebir prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Za onoga ko izgovori: 'Subhanal-Lahi ve bi hamdihi' '(Slavljen neka je Uzvišeni Allah i neka Mu je hvala)', bit će u Džennetu zasađena palma."[34]

Ibn Mesud, neka je Allah zadovoljan njime, rekao je: "Veličanje Allaha, neka je uzvišen On, draže mi je nego da potrošim isti broj dinara (broj koliko puta Ga veličam) na Allahovom putu."

Spominjanje Allaha jeste lijek za tvrda srca. Jedan je čovjek rekao El-Hasanu: "O Ebu Saide, žalim se na tvrdoću moga srca." On mu na to odgovori: "Smekšaj ga spominjanjem Allaha." Mahul je rekao: "Spominjanje Allaha znak je zdravlja, a spominjanje

---

[33] Buhari, *Kitab ed-daavat*, 11/201; Muslim, *Kitab ez-zikr ved-dua*, 17/16.

[34] Sahih, Tirmizi, *Kitab ed-daavat*, 9/433.

ljudi jeste poput bolesti." Čovjek je pitao Selmana: "Koje je najbolje djelo?", a on mu je rekao: "Nisi li pročitao u Kur'anu:

> ***'I sjećati se Allaha poslušnost je najveća.'"***
> *(El-Ankebut, 45)*

Ebu Musa prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Onaj ko spominje Allaha u odnosu na onoga koji Ga ne spominje jeste poput živog u odnosu na mrtvog."[35]

Abdullah ibn Busr prenosi da je jedan čovjek rekao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem,: "Zaista mi je puno propisa islama, pa mi kaži nešto što ću uvijek moći izvršavati." On mu reče: "Neka ti je jezik uvijek vlažan od spominjanja Uzvišenog Allaha."[36]

Stalno spominjanje Allaha povećava dobre svjedoke za roba na Sudnjem danu. Ono je sredstvo koje ga sprečava da krene stranputicom, kao što je klevetanje, prenošenje riječi i tomu slično. Jezik ili spominje Allaha i Njega se sjeća ili govori pogrešne stvari.

Kome su vrata spominjanja otvorena, otvoren mu je izlaz ka njegovom Gospodaru Uzvišenom i Hvaljenom, kroz koji će pronaći ono što traži. Ako nađe Allaha, našao je sve. Ako propusti priliku, propustio je sve.

Postoji nekoliko načina spominjanja Allaha: spominjanje Allahovih imena, Njegovih svojstava, slavljenje Njega i upućivanje hvale Njemu. Sve ovo može imati formu, kao što je: "Neka je slavljen Allah"; "Neka je hvala Allahu"; "Nema boga osim Allaha". Čovjek može spominjati Allaha kazivajući Njegova imena i svojstva, primjerice: "Allah Uzvišeni i Hvaljeni

---

[35] Buhari, *Kitab ed-daavat*, 11/208; el-Hakim, *Kitab ed-dua*, 1/495.
[36] Tirmizi, *Kitab ed-daavat*, 9/314.

čuje sve što Njegov rob kaže i učini", ili napominjući ono što je On naredio ili ono što je On zabranio, kao: "Allah Uzvišeni i Hvaljeni naređuje nam to i to, a zabranjuje to i to".

Allaha robovi Njegovi mogu spominjati govoreći o Njegovim blagoslovima, a najbolje spominjanje Allaha jeste učenje Kur'ana, jer ono sadrži lijek za svaku bolest srca. Allah Uzvišeni kaže:

> ***"O ljudi, došla vam je od Gospodara vašega pouka i lijek za ono što je u grudima, i Prava Sstaza, i milost vjernicima."*** *(Junus, 57)*
>
> ***" U Kur'anu Mi objavljujemo ono što je lijek i milost vjernicima."*** *(El-Isrā, 82)*

Svaka bolest srca rezultat je strasti ili sumnji, a Kur'an je lijek za oboje. U njemu ima dovoljno jasnih znakova i dokaza pomoću kojih se može razlučiti istina od neistine, tako da liječi svaku bolest sumnje koja uništava znanje, razumijevanje i percepciju, omogućujući ljudima da vide stvari onakvima kakve one uistinu jesu.

Svako ko proučava i dozvoljava da mu srce upije Kur'an prepoznat će istinu i laž, i moći će ih razlikovati, baš kao što je u stanju razlikovati noć i dan.

On liječi bolesti koje se javljaju usljed strasti, jer se u njemu nalaze mudrost i dobar i koristan savjet. Ovim se preporučuje izbjegavanje ovosvjetskih dobiti i težnja ka ahiretu.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "*Onaj ko želi da voli Allaha i Njegovog Poslanika neka uči Kur'an.*"[37]

---

[37] *Saif, munkar*. Pogledati komentar na ovaj hadis u djelu *Tahzib et-tahzib*, 2/222, Ibn Hadžer, *Lisan el-Mizan*, 2/185 i *El-Džami es-sagir*, 6/150, Es-Sujuti.

Kur'an je najbolji način da se čovjek približi Gospodaru, neka je Hvaljen i Uzvišen On. Habab ibn el-Erat rekao je jednom čovjeku: "Približi se Allahu što možeš više i upamti da je najbolji način onaj kojim je On najzadovoljniji, a to je da koristiš Njegove riječi."

Ibn Mesud veli: "Ko voli Kur'an taj voli i Allaha i Poslanika." Osman ibn Affan, neka je Allah zadovoljan njime, rekao je: "Da su vaša srca uistinu čista, nikada im ne bi bilo dovoljno učenja Allahovih riječi."

Tako je najkorisnija stvar za Allahovog roba da Ga neprekidno spominje:

> ***"A doista, srca se smiruju pri svakom Allahovom spomenu."*** *(Ar-Ra'd, 28)*

Najbolji zikr jeste učenje Knjige Allahove, neka je uzvišen i slavljen On.

Poglavlje 7.

TRAŽENJE ALLAHOVOG OPROSTA

Oprost je štit od štetnih posljedica loših djela, te njihovog prikrivanja. Traženje oprosta spominje se neprestano u Kur'anu, a na nekim mjestima je naređeno:

> ***"I oprosta od Allaha tražite, Allah zbilja prašta i samilostan je!"*** *(El-Muzzammil, 20)*

Na drugim mjestima Allah hvali onoga koji traži oprost:

> ***"I oni koji budu oprost u osvit dana tražili..."*** *(Alu Imrān, 17)*

A na nekim nam kaže da On oprašta onome ko oprost traži:

> ***"A koji čovjek zlo kakvo uradi, ili prema sebi nepravdu učini, pa se potom Allahu za oprost obrati, taj će vidjeti da Allah grijehe prašta i da je samilostan."*** *(En-Nisā, 110)*

Traženje se oprosta često vezuje za pokajanje, kada se oprost traži jezikom. Pokajanje je ostavljanje loših djela svojim srcem i tijelom. Traženje oprosta sliči dovi, u smislu da se Allah, ukoliko želi, odaziva i oprašta onome koji to od Njega traži. Ovo je naročito slučaj kada *dua* dolazi iz srca koje je opterećeno lošim djelima ili se upućuje u dobu najpovoljnijem za njeno

uslišavanje, kao što je rano jutro ili odmah nakon namaza. Prenosi se da je Lukman jednom rekao svome sinu: "Sine, stvori naviku da jezikom svojim izgovaraš riječi: 'Allahu, oprosti mi', jer postoji doba dana u kojem Allah neće odbiti roba koji mu se obraća."

El-Hasan je rekao: "Često tražite Allahov oprost: u svojim kućama, za stolom, na putu, na čaršiji, na sastancima, gdje god da ste. Nikada ne znate kada će vam oprost biti podaren."

Ebu Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Tako mi Allaha, molim se za Allahov oprost i upućujem Mu kajanje više od sedamdeset puta na dan."[38]

Ebu Hurejre je rekao da je čuo Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: "Čovjek je učinio grijeh, pa je rekao: 'Allahu, počinio sam grijeh pa mi oprosti.' Allah je rekao: 'Zna li Moj rob da on ima Gospodara, Koji oprašta grijehe i pomaže mu? Opraštam Svome robu.' Prošlo je vremena, pa je čovjek opet počinio grijeh, pa je rekao: Allahu, počinio sam grijeh pa mi oprosti. Njegov Gospodar reče: Zna li Moj rob da on ima Gospodara, Koji oprašta grijehe i pomaže mu? Opraštam Svome robu.. Pa nakon nekog vremena čovjek počini još jedan grijeh, pa Allahreče: 'Zna li Moj rob da on ima Gospodara, Koji oprašta grijehe i pomaže mu? Opraštam Svome robu. Robe, čini kako želiš. Podario sam ti oprost.'"[39]

On, neka je uzvišen, ovo je rekao tri puta.

Ovo znači da je čovjeku podaren oprost jer je nastavljao svaki put da ga traži kada je počinio grijeh. Čini se da je ovo bilo

---

[38] Buhari, *Kitab ed-daavat*, 11/101.

[39] Buhari, *Kitab et-tevhid*, 13/466; Muslim, *Kitab ez-zikr ved-dua*, 17/75.

primjenjivo sve dok njegovo traženje oprosta nije u sebi nosilo namjeru da poslije ponovi grijeh.

Aiša, neka je Allah zadovoljan njome, rekla je: "Sretan je onaj ko (na Sudnjem danu) nađe među svojim djelima mnogo dova za oprost."

Drugim riječima, traženje Allahovog oprosta jeste lijek za sva loša djela.

Katade je rekao: "Ovaj Kuran upućuje na prepoznavanje bolesti i njenog lijeka. Vaša bolest su vaši grijesi, a vaš je lijek traženje Allahovog oprosta."

Ali ibn Ebu Talib, neka je Allah zadovoljan njime, rekao je: "Allah ne daje nadahnuće za traženje oprosta nijednom robu koga želi kazniti."

DOVA

Svemogući i Uzvišeni Allah naredio nam je da Mu se obraćamo dovom i obećao nam da će nam se odazvati:

> ***"A Gospodar vaš rekao je: 'Zovite Mene! Odazvat ću vam se! Zbilja, oni koji se ohole pred tim da robuju Meni, u Džehennem će ući poniženi!'"***
> *(El-Mumin, 60)*

Neka je slavljen Svemogući Allah, Koji je bezgranično velikodušan i beskrajno milostiv. On je učinio da je čovjekova dova za ispunjenjem njegovih potreba i njegovih nastojanja djelo ibadeta koje za sobom nosi nagradu, djelo koje On od njega zahtijeva i za koje On strogo ukorava ako je napušteno, a to čine oni koji su opisani kao oholi.

Ebu Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Onaj koji ne čini dovu Allahu izaziva Njegovu srdžbu."[40]

U pravu je onaj koji je rekao: *"Ne traži od sina Ademovog da ispuni potrebu, / Traži od Onog Čija vrata nikada nisu zatvorena. / Allah je srdit na one koji od Njega ne traže, / A sin Ademov ljut je ako od njega tražiš."*

Allah Uzvišeni u Kur'anu kaže:

---

[40] *Hasan*, Tirmizi, *Kitab ed-daavat*, 9/313; Ibn Madže, *Kitab ed-dua*, 2/1258; El-Hakim, *Kitab ed-dua*, 1/491.

"Onaj Koji se odaziva nesretniku kad ga zazove, i Koji otklanja zlo!" *(En-Neml, 62)*

"A kada te robovi Moji za Mene pitaju, Ja sam, doista, blizu! Odazivam se molbi molitelja kada Mene moli." *(El-Bekare, 186)*

En-Numan ibn Bešir veli: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: 'Dova je ibadet', a onda je proučio slijedeći ajet:

'A Gospodar vaš rekao je: 'Zovite Mene! Odazvat ću vam se! Zbilja, oni koji se ohole pred tim da robuju Meni, u Džehennem će ući poniženi!'" *(El-Mumin, 60)*[41]

Prema navedenom ajetu, veoma je sigurno da će na dovu, koja zadovoljava određene zahtjeve, biti odgovoreno. Ovo je zatim potvrđeno slijedećim hadisima:

"Allah je vječan, i kada čovjek digne svoje ruke pri dovi, Allah zbog Svoga stida neće dozvoliti da ih spusti nezadovoljne i prazne."[42]

Enes prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Nemojte odustajati od dove, jer je uništen onaj koji ne čini dovu."[43]

"Nijedan musliman ne učini dovu Allahu, a da mu nije data jedna od tri stvari: ona požuruje ispunjenje onoga što je tražio, sačuvana je za njega za Sudnji Dan ili sprečava da ga zadese slične nevolje, osim ako je ono što traži loše ili kida rodbinske veze."[44]

---

[41] Hasan, Tirmizi, *Kitab ed-daavat*, 9/311; El-Hakim, *El-Mustedrek*, 1/491; En-Nevevi, *El-Ezkar*, str. 525.

[42] *Hasan*, Tirmizi, *Kitab ed-daavat*, 9/544; Ibn Madže, el-Hakim, *Kitab ed-dua*, 1/497; Ebu Davud, Kitab ed-dua, 1/497.

[43] *Daif*, El-Hakim, El-Mustedrek, 1/493; Ibn Hibban, El-Ad'ijje, str. 596.

[44] *Sahih*, Tirmizi, *Kitab ed-daavat*, 9/923.

Omer ibn el-Hattab, neka je Allah zadovoljan njime, rekao je: "Ne brinem se za odgovor, već za samu dovu; jer svako koga Allah nadahne da učini dovu odmah priziva Njegov odgovor kada učini dovu."

Poželjnosti pri dovi

Među njima je i odabir posebnog vremena za dovu, kao što su godišnjica dana Arefata, mjesec ramazan, petak , rano jutro.

Također tu spadaju i povoljni uvjeti, kao što je vrijeme kada pada kiša, kada izlaze vojske koje se bore na Allahovom putu, te trenutak kada se nalazimo na sedždi. *Ebu Hurejre prenosi da je Božiji Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Allahu je rob najbliži kada je na sedždi, pa povećajte svoje dove kada ste na sedždi."*[45] Isto se odnosi i na vrijeme između ezana i ikameta. *Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Dova učinjena između ezana i ikameta neće biti odbijena."*[46] Dobro je biti odlučan i uvjeren u Allahovo odazivanje pri dovi. *Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Niko od vas ne treba reći: 'Allahu, oprosti mi ako želiš', ili: 'Allahu, smiluj mi se ako želiš', već treba biti odlučan kada Allaha za nešto moli, jer niko ne može natjerati Allaha da učini nešto mimo Njegove volje."*[47] Također je dobro biti pod abdestom, okrenuti se prema Meki i ponoviti dovu tri puta.[48]

---

[45] Muslim, *Kitab es-salah*, 4/200.

[46] *Sahih*, Tirmizi, *Kitab es-salah*, 1/624, *Kitab ed-daavat*, 10/53; Ebu Dawud, *Kitab es-salah*, 2/224.

[47] El-Buhari, *Kitab et-tevhid*, 13/448; *Kitab ed-daavat*, 11/139; Muslim, *Kitab ez-zikr ved-dua*, 17/7.

[48] Muslim, *Kitab el-džihad*, 12/152. Ovo je dio dugog hadisa koji prenosi Ebu Suud, neka je Allah zadovoljan njime.

Dovu treba započeti slaveći Allaha i spominjanjem Njegovih imena i svojstava, traženjem Njegovog blagoslova i donošenjem salavata na Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Zatim onaj koji čini dovu treba opisati svoje potrebe i uputiti molbu, te završiti svoju dovu donošenjem više salavata na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i slaveći i zahvaljujući se Allahu, Uzvišenom, Svemoćnom.

Važno je da je potreba onoga koji upućuje dovu čista i da ne traži nešto što je zabranjeno ili što kida rodbinske veze.

Onaj ko čini dovu ne treba insistirati na neodložnom ispunjenju svojih potreba, niti reći: "Molio sam se Allahu, ali On nije uslišio moju dovu." *Ebu Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Allah će uslišiti svaku vašu dovu, izuzev ako postanete nestrpljivi i kažete: 'Tražio sam, ali nije bilo uslišeno.'"*[49]

Ibn Battal veli: "Ovo znači da osoba počne očajavati, pa čak i ostavi dovu, kao da je on onaj koji se udostojio da uputi dovu, ili smatra svoju dovu dovoljnim jamcem za odgovor, pa tako očekuje da će od Gospodara odgovor uslijediti odmah, bez ikakve odgode, a niti Allahov odgovor na dovu smanjuje Njegovu apsolutnu moć, niti Njegovo uslišavanje zahtjeva stvorenja ni najmanje ne umanjuje vrijednost onoga što On jeste."

Ovaj hadis ukazuje na jedan od pohvalnih manira pri upućivanju dove, a to je da treba biti strpljiv i ne očajavati za potvrdnim odgovorom na dovu, jer ovim se pokazuje pokornost i apsolutno oslanjanje na Allahovu pomoć.

---

[49] Buhari, *Kitab ed-daavat*, 11/140; Muslim, *Kitab ez-zikr ved-dua*, 17/51.

DONOŠENJE SALAVATA NA POSLANIKA, SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEM

U hadisu koji prenosi Ebu Hurejre kaže se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko na mene donese jedan salavat, Allah na njega donese deset."[50]

Naime, jedno dobro djelo zapisano je kao deset dobrih djela, a donošenje salavata na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, jedna je od najvrednijih stvari koje musliman može učiniti.

Ibn el-Arebi rekao je: "Ako neko upita o vrijednosti u Allahovim riječima: ***"Ko uradi dobro djelo, bit će desetostruko nagrađen"*** (El-An'am, 160), reći ćemo da u njima ima velike vrijednosti. U Kuranu stoji da se dobro djelo udesetostruči, a donošenje salavata na Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, jeste dobro djelo, koje, dakle, daje onome ko to učini deset ocjena u Džennetu. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je da Allah donese deset salavata na onoga ko donese jedan salavat na Poslanika. A Allahovo sjećanje na robove premašuje umnožavanje dobrih djela. Ovo se dalje potvrđuje činjenicom da je Allah Uzvišeni robu koji Ga se sjeti podario to da će se

[50] Muslim, *Kitab es-salah*, 4/128.

On njega sjetiti. Isto tako, rob koji se sjeti Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nagrađen je time što će se on, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, sjetiti njega."

El-Iraki je rekao: "Allahov blagoslov na roba nije Njegovom robu jedina nagrada, jer, kao što nam je rečeno u slijedećem hadisu, On također bilježi deset dobrih djela za roba, a ukloni deset loših djela, i podigne Svog roba za deset deredža."

Enes ibn Malik prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *"Ako sam ja spomenut u nečijem prisustvu, onda treba da donesete salavat na mene, a ko donese salavat na mene jednom, Allah će na njega donijeti deset puta."* U drugoj verziji hadisa stoji: *"Ko donese jedan salavat na mene, Allah će na njega donijeti deset, izbrisati mu deset loših djela i podići ga za deset deredža."*[51]

Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: *"Ako sam ja spomenut u nečijem prisustvu, onda treba da donesete salavat na mene"* ukazuju na obavezu salavata u ovakvoj situaciji. Za ovo postoji dokaz u hadisu: *"Jadan je onaj u čijem sam prisustvu spomenut, a ne donese salavat na mene."*[52]

Ibn Mesud prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *"Allah ima meleke koji lebde i dolaze meni da me izvijeste o salavatima koje moj ummet na mene donosi."*[53]

---

[51] *Şahih*, Ibn es-Sunni, *'Amal el-jevm vel-lejleh*, br. 382. Također pogledati Muslim, *Kitab es-salah*, 4/127.

[52] *Sahih*, En-Nesai, *Fazail el-Kur'an*, br.125; Tirmizi, *Kitab ed-daavat*, 9/531; Ahmed, *El-Musned*, 1/201; El-Hakim, *Kitab ed-dua*, 1/549.

[53] *Sahih*, Ahmed, *El-Musned*, 1/384; En-Nesai, *Kitab es-sahv*, 3/43. Ibn el-Kajjim veli: "*Isned* je *sahih*." Pogledati: *Dželaaul-afhaam*, str.23.

Ibn Mesud također prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Najbliži meni na Sudnjem danu bit će oni koji na mene često donose salavat.*"[54]

Najbolje je petkom često donositi salavat na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Evs ibn Evs prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Zaista je vaš najvredniji dan petak, jer je na taj dan stvoren Adem, u tom danu je umro i u tom danu će nastupiti Sudnji dan. Pa često petkom donosite salavate na mene, jer će oni zaista biti meni predočeni." Tada su ga upitali: "O Allahov Poslaniče, kako će ti biti predočeni naši salavati, kada će tvoje tijelo već biti raspadnuto?" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovori: "Zaista je Allah zemlji zabranio tijela vjerovjesnika.*"[55]

O formi salavata na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, Ebu Mesud el-Ensari prenosi: "Sjedili smo u prisustvu Sa'da ibn Ubade, kada nam je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Bašir ibn Sa'd rekao je: 'O Allahov Poslaniče, Allah nam je naredio da donosimo salavate na tebe, a kako da to činimo?' Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, šutio je. Bili smo uznemireni njegovom šutnjom, i zaželjeli smo da ga to nije upitao. Konačno, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Recite: 'Allahu moj, smiluj se Muhammedu i njegovom potomstvu, kao što si se smilovao Ibrahimu i njegovom potomstvu. O moj Allahu, blagoslovi Muhammeda i njegovo potomstvo, kao što si blagoslovio Ibrahima i njegovo potomstvo. Doista si ti hvaljen i vječan.' A onda učinite taslim kao što ste naučili."[56]

---

[54] *Hasan*, Tirmizi, *Kitab el-vitr*, 2/607; Ibn Hibban, *Mevarid ez-zeman*, str.594.

[55] *Sahih*, Ibn Madže, *Kitab el-dženaiz*, 1/524; Ebu Daavud, *Kitab es-salah*, 3/370; Ahmed, *El-Fath er-Rabbani*, 6/9. El-Hakim je rekao: "Hadis je *sahih*." u svome djelu *Kitab el-džumua*, 1/278.

[56] Muslim, *Kitab es-salat*, 4/123.

NAMAZ NOĆU

Allah kaže:

"Gospodar tvoj zbilja zna da klanjaš ti manje od dvije trećine noći, i polovinu njezinu i trećinu njezinu!" *(El-Muzzemmil, 20)*

"I oni koji bdiju radi Gospodara svoga, ničice padajući i stojeći." (Furkān, 64)

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: *"Najbolji namaz nakon propisanih jeste noćni namaz."*[57]

Aiša, neka je Allah zadovoljan njome, rekla je: "Između jacije i sabaha Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao je jedanaest rekata. Učinio bi *taslim* nakon svaka dva rakata i onda klanjao jedan vitr rakat."[58]

Ibn Mesud prenosi da je pred Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, spomenut čovjek koji prespava do zore (a da ne obavi namaz). Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: "To je čovjek u čije se uho pomokrio šejtan."[59]

---

[57] Muslim, 8/54.

[58] Buhari, *Kitab el-vitr*, 2/478; Muslim, *Kitab el-musafirin*, 6/16.

[59] Buhari, *Kitab et-tehedždžud*, 3/28; Muslim, *Kitab el-musafirin*, 6/63.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Svakome od vas ko spava, šejtan zaveže tri čvora oko glave. Pri svakom čvoru ponovi i izgovori slijedeće: 'Noć je duga, pa spavaj.' Ako se probudite i sjetite Allaha, jedan čvor se odveže, ako uzmete abdest, odveže se drugi, a ako obavite namaz, odveže se treći, i ujutro ustanete puni snage i čista srca. U suprotnom, ustanete lijeni i zamršena srca."[60]

Ibn Mesud je ustajao dok su drugi spavali, a stalno zujanje, poput zujanja pčela, moglo se čuti kako dopire do njega do svitanja.

El-Hasana su upitali: "Kako to da oni koji ostaju budni u noći imaju najprivlačnija lica?" Na to on odgovori: "Jer su bliski sa svojim Gospodarom, i On ih obavije jednim dijelom Svoje svjetlosti."

Također je rekao: "Čovjek počini grijeh, i zbog njega ne ostane budan u noći."

Jednom je čovjek rekao pravovjernom čovjeku: "Nisam u stanju biti budan u noći, pa mi daj lijek." Pravovjerni mu odgovori: "Pokoravaj Mu se po danu i On će te održati budnim, među Njegovim rukama, u noći."

Prenosi se da je Sufjan es-Sevri rekao: "Jednom mi je uskraćeno da ostanem budan u noći u toku pet mjeseci zbog grijeha koji sam učinio."

Ibn el-Mubarak veli:

"Noć kada je sasvim tamna, / nađe ih kako su budni. / Strah je odagnao njihov san, pa su ostali budnima, / Dok oni koji se osjećaju sigurnima u svojim životima / tiho nastavljaju sa svojim snom."

---

[60] Buhari, *Kitab et- tehedždžud*, 3/24; Muslim, *Kitab el-musafirin*, 6/65.

Ebu Sulejman veli: "Budni ljudi su zadovoljniji svojom budnošću u noći negoli su oni ljudi koji se igraju zadovoljni svojom igrom. Da nije noći, ne bih volio više živjeti na ovom svijetu."

Ibn el-Munkadir kaže: "U ovom životu ostaju samo tri zadovoljstva: budnost u noći, susret sa svojim bratom i obavljanje obaveznih namaza u džematu."

DJELOVANJE BEZ OVOSVJETSKIH ZADOVOLJSTAVA

Ebul-Abbas es-Saidi veli: *"Čovjek je došao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao: 'O Allahov Poslaniče, nauči me nečemu što kada učinim, voljet će me Allah, a i ljudi.' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče mu: 'Nemoj biti privržen ovom svijetu i Allah će te voljeti. Nemoj biti privržen onome što ljudi imaju i ljudi će te voljeti.'"*[61]

Ovaj hadis pokazuje da Allah voli one koji vode jednostavan život na ovom svijetu. Rečeno je da je voljeti Allaha najbolje stanje u kojem čovjek može biti, a jednostavan je život najbolji uvjet u kojem se može biti.

Jednostavan život podrazumijeva suzdržavanje strasti za ovosvjetskim stvarima, u nadi za primitkom nečega boljeg i vrednijeg. Da bi se ovo lakše postiglo, potrebno je shvatiti da su stvari za kojima ljudi žude na ovom svijetu bezvrijedne u odnosu na ono čemu se nadamo na onom svijetu.

Kada znamo da ono što Allah ima - ostaje, i da je život koji slijedi bolji i trajniji, onda možemo uvidjeti da je ovaj život poput komada leda ostavljenog na suncu: on se uskoro istopi i

---

[61] *Hasan*, Ibn Madže, *Kitab ez-zuhud*, 2/1373.

nestane. Međutim, ahiret, u biti, nikada ne nestaje. Želja čovjeka da zamijeni ovaj život za slijedeći ojačana je izvjesnošću da su dva života neusporediva.

U Kur'anu pronalazimo opise ovog i slijedećeg života:

> ***"Ali vi ste više pod utjecajem svijeta ovoga, a svijet onaj bolji je, i vječan je!"*** *(El-E'la, 16-17)*
>
> ***"Vi želite prolazna blaga svijeta ovoga, a Allah želi onaj svijet."*** *(El-Enfāl, 67)*
>
> ***"Oni se raduju životu ovosvjetskome, a život je ovosvjetski spram života onosvjetskoga tek stvarčica prolazna."*** *(Er-R'ad, 26)*

Hadisi, u kojima se prekoravaju ovosvjetska dobra i opisuje njihova bezvrijednost kod Allaha, jesu mnogobrojni.

Džebir ibn Abdullah prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prolazio tržnicom. Ljudi su se okupili sa njegove obje strane. Tada je naišao na mrtvu kozu koja je imala veoma kratke uši, i, uzevši je, rekao: "Ko od vas želi dobiti ovo za dirhem?" Oni rekoše: "Ne želimo da je dobijemo ni za šta, bezvrijedna je." On reče: "Želite li da je dobijete džaba?" Oni rekoše: "Tako nam Allaha, ne, ni kada bi bila živa, jer su njene uši tako male, a i mrtva je." Zatim Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: "Tako mi Allaha, ovaj je svijet manje vrijedan kod Allaha nego je ovo u vašim očima."[62]

Prenosi se od Ibn Šeddada el-Fahrija da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ovaj svijet u usporedbi s budućim (ahiretom) jeste kao kada neko od vas stavi svoj prst u okean. Zamislite koliko vam ostane vode kada ga izvadite."[63]

---

[62] Muslim, *Kitab ez-zuhud*, 18/93.

[63] Muslim, *Kitab el-Džennetu ve naimuha*, 17/191.

Prenosi se od Ibn Sahla ibn Sada da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Da je Allahu ovaj svijet vrijedan koliko je krilo mušice, On ne bi nevjerniku dao ni da se na njemu vode napije."[64]

Živjeti jednostavno znači okrenuti se od svih stvari ovog svijeta, jer su one tako beznačajne. Ne mučite se oko njih i ostanete uzdržani.

Junus ibn Maisarah rekao je: "Biti suzdržan od ovog svijeta ne znači da treba zabranjivati ono što je Allah dozvolio ili rasipati novac. Prije će biti da je to stanje u kojem je čovjek sigurniji u onome što je u Allahovim rukama nego u njegovim: njegovo nesretno stanje isto je kao i stanje u drugim situacijama, njegov stav prema ljudima koji ga s razlogom kritikuju isti je kao prema onima koji ga opravdano hvale."

On je ovo objasnio navodeći tri faze ili položaja, a sve se tiču srca, a ne fizičkog djelovanja. Ovo je razlog zbog kojeg je Ebu Sulejman rekao da nikoga ne treba zvati *zahid*.

Prvi položaj jeste onaj u kojem je rob svjesniji onoga što je u Allahovim rukama nego onoga što je u njegovim. Ovaj položaj proizlazi iz zdravog i jakog uvjerenja.

Ebu Hazima ez-Zahida upitali su: "Koje je tvoje bogatstvo?" On reče: "Dvije će vrste bogatstva odagnati svaki strah od siromaštva: povjerenje u Allaha i neprivrženost onome što ljudi imaju." A onda ga upitaše: "A zar se ne bojiš siromaštva?" Na to on odgovori: "Kako se mogu bojati siromaštva kada moj Gospodar posjeduje sve što je na Zemlji i na nebesima i sve ono što je između njih i sve ono što je ispod zemlje?"

---

[64] *Sahih - garib*, Tirmizi, *Kitab ez-zuhud*, 6/611.

El-Fudajl je rekao: "Suština jednostavnog življenja jeste biti zadovoljan Allahom, Uzvišenim, Moćnim."

On je također rekao: "Onaj ko je zadovoljan jeste onaj ko živi jednostavno, a on je bogat. Onaj ko ima pravu vjeru, ko ima povjerenja u Allaha u svim svojim poslovima zadovoljan je onim što mu je Allah osigurao, te ostane neprivržen stvorenjima iz straha i nade, i takvim djelovanjem shvati da je potraga za ovosvjetskim bezvrijedna, postigao je korisnost jednostavnoga. On je najbogatiji među ljudima, čak i ako ne posjeduje nijednu stvar na ovom svijetu."

Ammar također veli: "Smrt je dovoljan učitelj, vjera je dovoljno bogatstvo, a ibadet je dovoljno djelo."

Ibn Mesud veli: "Istinsko vjerovanje nije nastojanje da se zadovolje ljudi, čineći ono što će donijeti Allahovo nezadovoljstvo; niti zavist prema onom kome je Allah dao više, niti krivnja drugog zbog onoga što Allah nije dao tebi. Allahovu opskrbu ne privlači tek samo čovjekova opreznost, niti je odbija zloba drugog čovjeka. Allah je Svojom pravdom, sveznanjem i mudrošću učinio radost i uživanje pratiocima vjere i zadovoljstva, a očaj i tugu pratiocima nepovjerenja i nezadovoljstva."

Drugi položaj jeste položaj roba koga zadesi neka nevolja, kao što je npr. smrt djeteta ili gubitak bogatstva, a njegova želja za nagradom zbog prihvatanja gubitka veća je od želje za nadoknađivanjem izgubljenog. Ovo je rezultat potpunog povjerenja. Ali, neka je Allah zadovoljan njime, rekao je: "Onom ko vodi jednostavan život lahko je izdržati nevolju." Jedan od naših predaka rekao je: "Kada ne bi bilo nevolja na ovom svijetu, na onaj bismo stigli potpuno siromašni."

Treći položaj jeste položaj onog roba koji na pohvalu i kritiku gleda podjednako. Ako svijet zauzme mjesto važnosti u njegovom srcu, onda preferira pohvalu nad kuđenjem, što zauzvrat može prouzrokovati njegovo napuštanje mnogo dobrog iz straha od osude, a činjenja mnogo lošeg zarad pohvale. Ovo znači da u njegovom srcu mišljenja drugih ljudi nisu važna, a ono što je uistinu važno jeste ljubav prema Istini i pridobijanje Allahovog zadovoljstva.

Ibn Mesud je rekao: "Istinsko vjerovanje nije nastojanje da se zadovolje ljudi čineći ono čime Allah nije zadovoljan." Allah je pohvalio one koji se bore na Njegovom putu ne mareći za mišljenje drugih. El-Hasan je rekao: "Onaj ko skromno živi jeste onaj ko u svom srcu nađe da kaže da ga je neko drugi u tome nadmašio." Mislim da je Imam Ahmed bio upitan da li bogat čovjek može živjeti skromno, pa je odgovorio: "Da, ako nije zadovoljan kada mu se bogatstvo poveća, niti tužan kada mu se smanji, tada može."

Ibrahim ibn Azem rekao je: "Postoje tri vrste onoga što se naziva *zuhd*: prvi je rezultat prinude, drugi pohvale vrijednog djela, a treći opreznosti. Izbjegavanje je harama obavezno, izbjegavanje halala može biti pohvalno, a izbjegavanje sumnjivog jeste mudro."

Osoba koja zamijeni nešto od ovoga svijeta za neku ahiretsku vrijednost odriče se dunjalučkih koristi pa je možemo nazvati *zahidom*, ali i skroman život uz odricanje može dovesti do uživanja na ovom svijetu na uštrb ahiretskih vrijednosti, i u ovom slučaju ahiret je ono čega se odriču.

Pravovjernom je čovjeku neko jednom rekao: "Ti se snalaziš uz manje mnogo bolje nego što to ja činim." A on odgovori: "Ti

si ekstremniji u ovome, jer ja sebi uskraćujem stvari u životu koje ne traju i za koje nagrada nije sigurna, a ti sebi uskraćuješ ahiret. Niko ne može biti ekstremniji u svom snalaženju uz malo od ovoga."

Obično kada pričamo o *zuhdu*, podrazumijevamo uskraćivanje nekih od ovosvjetskih zadovoljstava prije no onosvjetskih. Međutim, moguće je apstinirati samo od onoga čemu imamo pristup. Zato je Ibn el-Mubarek, kada mu se neko obratio: "O *Zahide*! ", rekao: "Istinski je *zahid* Omer ibn Abdel-Aziz, jer on je odbio ogromna zadovoljstva i bogatstvo koje mu je ponuđeno, a ja imam vrlo malo toga čega se mogu odreći."

El-Hasan el-Basri rekao je: "Poznavao sam ljude i družio se sa skupinama koje se nisu radovale kada su im stvari ovog svijeta pristizale, niti su tugovale kada bi nešto izgubile od ovog svijeta. Život na ovom svijetu bio im je bezvredniji od prašine. Jedan od njih mogao je živjeti godinu ili šezdeset godina, a da nikada nije imao odjeću koja će ga potpuno prekriti, nešto između njega i zemlje ili hranu za koju bi rekao da mu se pripremi u njegovoj kući. Kada bi pala noć, oni bi bili na svojim nogama, čelima priljubljenim uz zemlju, sa suzama na njihovim obrazima i tajno bi se obraćali Allahu da ih sačuva na Sudnjem Danu. Ako bi učinili nešto dobro, neprestano bi za to bili zahvalni i molili Allaha da od njih primi. Tako mi Allaha, nisu bili sačuvani od zlih djela, ali su bili spašeni stalnim kajanjem. Neka je Allah zadovoljan njima i neka im podari Svoju Milost."

Postoje tri faze *zuhda*:

prva je povlačenje iz ovosvjetskog života, čak i ako postoji velika želja za njim ili težnja srca. Vlastito je biće još uvijek zaokupljeno ovim svijetom, ali čovjek se bori i suzbija ga;

druga je kada čovjek postigne neprivrženost ovom svijetu i obitava uz vrlo malo, s ciljem da za to bude nagrađen. U ovom slučaju, obitavanje uz malo jeste ono što čovjeka zaokuplja. Ovo je stanje čovjeka koji da *dirhem* da bi postigao da ima dva;

treća je faza ona faza u kojoj čovjek voljno ostavi svijet po strani, bez pomisli na to šta je napustio. To je onaj koji je zamijenio komad polomljenog vrča za dragulj, ili je poput onog koji je pri nastojanju da uđe kod nekog kralja spriječen psom kod kapije. Bacivši otpadak, odvukao je pažnju psa i omogućio sebi ulazak u kraljeve odaje. Šejtan je kao ovaj pas, stoji na Allahovoj kapiji. On nastoji odvratiti ljude od ulaska, premda je kapija širom otvorena, a svijet je otpadak koji možete zabaciti u stranu, a da o tome više i ne pomislite.

STANJA VLASTITOG BIĆA

Oni koji traže Allaha, usprkos njihovim različitim školama i praksama, slažu se u tome da je vlastito biće postavljeno između srca i Njega. Jedino stišavanje vlastitog bića, odvraćanjem i ignoriranjem njegovih hirova, njihovim svladavanjem, vodi ka Allahovom carstvu i omogućava približavanje Njemu.

Postoje dvije vrste ljudi. Jedni su oni koje je njifov *nefs* savladao i uništio jer su mu se prepustili i pokorili njegovim poticajima. Drugi su oni koji su savladali svoj *nefs* i učinili da se on pokorava onome što mu narede.

Neko je od učenih rekao: "Put onih koji traže Allaha završava se savladavanjem njihovih vlastitih bića, njih samih, jer onaj ko porazi svoje biće uspijeva i pobjeđuje, a gubitnik je onaj koga njegovo biće savlada."

Uzvišeni Allah kaže:

> ***" Što se tiče onoga ko tlačio je i život volio više na svijetu ovome, pa, zbilja, Džehennem je njemu prebivalište. A što se tiče onoga ko se bude pred Gospodarom svojim bojao stajanja, i dušu od strasti uzdržao, zbilja, Džennet bit će prebivalište njegovo."***
> *(En-Nāziāt, 37-41)*

Biće navodi čovjeka na loša djela, na veću ljubav prema ovom svijetu nego onom, a Allah kaže Svojim robovima da se boje Njega, suzdržavaju biće od slijeđenja vlastitih poticaja. Srce je razapeto između ove dvije stvari. Ono sluša jednog pozivaoca u jednom trenutku, a drugog u drugom. Ovdje leži izvor nevolje i izazova. U Kur'anu, Allah opisuje tri stanja vlastitog bića: smireno biće, prijekorno biće i ono koje uporno čini zlo. Tako su se ljudi podijelili u mišljenju da li čovjek ima jedno biće, čija su svojstva ova tri stanja ili tri bića.

Prvo mišljenje zastupaju ljudi koji imaju znanje i objašnjenje, a drugo se pripisuje sufijama. Istina je da ova dva stava nisu kontradiktorna. Biće je jedan entitet, u smislu svoje suštine, a jedno od tri navedena tipa, ovisno o njegovim svojstvima.

Spokojno vlastito biće

Kada je biće mirno u Allahovoj blizini, spokojno kada se Njegovo ime pomene, za sve se obraća Njemu, često Mu se okreće, nestrpljivo je da Ga sretne, osjeća prisnost u Njegovoj blizini, onda je to smirena duša. To je duša kojoj se u trenutku smrti kaže:

> ***"O ti dušo smirena, vrati se svome Gospodaru zadovoljna, a i On zadovoljan tobom, pa uđi među robove Moje, uđi u Džennet Moj!."***
> *(El-Fedžr, 27-30)*

Ibn el-Abbas, neka je Allah zadovoljan njime, rekao je: "To je duša koja je spokojna i koja vjeruje."

Katade je rekao: "To je duša vjernika, smirena onim što je Allah obećao. Onaj čija je duša takva u potpunom je miru i

zadovoljan svojim znanjem o Allahovim imenima i svojstvima, onim što je On rekao o Sebi i Svom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, onim što je On rekao da dušu čeka poslije smrti, o odlasku duše, njenom boravku u berzehu i slijedu događaja na Sudnjem danu, i to do te mjere da to skoro može vidjeti svojim očima. On se pokorava Allahovoj volji i zadovoljan Mu se predaje, ne izražava nezadovoljstvo niti pritužbu, a njegova se vjera nikada ne mijenja. On se ne veseli svojim dobitima, ne očajava u nevolji, jer zna da su određene mnogo prije nego što su ga zadesile, čak i prije nego što je stvoren, kako Allah kaže:

> ***"Nema udesa nijedne nevolje bez Allahove volje! A ko u Allaha vjeruje, on naputit će Pravom stazom njegovo srce! Allah svaku stvar znade!"***
> *(Et-Tagābun, 11)*

Mnogi naši preci rekli su da ovakva duša pripada robu koji, kada ga zadesi nevolja, zna da je ona od Allaha, prihvati je i pokori se Njegovoj volji.

Spokoj koji u sebi nosi *ihsan* izvire iz uvjeravajuće upoznatosti s Allahovom odredbom, a to se odražava pokornošću, iskrenošću i ibadetom. Nijednoj želji, volji ili snazi navike ne može se dati prednost nad Njegovom voljom i naredbom; ne može postojati privlačnost prema ičemu što proturječi Njegovim svojstvima; ne može postojati želja koja se protivi Njegovoj odredbi – a čak ako se takvo što i desi nekome, onda on to jednostavno odbaci kao šaputanje šejtanovo. Uistinu bi on radije pao s neba nego što bi ostvario takvo što u sebi.

Ovo je, kako je to rekao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, istinska vjera.[65] Njome je čovjek spašen brige koja prati loša djela i svake zabrinutosti o njima, zahvaljujući spokoju i užitku koje u sebi nosi okretanje Allahu.

Ako se, nakon sumnje, smiri čvrstim vjerovanjem, znanjem nakon neznanja, prisjećanjem nakon zaboravnosti, pokajanjem nakon pobune, iskrenošću nakon hvalisanja, istinom nakon prevare, poniznošću prisnosti nakon neobuzdanosti želje, skromnošću nakon razmetanja, onda je to smirena duša.

Sve je ovo posljedica svjesnosti koja oslobađa srce pasivnog sna i osvjetljava palače Dženneta ispred njega – kao kada je čovjek zavikao:

"O dušo, budi na oprezu! Pomozi mi svojim nastojanjem / U noćima tamnim, / Pa da na Sudnjem danu / Zadobiješ dobar život na visinama onim."

On je u svom buđenju prepoznao zbog čega je stvoren, na što će naići od momenta smrti pa do ulaska u vječno odredište, tj. Džennet ili Džehennem. Shvatio je kako ovaj život brzo prolazi, kako je nepouzdan za njegovo potomstvo i kako uništi svakoga ko ga voli. Tako se odlučno podigao u ovoj svjetlosti i rekao:

> ***"O, teško meni šta ja samo spram Allaha propustih!"***
> *(Ez-Zumer, 56)*

---

[65] Muslim, *Kitab el-iman*, 2/153. Prenosi se od Ebu Hurejre da je rekao: *"Neki od ashaba Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, došli su i rekli mu: 'Našli smo u našim srcima nešto za što se ponosimo da pričamo.' On ih upita: 'Jeste li zaista to pronašli?' Oni odgovoriše: 'Da.' On im reče: 'To je istinska vjera.'"*

Tako on krene s novim početkom u svom životu, uz nadoknadu propuštenog i povratak u život onog što je umrlo.

Sada se uspravne glave suočava s klopkama s kojima se prije susretao i hvata se ukoštac s vremenom uz svoju novootkrivenu snagu, koja bi prije prošla pokraj njega i učinila da propusti sve dobro.

Tada shvati, u svjetlu svog buđenja i svega što mu je Allah podario da nije u stanju izmjeriti i pobrojati sve blagodati Allahove ili vratiti svoj dug. S ovim saznanjem, prepoznaje svoje manjkavosti i greške, loša djela koja je počinio, nepokornost i zanemarivanje mnogih prava i dužnosti. Njegovo je biće slomljeno, a njegovo je tijelo ponizno, i on pristupa Allahu spuštene glave. On uviđa Allahovu velikodušnost, a u isto vrijeme vidi i svoja loša djela i pogreške.

On, također, u svjetlu svog buđenja, shvata koliko je vrijeme dragocjeno i bitno. On otkriva da je ono od suštinske važnosti za njegovo buduće blagostanje koje se ne smije protraćiti, te postaje tako štedljiv da ga troši samo u činjenju dobrih djela i onoga što će ga približiti Allahu, jer je gubljenje vremena sjeme neuspjeha i žaljenja, a njegova pažljiva upotreba korijen je uspjeha i zadovoljstva.

Stoga, ovo su posljedice same svjesnosti i onoga što je povećava. Ovo su prvi koraci smirene duše na njenom putu ka Allahu i ahiretu.

Prijekorno biće

Kaže se da je prijekorno biće ono koje se ne može smiriti ni u jednom stanju. Ono se često mijenja i prepravlja, sjeća se i zaboravlja, pokorava se i izbjegava, voli i mrzi, raduje se i tuguje, prihvata i odbija, udovoljava i opire se.

Također se kaže da je to biće vjernika. El-Hasan el-Basri rekao je: "Uvijek vidite vjernika kako se prekorava i sam sebi govori: 'Da li sam ovo želio? Zašto sam ovo učinio? Da li bi ovo bilo bolje nego ono?'"

Biće sebe krivi na Sudnjem danu: svako se krivi za djela, bilo za svoja loša djela, ako je onaj koji je počinio mnogo zla, ili za svoje manjkavosti, ako je onaj koji je činio dobra djela.

Imam Ibn el-Kajjim kaže da je sve ovo tačno.

Postoje dvje vrste prijekornog bića: ono koje je vrijedno krivnje i ono koje nije. Prijekora vrijedno biće jeste ono koje je puno neznanja, nepokorno biće koga krive Allah i meleki. Biće koje nije vrijedno prijekora jeste ono koje krivi svoga posjednika za manjkavosti u poslušnosti Allahu, usprkos svim naporima načinjenim u tom smjeru. Ovo biće nije stvarno prijekora vrijedno.

Najpohvalnija bića jesu ona koja se prekoravaju zbog manjkavosti u poslušnosti Allahu. Ovo je biće koje podnosi kritiku drugih u naporu da dobije Njegovo zadovoljstvo, tako da mu niko ne može prigovoriti kada je u pitanju njegovo obožavanje Allaha. Ovo biće neće osjetiti Allahov prijekor.

Što se tiče bića koje prihvati svoja djela onakvim kakva ona jesu, bez samokritike i koje ne mora podnesiti kritiku drugih,

što znači da ne može biti iskren u poslušnosti Allahu, to je ono biće koje Allah prekorava.

Biće koje uporno čini zlo

Ovo je biće ono koje samo sebe kažnjava. Samom svojom prirodom navodi posjednika na svako loše djelo. Niko se ne može osloboditi njegovog zla bez Allahove pomoći. Tako Allah u suri Jusuf kaže o supruzi El-Aziza:

> ***"Ja sebe ne pravdam, jer je duša, doista, zlu naklonjena, osim one kojoj se Gospodar moj smiluje! A Gospodar moj, zbilja, grijehe prašta i samilostan je."*** *(Jusuf, 53)*

Allah, također, kaže:

> ***"A da nije Allahova dobročinstva i Njegove samilosti prema vama, niko se od vas ne bi nikada očistio od grijeha! Ali Allah čisti onoga koga On hoće! Allah sve čuje i sve zna!"*** *(En-Nur, 21)*

Upućeni smo na dovu: "Svaka hvala pripada Allahu, slavimo Njega i tražimo Njegovu pomoć i Njegov oprost. Utječemo se Njemu od zla u nama samima i od zla naših djela."[66]

Zlo se krije u biću i ono ga tjera da čini loša djela. Kada bi Allah ostavio roba samog sa svojim bićem, rob bi bio uništen između svoga zla i zla kojem teži, ali ako mu Allah podari uspjeh i pomoć, on će opstati. Utječemo se Uzvišenom Allahu od zla u nama samima i zla naših djela.

---

[66] *Sahih-hadis*, Ebu Davud, *Kitab en-nikah*, 6/153; Ibn Madže, *Kitab en-nikah*, 1/609.

Stoga, biće je jedan entitet, premda se njegovo stanje može promijeniti: od bića koje uporno čini zlo, *en-nefs el-emmere*, preko prijekornog bića, *en-nefs el-lewweme*, do smirenog bića, *en-nefs el-mutmainne*, što je krajnji cilj savršenstva.

Smireno biće ima meleka na pomoći, koji mu olakšava i upućuje ga. Melek usađuje dobro u biće, tako da ono želi ono što je dobro i svjesno je vrijednosti dobrih djela. Melek također štiti biće od loših djela i ukazuje mu na njihovu nakaznost. Sve u svemu, sve što je za Allaha i od Njega dolazi od duše koja je smirena.

Saveznik bića koje neprestano čini zlo jeste šejtan. On mu obećava velike nagrade i dobiti, ali u njega usađuje neistinu. On ga poziva i navodi da čini zlo. On ga vodi i mami nadom i predstavljanjem pogrešnosti u onim oblicima kojima će se ono povinovati i diviti.

En-nefs el-mutmainne, odnosno smireno biće i njegov melek zahtijevaju sljedeće: čvrsto, nepokolebljivo vjerovanje u Allaha Jedinog, bez druga, te moralnu vrijednost, pohvalno ponašanje prema Allahu, roditeljima, prijateljima, strah od Allaha, potpuno oslanjanje na Njega, obraćanje Njemu u svim pitanjima, približavanje Allahu, suzbijanje očekivanja i spremnost na smrt i ono što joj slijedi.

Zahtjev šejtana i njegovih pomagača, s druge strane, jeste *en-nefs el-emmere*, odnosno biće koje uporno čini i teži zlu, a što je suprotno od svega ovoga.

Najteži izazov smirenom biću jeste da se oslobodi utjecaja šejtana i *en-nefs el-emmere*. Ako započne ovu borbu, tada ono postaje *en-nefs el-levveme*, prijekorno biće, a ako pobijedi u borbi, onda postaje *en-nefs el-mutmainne*. Čak i ako Allah

primi jedno dobro djelo, čovjek će pomoću njega uspjeti, ali šejtan i *en-nefs el-emmere* odbijaju da potaknu biće da učini čak i jedno takvo djelo. Neko od onih kojima je dato znanje i Allahu i njima samima veli: "Kada bi zasigurno znao da je bar jedno moje djelo primljeno kod Allaha, tada bih bio sretniji pri smrti negoli je putnik onda kada ugleda svoju porodicu." Abdullah ibn Omer kaže: "Kada bih znao da je Allah primio jednu moju sedždu, tada mi više ne bi bilo dražeg izgubljenog prijatelja do smrti same." *En-nefs el-emmere* potiče i čini zlo, te se otvoreno protivi *en-nefs el-mutmainne*. Kada drugo spomenuto predstavi neko dobro djelo, prvo spomenuto predstavi zauzvrat loše djelo. *En-nefs el-emmere* kaže *en-nefs el-mutmainne* da džihad ne predstavlja ništa drugo već samoubistvo, ženu udovicu, siročad i protraćeno bogatstvo. Ono nastoji uvjeriti smireno biće da zekat i sadaka nisu ništa drugo do nepotrebni trošak i teret, praznina u džepu, koja će voditi ka ovisnosti o drugima, tako da čovjek postaje siromašan.

Odgovornost bića za počinjeno

Kada biće koje neprestano čini zlo, i svlada srce vjernika, tada je jedini lijek preispitati ga i odbaciti. Imam Ahmed bilježi po izvoru Omera ibn el-Hattaba, neka je Allah zadovoljan njime, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Pametna osoba jeste ona koja preispituje svoje biće i priprema se za ono što je iza smrti. Blesava osoba jeste ona koja se prepušta svojim strastima i žudnjama, a očekuje da će Allah ispuniti njene uzaludne želje.*"[67]

[67] Daif, Tirmizi, Kitab Sifat el-kijjameh, 7/155; El-Hakim, El-Mustedrek, *Kitab el-iman*, 1/57.

Imam Ahmed također bilježi da je Omer ibn el-Hattab, neka je Allah zadovoljan njime, rekao: "Preispitajte svoja bića prije nego što vi sami budete preispitani, stavite svoja biće na vagu prije no što vi budete stavljeni na nju. Kada se sutra pozove na odgovornost, bit će mnogo lakše za tebe ako si ti jučer pozvao na odgovornost svoje biće, pa učinite tako, prije nego što dođete na Konačno okupljanje jer:

> ***"Toga Dana izloženi ćete vi biti, nijedna skrivena stvar vaša neće ostati skrivena!"*** *(El-Hākka, 18)* [68]

El-Hasan veli: "Vjernik je odgovoran za svoje biće i on ga preispituje s ciljem Allahovog zadovoljstva. Sud će biti slabiji na Sudnjem danu za one ljude koji su preispitali svoja bića u ovom životu, ali će biti oštar za ljude koji se nisu pripremili na način da su prethodno preispitali svoja bića."

Vjernikovu pažnju odvuče nešto što on voli, pa on kaže: "Tako mi Allaha, ja tebe volim i trebam te, ali ne postoji način na koji te mogu imati, tako da si mi oduzet." Kada je to daleko od njegovih očiju i van njegovog domašaja, tada se on urazumi i kaže: "Ja ovo uistinu nisam želio! Zbog čega me je ovo ovoliko obuzelo? Tako mi Allaha, više se nikada ovim neću baviti!"

Vjernici su ljudi koji su Kur'anom spriječeni da se prepuštaju ovosvjetskim zadovoljstvima; to dođe na poziciju između njih i onoga što bi ih moglo uništiti. Vjernik je poput zatvorenika na ovom svijetu koji pokušava da se oslobodi njegovih okova i lanaca, ne povjeravajući mu ništa, sve do dana kada će sresti svoga Stvoritelja. On, uistinu, vrlo dobro zna da je odgovoran

[68] Ahmed, *Kitab ez-zuhud*, 7/156; El-Bagavi, *Šarh as-sunneh*, 14/309; Ebu Naim, *El-Hilja*, 1152.

za sve što čuje, vidi i kaže, i za sve što učini svojim tijelom.[69]

Malik ibn Dinar kaže: "Neka se Allah smiluje robu koji kaže: 'Nisi li takav i takav? Nisi li učinio to i to?' Tada ga prekori i postavi na svoje mjesto, disciplinira i suzbije njegove strasti u skladu s Knjigom Allaha Uzvišenog i Moćnog, te postane njegov vođa i gospodar."

Nedvojbeno je da je odgovornost na svakome ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan, ko želi da ispravno postavi svoje poslove i djela, da provjeri da je preispitao svoje biće. On mora kontolisati šta biće čini, a šta ne čini, čak i njegove najbeznačajnije radnje, jer je svaki pojedini dah tokom života dragocjen. Može se koristiti u svrhu postizanja jednog od blaga koje će osigurati stanje blaženstva koje je vječno. Ko god ga protraći ili ga iskoristi s ciljem postizanja štetnoga, pretrpjet će velike gubitke, a to čine samo ljudi s najmanje znanja, pameti i opreza. Stvarni opseg tih gubitaka bit će poznat na Sudnjem danu. Allah Uzvišeni kaže:

> ***" Na Dan kada svaki čovjek nađe vidljivo pred sobom ono što je dobra uradio, i ono što je zla uradio, zaželjet će da se između njih i njega nađe prostranstvo golemo!"*** *(Alu Imrān, 30)*

Postoje dvije vrste preispitivanja vlastitog bića: prvo prethodi djelu, a drugo mu slijedi.

Prvi način jeste sama odluka koja se donese kada vjernik oklijeva prije djela. Ovo je vrijeme vrednovanja prije nego što se uobliči namjera. On ne ide dalje dok ne utvrdi da je to dobro i ispravno. Ako nije, on to napušta.

---

[69] Pogledati Ibn Kesirov *El-bidaje ven-nihaje*, 9/272; Ebu Naim, *El-Hilje*, 2/157.

El-Hasan, neka je Allah zadovoljan njime, veli: "Neka se Allah smiluje robu koji oklijeva u trenutku vrednovanja, a onda ako vidi da je djelo za Allaha, on u njemu ustraje, a ako vidi da je za nešto mimo Allaha, on se suzdrži od njegovog okončanja."[70]

Ovo se tumači situacijom kada se biću isprva nešto čini, a onda čovjek počne razmatrati da li je to vrijedno, zastane i upita se: "Da li ja ovo mogu učiniti?" Ako je odgovor negativan, on neće poduzeti nikakve korake. A ako je potvrdan, opet će zastati i upitati se: "Je li za mene bolje da ovo učinim ili ne učinim?" Ako je odgovor negativan, on će odustati od svakog pokušaja, a ako je potvrdan, on će po treći put zastati i zapitati se: "Da li je motiv ovog djela postizanje Allahovog zadovljstva i nagrade ili je s ciljem dobiti moći, divljenja i novca?"

Ako je u pitanju ovo drugo, on to neće učiniti, čak i ako će ga to dovesti do ovosvjetskih dobiti koje su ga potakle na ovo djelo, jer, u suprotnom, ovo bi imalo za posljedicu naviku bića da pridružuje druge Allahu, olakšanjem pri činjenju djela za nekoga ili nešto mimo Allaha, a što je lakše učiniti za nešto ili nekoga mimo Njega, to je teže učiniti nešto s namjerom postizanja Njegovog zadovoljstva.

Ako je u pitanju ovo prvo, on još jednom zastane i zapita se: "Da li će mi biti olakšano pri činjenju ovog djela? Da li imam prijatelje koji će mi olakšati i priteći u pomoć ako mi bude potrebna?" Ako uvidi da nema saveznika koji će mu pomoći,

---

[70] Ovo kazivanje potvrđuje se *sahih*-hadisom koji bilježi Muslim, *Kitab el-iman*, 2/18, po izvoru Ebu Hurejre, koji prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *"Neka onaj ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan govori dobro ili neka šuti; i neka onaj ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan bude velikodušan prema svom susjedu; i neka onaj ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan bude velikodušan prema svom gostu."*

onda će se suzdržati od činjenja tog djela, baš kao što se i Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, suzdržao od određivanja džihada za ljude iz Meke dok nije imao dovoljno saveznika i snage da bi osigurao uspjeh.

Ako shvati da nema pomoći na koju se može osloniti pri činjenju navedenog djela, tada bi naposlijetku trebao započeti s njim, i, uz Allahovu, volju on će uspjeti. Do neuspjeha može doći jedino ukoliko jedna od ovih zaštita nedostaje, jer kada su sakupljene, one jamče uspjeh.

Drugi način jeste presipitivanje nakon učinjenog djela.

Prvo, preispitivanje za djelo ibadeta kada ono što je Allah odredio nije u potpunosti ispunjeno ili učinjeno na najbolji mogući način. Postoji šest stvari prema Allahu u djelima ibadeta: iskrenost pri činjenju, činjenje samo u ime Allaha, slijeđenje primjera Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, oprez na ispravno činjenje, prepoznavanje Allahove blagodati u tome, te, na koncu, svjesnost o sopstvenim manjkavostima u načinu njegovog činjenja. Osoba preispita svoje biće, ali da li je dovoljno pažnje i napora usmjerila na ove preduvjete? Da li ih je ispunila u svome pokoravanju?

Drugo, preispitivanje za djelo koje je bolje ne učiniti nego učiniti.

Treće, preispitivanje zbog toga da li je namjera bila Allahovo zadovoljstvo i uspjeh na ahiretu, i tako imati zajamčen uspjeh, ili je, ustvari, namjera bila postizanje prolaznih ovosvjetskih dobiti, i tako izgubiti ono što se moglo postići.

Posljednje što čovjek treba uraditi jeste biti nepažljiv i nemaran u preispitivanju bića, započinjati bez ikakvih priprema, te olahko shvatati poslove i samo se okolo vrzmati. Ovo će ga

samo uništiti. A ovo je sudbina oholih ljudi. Ovakva se osoba ogluši na posljedice ovakvog djelovanja i uzda se u Allahov oprost. On zanemaruje ispitivanje odgovornosti svoga bića i ne razmišlja o ishodu svoga ponašanja. Ako ovo ne učini, onda olahko zapada u loša djela dok se na njih ne navikne, te nađe za teško da se iz njih izvuče.

Vjernik treba prvo preispitati svoje biće o pitanju djela ibadeta. Ako shvati da ovdje nešto nedostaje, tada treba požuriti da poboljša stanje, bilo nadoknađivanjem propuštenog ibadeta ili ispravljanjem onoga što je mogao činiti pogrešno u svome pokoravanju.

Zatim, potrebno je da se preispita o pitanju zabranjenih djela. Ako zaključi da je učinio neko od njih, mora se brzo okrenuti pokajanju, zatražiti Allahov oprost i učiniti dobra djela u cilju brisanja loših djela koja su mu zapisana.

Dalje, treba da se preispita o onome u čemu je bio nemaran. Ako uvidi da je bio nemaran u činjenju onoga zbog čega je stvoren, treba požuriti da spominje Allaha i približi Mu se otvorenog srca.

Dalje, treba preispitati svoje biće zbog riječi koje je izrekao, koraka koje su njegove noge učinile, stvari koje su njegove oči obuhvatile i onoga što su njegove uši slušale. Treba se zapitati: "Zašto sam ovo želio? Zbog čega sam ovo učinio? Za koga sam ovo uradio? Zašto sam ovo učinio na ovaj način?"

Treba znati da su svaka riječ i svako djelo zapisani u dvije knjige zbog odgovornosti koje za sobom nose. Prva je naslovljena: "Za koga sam ovo uradio?", a druga: "Na koliko sam dobar način ovo učinio?" Prvo se pitanje tiče iskrenosti, a drugo samog djela. Allah Uzvišeni kaže:

"Da bi On pitao istinoljubive za istinost njihovu!" (El-Ahzāb, 8)

Ako će oni koji istinu govore biti pitani za svoju istinitost, te će im biti suđeno sukladno tome koliko su bili istinoljubivi, šta misliš šta je s onima koji su ljudi neistine?

Koristi preispitivanja

Ovo podrazumijeva:

prvo, identificiranje grešaka bića. Onaj ko ne prepozna greške ne može ih ni ukloniti. Junus ibn Ubejd veli: "Znam oko stotinu atributa dobrote, pa ipak ne mogu nijedan pronaći u svome biću."

Muhammad ibn Vasi veli: "Kada bi loša djela dovela do nadmenosti, niko ne bi bio u stanju sjediti u mom društvu."

Imam Ahmed zapisao je da je Ebu ed-Derda rekao: "Nijedan čovjek ne postigne potpuno znanje i razumijevanje ako ne prezire ljude koji nisu bliski Allahu, a zatim pažnju usmjeri na svoje biće i i prezire još više";

drugo, poznavanje Allahovih prava. Ovo je bitno, jer tako čovjek prezire samoga sebe, to ga oslobađa oholosti i samozadovoljstva svojim djelima. Ovo otvara vrata pokornosti i poniznosti za čovjeka, a za posljedicu ima Allahovo pročišćenje njegovo duše. On očajava za svojim bićem i čvrsto vjeruje da opstanak neće biti moguć bez oprosta, velikodušnosti i milosti Allaha. Njegovo je pravo da Ga se stalno obožava, spominje i da Mu se zahvala upućuje.

Poglavlje 13.

USTRAJNOST

Allah je ustrajnost, strpljivost učinio neumornim konjem, neumoljivom sabljom, nepobjedivom vojskom, neuništivom, nenadmašnom tvrđavom. Ona i pobjeda jesu nerazdvojivi pratioci.

Allah Uzvišeni i Svemoćni pohvalio je one koji se drže Njegove knjige, i kaže da ih obdaruje beskrajnim nagradama i podržava Svojom uputom, moći i jasnom pobjedom. On kaže:

> ***" I strpite se, pa, Allah je sa strpljivima!"*** *(El-Ahzāb, 8)*

Zahvaljujući ovoj pratnji, oni ustrajni bit će na dobitku i na ovom i onom životu, kako zaslužuju, oni će dobiti Njegove očevidne i skrivene blagodati. Allah je vodstvo u vjeri učinio ovisnim o ustrajnosti i izvjesnosti. On kaže:

> ***"I Mi smo između njih vođe odredili, koji su po Našoj naredbi upućivali zato što su strpljivi bili, i u Naše ajete čvrsto vjerovali!"*** *(Es-Sedžda, 24)*

On kaže da je ustrajnost vrijedna za one koji ustraju, a to je potvrdio zakletvom:

> ***"A ako se strpite, pa to je zbilja za strpljive bolje!"*** *(En-Nahl, 126)*

On kaže da pomoću ustrajnosti i straha od Allaha spletke neprijatelja neće naškoditi Njegovim vjernim robovima, čak i ako su one i najgore prirode:

"A ako strpljivi budete i Allaha se bojite, njihova spletka vam ništa naškoditi neće! Allah, doista, zna što oni čine!" (Alu Imrān, 120)

Allah je ustrajnost i pravovjernost učinio uvjetom uspjeha:

> ***"O vjernici! Strpite se, i postojani budite, i nepokolebljivi na granicama neka ste! I Allaha se bojte da biste uspjeli!"*** *(Alu Imrān, 200)*

On također govori o Svojoj ljubavi za ustrajne, strpljive, a to je najveći poticaj za svakoga ko traži Njegovu ljubav:

> ***"A Allah strpljive voli."*** *(Alu Imrān, 146)*

Allah šalje dobre vijesti za one koji ustraju i obećava im tri stvari, a svaka od njih bolja je od svega zbog čega ljudi jedni drugima zavide:

> ***"A strpljive obraduj, one koji, kad ih nesreća kakva zadesi, govore: 'Mi Allahu pripadamo i Njemu se vraćamo!' Takvima pripadaju blagoslovi od njihova Gospodara, i milost. Takvi su na Stazi pravoj!"***
> *(El-Bekare, 155-157)*

Allah je postizanje mjesta u Džennetu i izbjegavanje mjesta u Džehennemu učinio isključivom nagradom onih koji su u strpljivosti ustrajni:

> ***"Doista sam ih danas Ja nagradio za ono što su trpjeli. Zbilja su oni pravi pobjednici!"***
> *(El-Mu'minūn, 111)*

Učinivši ih onima na koje se ovaj ajet posebice odnosi, Allah je istakao one koji imaju strpljena, ustrajavaju i zahvalni su za ukazanu sreću. Na različita četiri mjesta u Kur'anu on kaže:

> ***"Zbilja su u tome znaci za svakog ko je strpljiv i zahvalan!"*** *(Ibrāhīm, 5; Lukmān, 31; Saba, 19; Eš-Šūrā, 33)*

Ustrajnost je istinsko svojstvo vjernika. On se oko nje kreće, pa joj se vrati. To je stup koji podržava vjeru, bez kojeg ne bi mogao ispravno stajati. Onaj ko nema strpljivosti ne može imati ni vjere, a ukoliko je ima, onda je ta vjera oskudna i slaba. Takva osoba obožava Allaha s pola svoga srca; ako se susretne s dobrim u životu, on postaje uvjerenijim u svoju vjeru, međutim, kada ga zadesi nevolja, on se okrene od Allaha i izgubi sve u ovom i onom životu, opredijelivši se za dogovor o gubitku.

Dobre vijesti koje je izrekao Isa, alejhis-selam, naišle su na zahvalnost samo sretnika zbog njihove ustrajnosti, a zbog svoje zahvalnosti uzdignuti su na visoke stepene. Oni lete pomoću krila ustrajnosti i zahvale do Bašče blaženstva:

> ***"Natječite se za oprostom Gospodara vašega i Džennetom, čija je širina kao širina neba i Zemlje! Pripravljen je onima koji vjeruju u Allaha i Njegove poslanike. To je blagodet Allahova, On je daruje kome On hoće, a Allah je posjednik blagodeti velike!"*** *(El-Hadīd, 21)*

S obzirom da su ustrajnost i zahvalnost dva elementa vjere, onaj ko se brine o dobrobiti svoje duše, željno se nadajući njenom spasu i sretnom ishodu, ne smije zanemariti ove dvije suštine. On pomoću njih mora približiti Allahu, tako da ga On postavi među uspješne na Dan kad će Ga sresti.

Značenje i suština ustrajnosti

Arapska riječ *sabr*, koja znači "ustrajnost" ili "strpljenje" ukazuje na suzdržavanje i samoobuzdavanje. U kontekstu Šerijata, ona podrazumijeva sprečavanje vlastite uznemirenosti, pritužbi jezika, udaranja po obrazima i deranja odjeće (kao znaka ljutnje).

Rečeno je da je to jedna od izvrsnih osobina koje posjeduje biće, bez koje je nemoguće učiniti bilo šta dobro. To je snaga bića koja mu pomaže da je ispravno postavi i njome se okoristi.

Kada su imama Džunaida upitali šta je to ustrajnost, on je rekao: "Ona znači ne pokazati nezadovoljstvo na licu progutavši nešto gorko."

Zun-Nun El-Misri o njoj veli: "Ustrajnost je udaljavanje samoga sebe od lošeg i prijestupa, te zadržavanje mirnoće kada te zadese nemoguće nevolje i prikazivanje da imaš dovoljno kada je siromaštvo stalno prisutno u tvojoj kući."

Također je rečeno da je ustrajnost čvrsto stajanje i stalna ljubaznost pri nevolji, te stalno zadovoljstvo pri njoj, a da se ne pokaže nikakav znak žaljenja.

Jednog je dana pravovjerni čovjek vidio čovjeka kako se žali svom bratu, pa mu je rekao: "Tako mi Allaha, ono što stvarno činiš jeste žaljenje na Onog Koji je prema tebi milostiv, dok se žališ o onome koji prema tebi nema milosti kod sebe da bi je tebi dao." Također je rečeno:

"Kada se žališ Ademovom sinu, / Ustvari se žališ na Milostivog / Onome koji nema svoje milosti."

Postoje dvije vrste pritužbi:

Prva je pritužba kada se žalimo Allahu Uzvišenom i Svemoćnom, što nije nedosljedno ustrajnosti, kao što kaže Poslanik Jakub, neka je mir na njega:

***"Ja žal svoj i muku svoju iznosim Allahu!"** (Jūsuf, 86)*

***"...a meni lijepo strpljenje ostaje!"** (Jūsuf, 86)*

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "O Bože, Tebi se žalim zbog slabosti moje snage i nedostatka moje sposobnosti."[71]

Druga je pritužba kada se žalimo o nevolji, prigovarajući o njenoj prirodi i vrsti. Ova je pritužba nespojiva s ustrajnošću, te joj proturječi i isključuje je.

Arena moći za roba važnija je nego arena ustrajnosti, kao što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao Allahu: *"Ako Ti nisi ljut na mene, ja neću biti zabrinut, ali Tvoja je Moć meni važnija."*[72]

Ovo nije u suprotnosti s Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, kazivanjem: *"Nikome nije dat bolji ili veći dar od ustrajnosti."*[73]

Ovo se odnosi na onoga koga je zadesila neka nevolja. Arena ustrajnosti u ovom slučaju je veća, ali, prije no što nevolja dođe, arena moći i zdravlja bitnija je.

Vlastito je biće jahalica koja vodi roba u Džennet ili Džehennem. Ustrajnost je za biće ono što su uzde i zazirci za jahalicu; ukoliko ju nema, odlutat će u bilo kojem pravcu.

---

[71] *Daif*, El-Hajsami, *Medžma ez-zevaid*, 6/35.

[72] *Daif*, dio prethodnog hadisa.

[73] Buhari, *Kitab ez-zekat*, 3/335; Muslim, *Kitab ez-zekat*, 7/144.

El-Hadžadž rekao je jednom: "Obuzdajte svoja bića, jer se mogu vinuti ka svakojakim nesrećama. Neka se Allah smiluje svakome ko na svoje biće stavi uzde i zazirke, usmjeravajući ga zazircima ka poslušnosti Allahu, a uzdom ga odvraćajući od neposlušnosti. Strpljivo izbjegavati ono što je Allah zabranio lakše je nego trpjeti kaznu koju ono nanosi."

Postoje dvije vrste poriva koja povode biće: jedan je aktivni poriv hrabrosti, a drugi je inhibirajuća snaga obuzdavanja.

Istinska suština ustrajnosti jeste usmjeravanje prve vrste energije ka korisnom, te korištenje druge vrste za izbjegavanje štetnog.

Postoje ljudi koji ustrajavaju u redovitom obavljanju noćnog namaza i izdržavaju teret posta, no, ipak, nemaju snagu da se suzdrže od zabranjenog pogleda. Postoje drugi koji mogu to učiniti, ali nemaju energiju da ustraju u činjenju dobrog i zabranjivanju zla, ili u borbi, džihadu.

Rečeno je: "Podnošenje, strpljenje i ustrajnost jesu ono što sačinjava hrabrost bića." Slična ovom kazivanju jeste poslovica: "Hrabrost je sposobnost da se ustraje nakratko."

Strpljivo podnošenje oprečno je uznemirenosti. Tako Allah Uzvišeni kaže da će ljudi u Džehennemu reći:

> ***"Žalili se mi ili trpjeli, svejedno nam je, spasa nam neće biti!"*** *(Ibrāhīm, 21)*

Vrste ustrajnosti

Postoje tri vrste ustrajnosti ovisno o namjeri: ustrajnost u činjenju djela ibadeta i poslušnosti, ustrajnost u suzdržavanju od zabranjenih djela i neposlušnosti i ustrajnost pri suočenju sa sudbinom, tako da se čovjek ne naljuti za vrijeme nevolje.

O ove tri različite vrste rečeno je: "Čovjek mora imati naredbe da ih poštuje, zabrane da ih izbjegava i nevolje da ih izdrži."

Postoji još jedan način kategoriziranja podnošenja i ustrajnosti, a to su ustrajnost pri kojoj postoji izbor i ona pri kojoj ne postoji. Prvospomenuta je vrednija i važnija, jer ustrajnost pri kojoj nema izbora uobičajna je za sve ljude, primjetna je kod svih onih koji ne pokazuju ustrajnost svojim izborom.

Iz ovog je razloga ustrajnost Poslanika Jusufa, alejhis-selam, u odbijanju supruge El-Aziza, važnija od podnošenja onoga što su mu njegova braća nanijela kada su ga bacila u bunar.

Čovjek ne može bez strpljivosti. On se prelama između naredbe koju mora ispoštovati i ispuniti, zabrana kojih se mora kloniti i odreći, sudbine koja mora ići svojim tokom i blagodati za koju se mora zahvaljivati Onome Koji ga održava. Kako ljudska situacija uvijek ostaje istom, čovjek mora ustrajavati do dana smrti. Sve s čime se čovjek susretne u ovom životu dijeli se na dvije vrste: jedna se podudara s njegovim strastima i slaže s njegovim željama, a druga ne. On mora u oba slučaja biti strpljiv, ali prva vrsta, kao što su zdravlje, bogatstvo ili moć, od njega traži veće strpljenje:

prvo, on ne treba imati povjerenje u njih, zbog njih se ne treba oholiti ili ružno ponašati, ne treba da budu uzrokom

njegove žalosti, ne treba da raspolaže njima na način na koji Allah nije odobrio.

drugo, ne treba biti zaokupljen njihovim postizanjem;

treće, mora ustrajati u ispunjenju i činjenju propisanog u vezi s dijelom koji pripada Allahu;

četvrto, mora ustrajati u naporima da ih ne povećava kroz dobiti koje su haram.

Rečeno je: "I mumini i kafiri u stanju su istrajati kada ih teškoća zadesi, ali samo istinski vjernici u stranju su istrajati u lagodnosti."

Abdurrahman ibn Avf veli: "Zadesila nas je nesreća, i mi smo izdržali i bili strpljivi, ali kada smo uživali u lagodnosti, nismo mogli ustrajati." Zbog toga Allah upozorava vjernike o zaokupljenosti ili preopterećenosti novcem, supružnicima ili potomstvom. On, Uzvišeni i Svemoćni, kaže:

> ***"O vjernici, neka vas ne odvraćaju imeci vaši i djeca vaša od sjećanja na Allaha!"*** *(El-Munafikūn, 9)*

Druga vrsta, koja ne slijedi strasti i želje, jeste ili u vezi s pitanjima kod kojih za čovjeka postoji izbor, kao što su djela pokornosti ili nepokornosti, ili ona kod kojih on ne postoji, kao što su nevolje. Možda izbor postoji u samom početku, ali ne u završetku, nakon što su već u toku.

Stoga, postoje tri kategorije ove ustrajnosti:

prvo, to su pitanja za koja postoji izbor, a ona podrazumijevaju sva djela, bilo pokornosti ili nepokornosti.

U vezi s djelima pokornosti, potrebno je da čovjek ustraje u njihovom činjenju, jer samom biću, po njegovoj prirodi, odbojno

je mnogo toga što je uključeno ibadetom i služenjem. Primjerice, pri obavljanju namaza vlastito biće lijeno je i preferira sporost, posebice ako je praćeno tvrdim srcem koje je naplavljeno lošim djelima i teži slijeđenju strasti, te miješanju s ljudima koji zanemaruju Allahove naredbe. Pri plaćanju zekata, ustrajnost i strpljivost potrebni su zbog zlobnih i jadnih karakteristika bića. Pri obavljanju hadža i učestvovanja u džihadu, ustrajnost je potrebna zbog kombiniranih dvaju prethodno navedenih karakteristika, a to su lijenost i zlobnost.

Rob treba pokazati strpljenje u tri situacije:

prvo, prije obavljanja ibadeta, usmjerujući pažnju na svoju iskrenost pri obavljanju djela;

drugo, u toku ibadeta, upornošću pri obavljanju, izbjegavajući izostavljanje nečega, ili nemarnost, sukladno najiskrenijoj namjeri, te ne dozvoljavajući fizičkim pokretima da ometu srce od mira u potpunoj pokornosti pred Uzvišenim Allahom;

treće, nakon ibadeta, izbjegavajući sve što može izbrisati nagradu za učinjeno. Ovakvo strpljenje znači da ne smije biti zadovoljan time što je poslušan i hvaliti se time, objelodanivši pred ljudsko pažljivo ispitivanje ono što je bilo skrivena tajna.

Djelo je čovjeka tajna između njega i Uzvišenog Allaha, i kao takvo zabilježeno je u carstvu tajni. Ako on o njemu govori, ono je odatle uklonjeno i postavljeno u carstvo javnog znanja. Tako, ne smije misliti da nema potrebe za ustrajnošću nakon završetka fizičkog djela.

U slučaju djela nepokornosti, situacija je jasna i jednostavna. Najveća pomoć robu u strpljivom izbjegavanju ovih djela jeste odricanje od loših navika i udaljavanje od onih koji potiču te navike kroz druženje i razgovor;

drugo, postoje pitanja u kojima čovjek nema izbora, koja nije u mogućnosti izbjeći kao što su nevolje, bilo one kojima čovjek nije uzrok: smrt ili bolest, ili one za koje jeste, fizičko nasilje ili verbalno zlostavljanje.

U vezi s prvim, postoje četiri poznata položaja: položaj nesposobnosti nošenja s nevoljom, a to uključuje uznemirenost i pritužbe; položaj strpljive ustrajnosti; položaj prihvatanja i zadovoljstva i položaj zahvalnosti, pri kojem se nevolja vidi kao blagodat, tako da je onaj koga je zadesila nevolja zahvalan Onom Koji ju je nanio.

U vezi s drugim, dakle onim čemu je uzrok čovjek, postoje ova četiri položaja, i još četiri dodatna: položaj oprosta, položaj čistoće srca o pitanju zadovoljavanja želje za osvetom, položaj mogućnosti da se to učini i položaj pri kojem se s krivcem ophodi ljubazno;

treće, postoje pitanja koja prouzrokuje sam čovjek, ali jednom kada se dese i preuzmu kontrolu nad njim, on više nema izbora, nije u mogućnosti da ih promijeni ili da se oslobodi njihovog učinka na njega.

Vrijednosti ustrajnosti

*Ummu Seleme, neka je Allah zadovoljan njome, prenosi da je čula Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: "Nema muslimana koji kada ga zadesi nevolja kaže, kao što mu je Allah naredio: '**Mi Allahu pripadamo i mi se Njemu vraćamo!**' (El-Bekara, 156), o Bože, nagradi me u mojoj nevolji i poslije nje daj mi bolje, a da mu Allah ne podari bolje."*

Zatim je nastavila: "Kada je Ebu Seleme umro, rekla sam: 'Koji je musliman bolji od Ebu Seleme, čija je porodica prva slijedila Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u njegovoj Hidžri?' Tada sam rekla ono što nam je Allah naredio da kažemo, i On mi je podario brak s Njegovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem."[74]

Ebu Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Svemoćni je rekao: 'Ja imam Džennet kao nagradu za Svoje iskrene robove, koji, kada im uzmem jednog od najboljih ljudi ovog svijeta (tj. smrću), ostanu strpljivi i nadaju se Allahovoj nagradi.'"[75]

U dvije knjige sahih-hadisa, zabilježeno je da Aiša, neka je Allah zadovoljan njome, prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Svakom vjerniku koga zadesi nevolja, pa makar to bio samo ubod trnom, zauzvrat će se izbrisati iz njegovih loših djela."[76]

Ebu Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Vjernik se susreće s teškoćama svojim tijelom u bogatstvu, potomstvu sve dok ne sretne Allaha potpuno čist od grijeha."[77]

Habab ibn el-Aras prenosi: "Žalili smo se Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, o našoj situaciji, dok je ležao u hladu Kabe, a glava mu je bila spuštena na ogrtač. Rekli smo: 'Hoćeš li tražiti od Allaha da nam pomogne? Hoćeš li zamoliti za nas?' On reče: 'Među onima prije vas, vjernik je znao biti zatočen u zamci pripremljenoj samo za njega, onda bi donijeli pilu i prepolovili mu glavu nakon što su njegovo meso počupali željeznim grebenalom s njegovih kostiju,

---

[74] Muslim, *Kitab el-dženaiz*, 6/220.

[75] Buhari, *Kitab er-rikak*, 11/241.

[76] Buhari, *Kitab el-marza*, 10/111; Muslim, *Kitab el-birr ves-silah*, 16/129.

[77] Ahmed, *El-Musned*, 2/287; Et-Tirmizi, *Kitab ez-zuhud*, 7/80; El-Hakim, *Kitab ar-rikak*, 4/124.

a ipak sve to nije bilo dovoljno da se odrekne svoga dina. Tako mi Allaha! Ovaj din bit će upotpunjen, a jahač će biti u stanju putovati od Sanaa do Hadrameuta ne bojeći se nikoga, osim Allaha ili vuka, da ne nanese štetu njegovim ovcama, ali vi ste nestrpljivi!"[78]

Naši su preci znali reći: "Da nema nesreća, sasvim osiromašeni stigli bismo na ahiret."

Komentirajući ajet:

> ***"I mi smo između njih vođe odredili, koji su po Našoj Naredbi upućivali zato što su strpljivi bili, i u Naše ajete čvrsto vjerovali!"*** *(Es-Sedžde, 24)*

Sufjan ibn Ujejna veli: "Kada su htjeli Urvi ibn ez-Zubejru amputirati nogu, rekli su mu: 'Hoćeš li da ti damo napitak pa da ne osjetiš bol?', a on im odgovori: 'Allah mi je dao ovu nevolju da me iskuša u mom strpljenju, pa hoću li ići protiv Njegove volje?'"

Omer ibn Abdul-Aziz kaže: "Kada Allah robu podari blagodat, pa mu je onda oduzme, a rob strpljivo podnese gubitak, On ga nagradi blagodati boljom od one koju mu je oduzeo."

Kada se Ebu Bekr es-Siddik, neka je Allah zadovoljan njime, razbolio, a ljudi mu došli u posjetu, rekli su mu: "Da li da zovemo doktora da te pregleda?" On im odogovori: "Već me je Doktor pregledao." "I šta ti je On rekao?", upitaše ga. "Ono što želim, Ja to učinim."

Prenosi se da je Said ibn Džubejr rekao: "Strpljenje je prihvatanje nevolje od Allaha koju je On na njega spustio, njegovo priznanje da mu je Allah to uračunao i njegova nada

---

[78] Buhari, *Kitab el-ikram* 12/315, također Kitab Manakib el-ensar, 7/164.

da će ga Allah za to nagraditi. Čovjek može biti u unutarnjem stanju straha i panike, ali njegovom primjenom samokontrole, samo se strpljivost može vidjeti u njegovom ponašanju."

Ibn Džubejrove riječi: "Strpljenje je prihvatanje nevolje od Allaha koju je On na njega spustio" jesu kao objašnjenje riječi: "Njemu pripadamo." Ovdje čovjek prihvata da on pripada Allahu, i da Allah čini što hoće s onim što mu pripada. Njegove riječi: "...njegova nada da će ga Allah za to nagraditi" jesu kao objašnjenje riječi: "I Njemu se vraćamo." To znači da kada se vratimo svome Gospodaru, On će nas nagraditi za naše strpljenje, jer nagrada za strpljenje nije nikada izgubljena.

ZAHVALNOST

Zahvalnost je zahvaljivanje na velikodušnosti Onome Koji daje blagoslov. Zahvalnost treba imati tri osobine, bez kojih se teško može smatrati zahvalnošću. To su unutarnje prizanje i uvažavanje blagodati, otvoreno kazivanje o njoj i korištenje nje kao sredstva ibadeta.

Zahvalnost se tiče srca, jezika i udova. Srce je za znanje i ljubav prema Njemu, jezik je za upućivanje hvale i slave Njemu, a udovi za korištenje u svrhu pokoravanja Onome Kome je zahvala upućena, te uzdržavanje od činjenja djela nepokornosti.

Allah, Uzvišeni i Svemoćni, povezao je zahvalnost i vjerovanje. On kaže da ne treba kazniti ona Njegova stvorenja koja Mu se zahvaljuju i koja u Njega vjeruju. On kaže:

> ***"Pa, zašto bi vas Allah kažnjavao ako ste zahvalni i ako vjerujete!"*** *(En-Nisā, 147)* .

Uzvišeni, također, kaže da se zahvalni ističu od ostalih Njegovih robova zbog milosti koju im On ukazuje. Tako On kaže:

> ***"A Mi tako jedne drugima na kušnju stavljamo da bi oni koji ne vjeruju rekli: 'Pa zar je njima, mimo nas, Allah prosuo svoju blagodat?' A zar Allah dobro ne poznaje one Njemu zahvalne?"*** *(El-En'am, 53)*

On dijeli ljude na zahvalne i nezahvalne. Ono čime je On najviše nezadovoljan jeste nezahvalnost i oni nezahvalni, a najvredniji kod Njega jesu zahvalnost i oni zahvalni:

> ***"Mi njemu na Pravu stazu ukazujemo: pa ili je zahvalan, ili nezahvalan on."*** *(El-Insān, 3)*

> ***"I kada Gospodar vaš objavi: 'Ako zahvalni budete vi, blagodati ću Ja vama uvećati, a ako budete nezahvalni, pa, kazna Moja žestoka će biti!"*** *(Ibrāhīm, 7)*

U ovim ajetima, Allah je zahvalnošću uslovio povećanje blagodati. Ne postoji granica u povećavanju Njegovih blagodati, baš kao što ni zahvalnost Njemu nema granicu. Uzvišeni i Svmeoćni Allah veliki je dio nagrade učinio ovisnim o Njegovoj volji. On kaže:

> ***"A ako se oskudice bojite, pa Allah će vas opskrbiti, ako htjedne, iz blagodati Svoje, Allah doista sve zna i mudar je!"*** *(Et-Tevbe, 28)*

> ***"A kome hoće oprostit će."*** *(El-Māide, 40)*

> ***"Iz srca njihovih On će grubost odstraniti i kome htjedne Allah će oprostiti."*** *(Et-Tevbe, 15)*

On ne postavlja granice Svojoj nagradi kada na nju upućuje:

> ***"A zahvalne ćemo nagraditi!"*** *(Alu Imran, 45)*

Kada je Allahov neprijatelj, šejtan, saznao za vrijednost zahvalnosti, a to je jedno od najuzvišenijih i najviših stanja, on je usmjerio svoje snage ka udaljavanju ljudi od nje:

> ***"Zatim ću im prilaziti i sprijeda, i straga, i zdesna, i slijeva! I nećeš naći, Bože, Ti većinu ljudi da su Ti zahvalni!"*** *(El-E'rāf, 17)*

Allah je opisao zahvalne među Njegovim robovima kao one kojih je mala:

> ***"A malo je onih Mojih robova zahvalnih."***
> *(Saba, 13)*

Prenosi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u noći stajao na namazu dok mu noge nisu otekle. Upitali su ga: "Zašto to činiš kada ti je Allah oprostio sve tvoje prošle i buduće grijehe?" On reče: "A kako da ne budem zahvalan rob?"[79]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jednom je rekao Muazu: "Tako mi Allaha, ti si mi drag! Pa ne zaboravi da na kraju svakog namaza kažeš: 'O Allahu, pomozi mi da Te spominjem, da Ti budem zahvalan i da Ti dobro služim.'"[80]

Zahvalnost je dovedena u vezu s Allahovom velikodušnošću i to je ono što je povećava. Omer ibn Abdel-Aziz veli: "Spojite Allahovu velikodušnost prema vama s vašom zahvalnošću prema Njemu."

Ibn Ebu ed-Dunja prenosi da je Ali ibn Ebu Talib, neka je Allah zadovoljan njime, rekao čovjeku iz plemena Hamazan: "Allahova je velikodušnost povezana sa zahvalnošću, a zahvalnost je povezana s povećanjem Njegove velikodušnosti. Allahova se velikodušnost neće prestati povećavati osim ako zahvalnost Njegovih robova prestane."

El-Hasan veli: "Često govorite o Njegovoj velikodušnosti, jer je kazivanje o njoj zahvalnost."

---

[79] Buhari, *Kitab et-tehedždžud*, 3/14; Muslim, *Kitab sifat el-kijjamah*, 17/162.

[80] Ahmed, *El-Musnad*, 5/245-247; El-Hakim, *Marifat es-sahabah*, 3/273; En-Nesai, *Kitab es-sahv* 3/53.

Allah je naredio Svome Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, da govori o velikodušnosti Svoga Gospodara u ajetu:

> ***"...i o blagodati Gospodara svoga kazuj ti!"***
> *(Ed-Duhā, 11)*

Uzvišeni je Allah zadovoljan kada je učinak Njegove velikodušnosti prema Njegovom robu očit, jer ovo je po sebi oblik zahvalnosti koji govori za sebe.[81]

Kada bi Ebu el-Mugiru upitali kako je, on bi rekao: "Mi smo utopljeni u Allahovoj velikodušnosti, a nesposobni da budemo dovoljno zahvalni. On se prema nama odnosi s najvećom ljubavlju, premda Mu mi nismo potrebni, a mi prema Njemu ne pokazujemo poštovanje, premda smo u potpunosti ovisni o Njemu."

Šarih je rekao: "Kada roba zadesi nevolja, Allah mu podari tri stvari: da ona ne utječe na njegovu vjeru, da nije oštrija no što je mogla biti, i da se, kao što je određeno, već desila i svršila."

Junus ibn Ubejd prenosi da su Ebu Gunejma upitali: "Kako si?" On odgovori: "Uhvaćen sam između dvije blagodati koje su po prirodi takve da ne znam koja je od njih izvrsnija: moja loša djela koje je Allah od mene skrio, tako da me niko ne može za njih zadirkivati, ili prisnost prema meni koju je Allah usadio u srca Njegovih stvorenja, a koju, zbog mojih djela ja ne zaslužujem."

---

[81] Ovo je potvrđeno hadisom kojeg bilježi Tirmizi, *Kitab el-adab*, 8/106, i El-Hakim, *Kitab el-at'ima*, 4/135, po izvoru Amra ibn Šuajba, kojeg mu prenose njegov otac i djed, a u kojem stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi vea sellem, rekao: *"Allah voli da vidi učinak Njegovih blagodati na Njegovom robu." Šejh* Šakir klasificira ovaj hadis kao *sahih* u svom *El-Musnedu*, 6708.

Sufjan je u vezi s ajetom:

> ***"Zato ti ostavi Mene i onog ko ovaj govor poriče, odakle i ne znaju, približavat ćemo im se."***
> *(El-Kalem, 44)*

rekao da Allah njima učini privlačnim Svoje blagodati, a zadržava im sposobnost da budu za njih zahvalni.

Drugi su rekli da uvijek kada ovakvi ljudi počine grijeh, On im uputi blagodat.

Čovjek je jednom upitao Ebu Hazima: "O Ebu Hazime, šta je zahvalnost očiju?" On odgovori: "To je otkrivanje svega dobroga što vide i skrivanje svega lošeg što vide."

Čovjek je rekao: "A šta je zahvalnost ušiju?" On reče: "Ako čuješ nešto dobro, to razumiješ, a ako čuješ nešto loše, to odbaciš."

Čovjek je upitao: "A šta je zahvalnost ruku?" On mu reče: "Ne koristi ih da bi uzeo ono što nije tvoje, a ne sprečavaj ih da daju ono što je Allahov udio."

Zatim upita: "A šta je zahvalnost stomaka?", na što dobi odgovor: "Da je njegova niža strana za hranu, a viša za znanje." (tj. da ne treba biti pretrpan hranom.)

Na pitanje: "Šta je zahvalnost stidnih mjesta?", on mu odgovori ajetom:

> ***"I koji svoja splovila čuvaju, osim od žena svojih ili onih koje posjeduju njihove desnice, eto takvi neće biti ukoreni! – a koji traže preko toga, eto takvi su pregonitelji."*** *(El-Mu'minūn, 5-7)*

Čovjek upita: "Šta je zahvalnost stopala?" On mu reče: "Ako čuješ o smrti kreposnog čovjeka koji je koristio svoja stopala u

činjenju dobrih djela i ibadeta, onda ih koristi na isti način kao i on, a ako čuješ da je čovjek koji je umro bio neko ko ti je bio mrzak, onda se udalji od onoga što je on činio i budi zahvalan Allahu. A onaj ko koristi samo svoj jezik za zahvaljivanje Allahu jeste poput onog ko se pokrije ivicom svoje odjeće a da je ne obuće, tako da od nje nema koristi ni na vrućini, ni hladnoći, a ni na snijegu ili kiši."

Učeni je čovjek jednom napisao svome bratu: "Dato nam je toliko Allahovih blagodati, usprkos našim mnogim djelima nepokornosti, tako da nismo u mogućnosti da ih pobrojimo. Ne znamo za koju najviše da budemo zahvalni: za najbolja naša djela za koja nam je omogućio da ih učinimo ili za naša najgora djela koje je od nas skrio."

Poglavlje 15.

POTPUNO OSLANJANJE NA ALLAHA

Potpuno oslanjanje na Allaha jeste iskrena ovisnost srca o Allahu u čovjekovim naporima u potrazi za njegovim interesima i samozaštiti od svega što je za njegovo blagostanje štetno, i na ovom i na slijedećem svijetu:

> ***"A ko se Allaha boji, On će mu naći izlaz neki i odakle se i ne nada On će ga opskrbiti! I ko se osloni na Allaha, On mu je dovoljan!"*** *(Et-Talāk, 2-3)*

Osoba koja se boji Allaha i u cijelosti se na Njega osloni, uvidjet će da su za njega ove dvije karakteristike dostatne za ovaj svijet i njegov *din*.

Omer ibn el-Hattab, neka je Allah zadovoljan njime, veli: "Čuo sam kako je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: 'Kada biste se svi oslonili na Allaha onako kako treba da se oslonite, On bi za vas uistinu osigurao opskrbu kao što to čini za ptice, koje se ujutro probude gladne, a vraćaju se site u sumrak.'"[82]

Ebu Hatim er-Razi rekao je da ovaj hadis uspostavlja temeljno načelo da je oslanjanje na Allaha jedno od najvažnijih sredstava da bi se postigla opskrba i održivost.

---

[82] Sahih, Tirmizi, *Kitab ez-zuhud*, 7/8; El-Hakim, *Kitab ar-rikak*, 4/310.

Said ibn Džubejr veli: "Oslanjanje na Allaha jeste suštinski dio vjere." Biti u stanju oslanjanja, međutim, ne sprečava čovjeka da koristi načine i sredstva koje je Allah odredio Svojim stvorenjima. To su Njegovi zakoni, i naredio nam je da koristimo načine i sredstva, a u isto vrijeme poučio nas je da se na Njega oslonimo. Napori da se koriste načini i sredstva u Njegovom univerzumu našim udovima jesu pokornost, a oslanjanje na Njega u našim srcima jeste vjera u Njega. Allah kaže:

"O vjernici! Na oprezu budite!" *(En-Nisā, 71)*

Sahl kaže: "Onaj ko sumnja u djela (tj. nastojanje da se zaradi za život) sumnja u samu valjanost sunneta, a ko sumnja u oslanjanje na Allaha sumnja u samu vjeru."

Oslanjanje je stanje Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a nastojanje da se zaradi za život jeste sunnet, a ko se ponaša sukladno stanju Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ne smije napustiti njegov sunnet.

Rečeno je: "Zanemarivati načine i sredstava znači sumnjati u potrebu Šerijata, a potpuno povjerenje u načine i sredstva znači dvojbu u stvarnost tevhida. (postojanja Allaha).

Postoje tri vrste djela koje ima rob Allahov:

prvo, djela ibadeta koje je Allah propisao Svojim robovima, s obzirom da ih je učinio sredstvima spašavanja od Džehennema i ulaska u Džennet. Ona se moraju činiti, a istodobno se treba oslanjati na Allaha i tražiti ovakav ishod, jer nema snage ni moći osim od Njega. Sve što On Uzvišeni želi, već se desilo, a sve što On ne želi, neće se nikada desiti.

Onaj ko ne ispuni neku od obaveza koju mu je Allah nametnuo zaslužuje da bude kažnjen na ovom životu i slijedećem, sukladno

Šerijatu i kako je Allah Uzvišeni odredio. Jusuf ibn Asbat veli: "Činite ono što činite poput čovjeka koga mogu spasiti samo njegova djela, i u cijelosti se oslanjajte na Allaha poput onog koga mogu zadesiti nevolje koje su mu već određene."

drugo, djela koja je Allah učinio dijelom ovog života i za koja je Svojim robovima rekao da čine, kao što su jedenje prilikom gladi, pijenje prilikom žeđi, sklanjanje u hlad na vrućini, zgrijavanje na hladnoći, i sl. Činiti ova djela, također, predstavlja obavezu. Onaj ko ih ne učini, do mjere da sebi nanosi štetu napuštajući ih, premda je savršeno sposoban da ih učini, nemaran je i zaslužuje kaznu.

treće, djela koja je Allah općenito učinio dijelom života, a da nisu neophodna. Allah može načiniti izuzetak za bilo kog roba za koga On to želi.

Postoji nekoliko vrsta ovakvih djela, od kojih je jedno uzimanje lijeka. Ulema je ponudila različite odgovore na slijedeće pitanje: "Da li je bolesnoj osobi bolje uzeti lijek ili, u slučaju onih koji se potpuno oslanjaju na Allaha, suzdržavati se od uzimanja lijeka?"

Postoje dva bolje znana odgovora na ovo pitanje.

Imam Ahmed kaže da je oslanjanje na Allaha bolje za onog ko ga ima. Imam Buhari navodi kazivanje Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "*Sedamdeset hiljada ljudi iz moga ummeta ući će u Džennet bez polaganja računa ili kažnjavanja. To su oni koji od drugih ne traže da ih liječe zabranjenim rukjama, ne proriču budućnost putem ptica i drugih znakova, ne liječe svoja tijela paljenjem, i koji se u potpunosti oslanjaju na svoga Gospodara.*"[83]

---

[83] Buhari, *Kitab ar-rikak*, 11/305; Muslim, *Kitab el-iman*, 3/89.

Ona ulema, koja odobrava uzimanje lijeka, kaže da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uobičavao uzimati lijek, a on je činio samo ono što je najbolje, a navedeni hadis odnosi se na upotrebu talismana, na koju se iskreno gleda s dvojbom, jer mogu voditi ka oslanjanju na druge mimo Allaha, a koji su sukladno izjednačeni s proricanjem i liječenjem pomoću paljenja.

Mudžahid Ikrime, En-Nehai i nekoliko naših predaka rekli su: "Nikome nije dozvoljeno potpuno napustiti nastojanje da se koriste načini i sredstva ovog svijeta za liječenje nevolja, osim onome čije je srce sasvim prestalo da se dovodi u vezu sa stvorenjima."

Ishaka ibn Ravejha upitali su: "Može li se čovjek angažirati u ratu bez ikakvih priprema?" On je odgovorio: "Može, ako je poput Abdullaha ibn Džubejra, u suprotnom ne može."

Poglavlje 16.

LJUBAV PREMA ALLAHU

Voljeti Allaha, Uzvišenog i Svemoćnog, jeste konačni cilj svih položaja i vrh svih stanja. Dosegnuvši stanje istinske ljubavi prema Allahu, svaki položaj koji slijedi jeste njegov plod i grana izrasla iz njegovog korijena, kao što su žudnja, prisnost i zadovoljstvo. Svaki položaj koji mu prethodi jeste korak naprijed, kao što su pokajanje, ustrajnost i odricanje, *zuhd*.

Najkorisnija, najiskrenija, najuzvišenija i najviša ljubav uistinu jeste ljubav prema Onom za Koga su srca stvorena da vole, te za Koga su stvorenja oživljena da obožavaju. Allah je Onaj Kome se srca okreću u ljubavi, uzvišenju, hvaljenju, poniznosti, pokornosti i obožavanju. Tako se ne može obožavati niko osim Allah. To je savršena ljubav popraćena potpunom pokornošću i poniznošću. Uzvišeni Allah voli se samo u Njegovo ime u svakom mogućem smislu. Sve osim Njega voli se zbog ljubavi koja im se uzvraća. Sve objavljene knjige, poruke poslanika, svjedoče ljubav koja je za Njega, kao i prirodni poticaji koje je On stvorio u svim Svojim robovima, intelekt kojim ih je obdario i blagosolov koji im je podario.

Srce, kako sazrijeva, počne osjećati ljubav prema svakome ko je milosrdan i ljubazan prema njemu. Pa koliko li je veća njihova ljubav za Njega iz Koga izvire sva ljubaznost?!

Svako dobro u kojem Njegova stvorenja uživaju jeste jedna od njegovih bezgraničnih blagodati, a On je jedan, bez druga ili Sebi ravnoga:

> ***"Od Allaha je sva blagodat koju imate, a i kad vas nevolja pogodi, vi opet Njega glasno zazivate!"***
> *(En-Nahl, 53)*

> ***"Ima ljudi koji kumire, a ne Allaha, uzimaju, pa ih vole kao što se voli Allah! Ali, oni koji vjeruju, Allaha još više vole! O, da samo zločinitelji znaju, kad budu ugledali patnju, da će samo Allah posjedovati moć svu, i da će Allah žestoko kažnjavati!"***
> *(El-Bekare, 165)*

> ***"O vjernici! Ako neki od vas od vjere svoje otpadne, Allah će doista mjesto takvih ljudi dovesti ljude koje On voli, i koji Njega vole, vjernicima ponizne, nevjernicima osorne! Na Allahovom putu oni će se boriti, ni od čijeg prijekora neće strepjeti."***
> *(El-Maide, 54)*

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zakleo se da čovjek neće biti istinski vjernik dok mu on, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ne bude draži od djeteta, oca i cijeloga čovječanstva.[84]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, također je rekao Omeru ibn el-Hattabu, neka je Allah zadovoljan njime: *"Čak i dok ti ja nisam draži od tebe samoga."*[85]

Ovo znači da nisi iskreni vjernik dok tvoja ljubav prema Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, ne dosegne ovu razinu.

---

[84] Buhari, *Kitab el-iman*, 1/58; Muslim, *Kitab el-iman*, 2/15.

[85] Buhari, *Kitab el-iman ven-nuzur*, 11/523.

Ako je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, iznad nas samih[86] o pitanju onoga što mi volimo i što to u sebi nosi, ne zaslužuje li onda Allah Uzvišeni i više naše ljubavi i divljenja nego mi sami?

Sve što On daje Svojim robovima, bilo da je to nešto što oni vole ili ne, upućuje nas na ljubav prema Njemu. Njegovo davanje i Njegovo zadržavanje; sreća i nesreća koje On određuje Svojim stvorenjima, Njegovo ponižavanje i uzvisivanje robova, Njegova pravda i milost, Njegovo davanje i ponovno oduzimanje života, Njegova samilost, velikodušnost i prikrivanje loših djela robova, Njegov oprost i strpljivost, Njegovo uslišavanje molitvi Svojih robova, premda On o njima ne ovisi – sve ovo upućuje srca da Ga obožavaju i vole.

Ako bi čovjek učinio i najmanji dio ovoga nekome drugom, ta osoba ne bi mogla suzdržati svoje srce od ljubavi prema njemu. Kako rob da ne voli cijelim svojim srcem i tijelom Onoga Koji je neprestano milostiv i velikodušan prema njemu, usprkos njegovim lošim djelima?

Allahova se milost na roba spušta s nebesa, a loša djela robova uzdižu se sa zemlje ka Njemu.

Allah Svojom milošću traži ljubav i prijateljstvo roba, premda On o njemu ne ovisi. Rob, s druge strane, priziva Allahovu ljutnju svojom nepokornošću i lošim djelima, premda je njemu Njegova pomoć potrebna.

Niti Allahova milost niti Njegova velikodušnost prema robu ne odvraća roba od neposlušnosti. Na isti način, neposlušnost

[86] Kao što Allah kaže: *"Vjerovjesnik je preči vjernicima od njih samih."* (El-Ahzāb, 6)

i loša djela čovjekova ne odvraćaju Allaha, dž.š., od pružanja blagodati.

Povrh toga, onaj koga mi volimo i ko voli nas može se ovako ponašati zbog vlastitih interesa, a Allah Uzvišeni ovo čini da bi nama pružio korist.

Svako s kim trgujemo neće poslovati s nama ukoliko ne očekuje da će profitirati od date transakcije, i učinit će sve što je u njegovoj mogućnosti da profitira na jedan ili drugi način. Allah Uzvišeni trguje s nama da bi nam omogućio da napravimo najbolji i najveći profit iz naše transakcije s Njim. Tako se jedno dobro djelo piše kao deset dobrih djela, pa sve do sedam stotina dobrih djela, ili čak i više, a loše djelo piše se kao jedno, i može brzo biti izbrisano.

Zatim, stvorio je nas za Sebe, a sve ostalo za nas, i na ovom i onom svijetu. Pa ko drugi onda više zaslužuje ljubav i zadovoljstvo osim Njega?

Sve što mi, a i sva stvorenja, u tom smislu, trebamo i tražimo jeste kod Njega. On je najvelikodušniji. On daje Svojim robovima više nego što im je potrebno, čak i prije nego što Ga upitaju. On je zadovoljan i s malim dobrim djelom i povećava za njega nagradu. On oprašta neizrečena loša djela. Sve što je na Zemlji i na nebesima moli se Njemu. Mnogobrojnost stvari ne zbunjuju Ga niti Ga zamaraju stalne molbe Njegovih robova. Ustinu je On zadovoljan onim ustrajnim u molitvi.

On je zadovoljan robovima koji traže Njegovo zadovoljstvo, a ljut na one koji to ne čine. On je nezadovoljan kada vidi roba neposlušnog koji ne obavlja djela, a ipak skriva njegova loša djela dok ih rob sam ne skrije. On ima milost za njega, a rob nema za sebe samoga.

On ga poziva na Svoje prihvatanje i milost kroz Svoju samilost i velikodušnost, a on odbija. On je poslao vjerovjesnike i učinio znanim Svoje zavjete. On, neka je uzvišen, približi se i kaže: "Ima li neko ko Mene zove, pa da mu odgovorim na molitvu? Ima li neko ko traži Moj oprost, pa da mu oprostim?"[87]

Pa kako onda da Ga srca ne vole, kada On, i niko osim Njega, daje nagradu, odgovara na molitvu, prašta greške, oprašta grijehe, skriva loša djela, uklanja žalost i tugu?

Samo je On vrijedan spominjanja, zahvalnosti, obožavanja i slave. On je najvelikodušniji da bi Ga se pitalo, najslobodniji da podari, najmilostiviji da oprosti, najmoćniji da pomogne i najpouzdaniji da bi se na Njega oslonili. On je milostiviji prema Svome robu nego što je majka milostiva prema svome djetetu. On je zadovoljniji pokajanjem skrušenog grešnika nego što je čovjek sretniji kada pronađe svoju jahalicu sa svom opskrbom na njenim leđima, nakon što ju je izgubio u neplodnoj zemlji i izgubio svaku nadu opstanka.

On je Vladar, bez partnera, Jedini, Kome nema jednakog. Sve će nestati osim Njegovog lica. Njemu se ne pokorava, osim ako je s Njegovom naredbom, a niti ne pokorava, a da On to ne zna. On je zadovoljan poslušnim robom zbog njegove poslušnosti, premda se to nije moglo desiti bez Njegove pomoći i podrške. On prašta i oprašta i nakon nepokoravanja Njemu. A opet su

---

[87] Muslim bilježi u svom *Sahihu, Kitab salat el-musafirin ve kasruha*, 6/36, da Ebu Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *"Naš Gospodar Uzvišeni i Svemoćni, svaku se večer spušta na nebesa koja su nama najbliža u toku posljednje trećine noći i kaže: 'Ima li neko ko Me zove, pa da odgovorim na molbu? Ima li neko ko od Mene nešto traži, pa da mu udovoljim? Ima li neko ko traži Moj oprost, pa da mu oprostim?'"*

Njegova prava ona koja se najviše odbijaju i zanemaruju.

On je najbliži svjedok, najprefinjeniji zaštitnik, najiskreniji u Svojoj riječi i najpravedniji od svih sudaca. On zna tajne bića.

> ***"Doista, Gospodar je moj nad svakom stvari čuvar!"***
> *(Hūd, 57)*

On bilježi djela i određuje životno vrijeme Svojih robova. Njemu su znane tajne srca, a nevidljivo otkriveno. Svako žudi za Njim, okreću se ponizno prema svjetlu Njegovog lica, a um je u potpunosti nesposoban da shvati bit Njegovog bića. Svi dokazi s kojima se suočavaju srce i um svjedoče da Mu nema ništa ravno. Svjetlom Njegovog lica osvijetljena je svaka tama, nebesa i Zemlja su obasjani, a sve stvoreno dovedeno je u red. Njega ne obuzima san niti mu to dolikuje. Djela počinjena noću predočena su mu prije zore, a ona počinjena danju prije sumraka. On je skriven čistim svjetlom, a ako bi se veo uklonio, tada bi blještavilo Njegovog svjetla obuhvatilo sva Njegova stvorenja zahvaćena Njegovim pogledom.

Ljubav prema Allahu Svemoćnom daje život srcu i održava dušu. Srce ne iskusi zadovoljstvo, osjeti radost ili osjeti uspjeh, pa čak ni život, ukoliko nema ovu ljubav. Ako srce izgubi ovu ljubav, tada je gubitak koji podnosi, veći od onoga kada je vid uskraćen oku, a sluh uhu.

Propadanje srca kada je lišeno ljubavi prema svom Stvoritelju, Izvoru i Istinskom Bogu, mnogo je gore od tijela koje više nema dušu. Istinu prepoznaju samo živi ljudi, jer rana ne boli mrtvoga.

Fath el-Mavsili veli: "Onaj ko voli ne pronalazi drugo zadovoljstvo u životu i ne zanemaruje spominjanje Allaha ni na trenutak."

Pravovjerni čovjek jednom je rekao: "Onaj ko voli uvijek je s Njim: neprestano i uvijek spominje Ga s čežnjom, koristeći sva raspoloživa sredstva i *navafil* radi Njegovog zadovoljstva."[88]

Čovjek je u pjesmi rekao:

"I voli Gospodara svoga služeći Mu, / Jer oni koji vole robovi su Voljenoga."

Savjetujući svoje dijete, jedna žena od selefa veli: "Navikni se da voliš Allaha i budeš Mu poslušan, jer oni koji imaju *takvu*, svoj ibadet dođu do stepena na kojem je njihovom tijelu odbojno sve osim poslušnosti. Ako ih prokleti (šejtan) pokuša nagovoriti da učine nešto loše, tada se to loše djelo postidi i izbjegne ih zbog načina na koje je odbijeno."

Abdullah ibn el-Mubarak kaže:

"Neposlušan si prema Allahu, / A ipak još uvijek tvrdiš da Ga voliš, / Tako mi Allaha, ovakvo je ponašanje gnusno, / U svakom smislu, / Bio bi Mu poslušan da je tvoja ljubav iskrena, / Jer onaj ko voli uvijek je poslušan voljenome."

---

[88] Ovo se potvrđuje hadisom koji bilježi Buhari u svom *Sahihu*. Prenosi se od Ebu Hurejre da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *"Ko bude neprijatelj jednom Mome robu, koga sam Ja odabrao i koji je Meni blizu, Ja ću tom čovjeku navijestiti rat. Ničim se Moj rob ne može Meni više približiti nego onim čime sam ga Ja zadužio. Moj se rob Meni postepeno približava vršenjem doborovoljnog ibadeta (nafile) pa ga Ja zavolim. A kada ga zavolim, njegova ljubav prema Meni preovlada, pa njegov sluh kojim sluša bude samo radi Mene; ruka njegova kojom prihvata samo radi Mene radi; noga njegova kojom ide, ide samo radi Mene. Ovakav čovjek, ako kod Mene nešto zatraži, Ja mu udovoljim, a ako se Meni utječe, Ja ga zaštitim."* Također, hadis je zabilježen u En-Nevevijevom djelu *El-Arbain En-Nevevi*, hadis br. 38.

ZADOVOLJSTVO ALLAHOVOM ODREDBOM

Čovjek može proći kroz dva stanja o pitanju onoga što ne voli: stanje zadovoljstva i stanje strpljivosti. Biti zadovoljan hvale je vrijedna osobina, a strpljivost je obaveza koju čovjek mora ispuniti.

U nekim situacijama ljudi koji su zadovoljni svjedoci su mudrosti i ljepote Onoga Ko iskušava kada On iskušava Svoje robove i vide da je On uvijek u pravu u svemu što odredi.

Ponekada su svjedoci moći, uzvišenosti i savršenstva Onoga Ko ih iskušava do te mjere da se potpuno utapaju u ova Njegova svojstva, tako da ne osjećaju nikakvu bol.

Ovaj položaj mogu postići samo oni koji imaju veliko znanje i ljubav. Tako je moguće i da pronalaze zadovoljstvo u svemo što ih zadesi, jer im dolazi od Onoga Koga vole.

Razlika između zadovoljstva i strpljenja

Strpljivost podrazumijeva obuzdavanje bića i sprečavanje zapadanja u ogorčenost, usprkos patnjama kroz koje prolazi, u nadi da će se nevolja koja ga je zadesila okončati, kao i obuzdavanje tijela da ne čini loše, zbog svoje nestrpljivosti.

Biti zadovoljan, s druge strane, osjećaj je olakšanja pri prihvatanju Božije odredbe i nezabrinutost u momentu prestanka nevolje, čak i u momentu kada nas zadesi. Zadovoljstvo olakšava svaku patnju, jer je srce utopljeno u duh izvjesnosti i znanja. Ako zadovoljstvo dobije na intenzitetu, ono također uklanja i samo iskustvo nevolje.

Prenosi se od Enesa ibn Malika da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada Allah nekoga voli, On ga stavi u iskušenje; jer oni koji su zadovoljni, Allah će biti zadovoljan njima, a oni koji nisu zadovoljni, ni Allah nije zadovoljan njima."[89]

Ibn Mesud, neka je Allah zadovoljan njime, veli: "Svojom mudrošću i pravdom, Uzvišeni Allah ispunio je izvjesnost i zadovoljstvo osvježenjem i radošću, a u sumnju i nezadovoljstvo postavio je tugu i žalost."

Komentirajući ajet:

> ***"Nema udesa nijedne nevolje bez Allahove volje! A ko u Allaha vjeruje, On će naputit Pravom Stazom njegovo srce! Allah svaku stvar znade!"***
> *(Et-Tagābun, 11)*

Alkame kaže: "Ovo se odnosi na nesreću koja zadesi roba: on zna da je ona od Allaha, tako se on s njom pomiri i zadovoljan je njom."

---

[89] Tirmizi, *Kitab az-zuhud*, 7/77, klasificiran kao *hasen-garib*; Es-Sujuti, *El-Džami es-sagir*, 2/459, klasificiran kao *hasen*.

O ajetu:

> ***"Koji god da urade dobro djelo, muško ili žensko bili, i k tome u Boga budu vjerovali, Mi ćemo dati njima da prožive u životu lijepome, i zbilja ih na najljepši način nagradom njihovom nagraditi za ono što su činili!"*** *(En-Nahl, 97)*

Ebu Muavijja el-Esvar veli: "Dobar je život biti zadovoljan i uvjeren."

Alija ibn Ebu Talib, neka je Allah zadovoljan njime, vidio je Adijja ibn Hatima tužnog, te ga je upitao: "O Adijj, zašto si tako tužan?" On mu odgovori: "Kako da ne budem ovakav kada su mi oba sina poginula, a moje oko iskopano?" Alija mu reče: "O Adijj, onaj ko je zadovoljan Allahovom odredbom uistinu će je osjetiti i biti za nju nagrađen, a onaj ko nije zadovoljan Njegovom odredbom uistinu će je osjetiti i Allah će obezvrijediti njegova djela."

Ebu ed-Derda posjetio je čovjeka koji je bio na samrti i zatekao ga kako veliča Allaha, te mu rekao: "U pravu si! Allah želi od nas da budemo zadovoljni svime što On odredi."

El-Hasan el-Basri veli: "Onaj ko bude zadovoljan onim što ima, Allah će učiniti da mu to bude dovoljno i bereketno, a onaj ko nije zadovoljan, Allah mu to neće učiniti dovoljnim niti bereketnim."

Omer ibn Abdul-Aziz kaže: "Ja nemam ništa što me veseli osim onoga za što je Allah odredio da se desi." Jednom su ga upitali: "Šta ti želiš?" On je odgovorio: "Šta god Allah Uzvišeni i Moćni odredi."

Abdul-Vahid ibn Zeid kaže: "Biti zadovoljan jeste najveća kapija prema Allahu, džennet ovog života i mjesto smiraja za robove."

Također je rečeno: "Neće biti boljeg položaja na ahiretu od onoga na kojem će biti oni zadovoljni bilo čim što Allah odredi u svakom vremenu. Onaj ko uživa stanje zadovoljstva bit će podignut na najbolji položaj."

Otkrivši jednog jutra da je izgubio veoma mnogo kamila, jedan Arap u pustinji reče: "Tako mi Onog Čiji sam ja rob, da ne bi nekih zavidnih i zlobnih neprijatelja, ne bih imao zadovoljstvo da vidim svoje kamile još žive i u njihovom toru i nešto za što je Allah odredio da se ne desi."

Poglavlje 18.

NADA U ALLAHA

Ovo je smireno stanje srca koje očekuje ono što mu je drago. Ukoliko sredstva, us pomoć kojih može proizaći ono što srce očekuje, izostanu, onda njegovo je stanje bolje opisati terminima glupost i ludost. Međutim, ako je ono što očekuje izvjesno, onda ni izvjesna nada nije podoban termin da se ono opiše, jer npr. ne može se reći: "Želio bih da sunce izađe u zoru.", ali se može reći: "Želio bih da pada kiša."

Oni koji proučavaju srce naučili su nas da je ovaj svijet poput zemlje koja se obrađuje za plodove na slijedećem svijetu, da je srce kao zemlja, vjerovanje kao sjeme, a djela ibadeta poput oranja zemlje i njene pripreme za podobne kanale i osiguravanje vode. Srce koje voli ovaj svijet predstavlja neplodnu zemlju, u kojoj iz sjemena ništa ne može izniknuti. Sudnji je dan kao dan žetve, i svako žanje ono što je posijao. Nijedno sjeme osim sjemena vjere ne može izrasti, a vjerovanje rijetko urodi plodom ako je srce loše i ako u njemu nedostaje morala .

Isto kao što sjeme ne izrasta u neplodnoj zemlji, tako se čovjekova nada u Allahov oprost može porediti s nadom farmera. Ako neko traga za plodnom zemljom, stavi u nju dobro, zdravo sjeme, doda zemlji sve potrebno, ukloni korov i sve što može otežati ili uništiti rast usjeva, a onda sjedne i čeka

Allahovu blagodat u obliku Njegovog sprečavanja nepovoljnih vremenskih uvjeta i štetnih insekata, sve do konačnog sazrijevanja plodova i njihove i zrelosti, tada se to čekanje može označiti kao nada.

Međutim, ako neko zadije sjeme u okorjelu, neplodnu zemlju koja je na isuviše visokoj razini da bi se mogla natopiti vodom, te ne učini ništa čime bi osigurao brigu za posijano, a zatim sjedne i čeka žetvu, tada se njegovo čekanje može označiti samo kao ludost i glupost, a ne kao nada.

Tako se termin nada jedino može upotrijebiti za čekanje koje podrazumijeva težnju i žudnju da se nešto dogodi, nakon što su upotrijebljena sva sredstva koja će potpomoći ostvarenje želje, a to su ona sredstva koja su u čovjekovoj moći i izboru.

One stvari koje nisu pod domenom čovjekove kontrole, a koje su isključivo u domenu Allahove milosti, također igraju značajnu ulogu. Allah je Uzvišeni u stanju spriječiti sve štetne pojave i prepreke, ako On tako želi.

Ako rob posije sjeme vjerovanja, zalijeva ga poslušnošću i ibadetom, očisti svoje srce od loših i štetnih elemenata, a zatim čeka na Allahovu blagodat u obliku Njegovog održavanja čovjekovog stanja čvrstim, sve do njegove smrti, a zatim mu podari izvrstan kraj i Svoj oprost, onda je njegovo čekanje uistinu nadanje najboljem.

Uzvišeni Allah kaže:

> ***"Doista, oni koji vjeruju i koji se isele zarad vjere svoje, i koji se na Allahovu putu bore, takvi neka se Allahovoj milosti nadaju. A Allah prašta i samilostan je."*** *(El-Bekara, 218)*

Ovo znači da su ovi ljudi vrijedni nade u Allahovu milost. Allah nije ograničio nadu u Njega samo na njih, jer se i drugi mogu nadati, ali je istakao njihovo nadanje kao uistinu dobro osnovano.

Onaj koga njegovo nadanje uputi ka obožavanju Allahu, a odvrati ga od neposlušnosti, on se iskreno nada, a nada koja vodi osobu ka pasivnosti i utopljenosti u loša djela predstavlja tek glupost pod krinkom.

Potrebno je istaći da onaj koji se nada mora ispuniti tri uvjeta:

prvo: potrebno je da mu je drago ono čemu se nada;

drugo: potrebno je da ga je strah da to ne izgubi;

treće: potrebno je da nastojati postići ono čemu se nada.

Ako nadanje nije povezano ni s jednim od navednih preduvjeta, tada je to puko zavaravanje samoga sebe – nadanje je sasvim druga stvar.

Onaj ko je pun nade pun je i straha. Ko ide putem požuri, kada ga obuzme strah, da će propustiti cilj kojem se nada.

Ebu Hurejre prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Onaj ko se boji neprijateljske pljačke krene u ranu noć, a ko krene rano stigne do željenog cilja. Budite na oprezu! Allahovo je blago drago i vrijedno. Probudite se! Allahovo je blago Džennet."[90]

[90] Hasan, Tirmizi, *Sifat el-Kijjama*, 7/146, klasificiran kao *hasen-garib*; također, El-Hakim, *Kitab er-rakaik*, 4/307.

Uzvišeni i Svemoćni Allah veli:

> ***"Ti reci: 'O robovi moji koji ste pretjerivali prema sebi, pred Allahovom samilošću nemojte očajavati! Allah će zbilja sve grijehe oprostiti!' On grijehe prašta i samilostan je!"*** *(Ez-Zumer, 53)*
>
> ***"Doista, Gospodar tvoj svijetu grijehe prašta."*** *(Er-Ra'd, 6)*

Omer ibn Abdel-Aziz prenosi od svoga oca, neka je Allah obojicom zadovoljan, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Uvijek kada musliman umre, Allah baci židova ili kršćana na njegovo mjesto u Džehennem."[91]

Prenosi se od Omera ibn el-Hattaba, neka je Allah zadovoljan njime, da su Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, doveli zatvorenike. Među njima je bila jedna žena koja je tražila nekoga u masi. Kada je pronašla bebu među zarobljenicima, uzela ju je u naručje, postavila uz svoje grudi i pustila je da doji. Tada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Da li misliš da bi ova žena ikada bacila svoje dijete u vatru?" Mi rekosmo: "Tako nam Allaha, ona nikada ne bi bacila svoje dijete u vatru sve dok je ono pod njenom zaštitom i moći!" Zatim je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Allah je milostiviji prema Svojim robovima nego ova žena prema svome djetetu."[92]

Prenosi se od Ebu Hurejre da je čuo kako Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Kada je Allah stvorio stvorenja, On je odredio nešto za Sebe, i uz Njega je jasna odredba koja potvrđuje: 'Doista je moja

---

[91] Muslim, *Kitab et-tevba,* 17/85.

[92] Buhari, *Kitab el-adab*, 10/426; Muslim, *Kitab et-tevba*, 17/70.

milost veća od moga gnjeva."[93]

Prenosi se od Enesa da je čuo kako je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Uzvišeni Allah veli: 'O Ademovi sinovi, sve dok Mene pozivate i od Mene tražite, oprostit ću vam ono što ste činili i neću vam zamjerati. O Ademovi sinovi, i da vaši grijesi stignu do oblaka na nebu i da zatražite oprost, Ja bih vam oprostio. O Ademovi sinovi, da mi dođete s grijehom skoro toliko velikim kao što je Zemlja, i da se onda Meni okrenete, a da Mi ne pripisujete druga, donio bih vam oprost skoro toliko velik kao što je ona."[94]

Jahja ibn Muaz veli: "Po mom mišljenju, najgora vrsta samoobmane jeste da neko prekomjerno griješi, i onda se nada oprostu, a da ne osjeti nikakvu grižnju savjesti; ili očekivati da će se približiti Allahu, a da Mu se ne pokorava i ne čini ibadet; ili tražiti stanište poslušnog čineći grijehe; ili očekivati nagradu, a ne učiniti ništa vrijedno; ili nadati se u Allaha Moćnog i Uzvišenog nakon prekoračenja svih granica."

Nadaš li se oprostu ako nisi hodio tim putem? Brod ne plovi po suhom.[95]

---

[93] Buhari, *Kitab ba'd el-vahiy*, 6/287; Muslim, *Kitab et-tevba*, 17/68.

[94] Hasan, Tirmizi, *Kitab ed-da'va*, 9/524; klasificiran kao *hasan-garib*.

[95] Ibn Hibban u svojoj knjizi Revzat el-Ukala, str. 284, navodi da je pjesnik Ebul-Atahijja rekao: "Krenuo sam da vidim Harun er-Rašida, zapovijednika vjernih, i kada me je vidio, rekao sam mu: 'Da li si ti Ebu'l-Atahijja, pjesnik?' On reče: 'Jesam.' Onda mi je rekao: 'Daj mi savjet u nekoliko stihova i neka bude jezgrovito!' Ja sam mu izrecitovao: *'Nikada se ne osjećaj sigurnim od smrti: / Čak i ako tražiš zaštitu / U tvojim savjetnicima i čuvarima, / Znaj da su strijele smrti / Uvijek usmjerene ka tebi, / Ma kakvo oružje i štitove da mi imali. / Nadaš li se oprostu / ako nisi hodio tim putem? / Brod ne plovi po suhom.'*

Poglavlje 19.

STRAH OD ALLAHA

Strah je poticaj kojim Allah robove Svoje poziva i nagoni prema znanju i djelovanju s ciljem približavanja Njemu. Srce osjeća bol i strepnju kada uvidi da je šteta neizbježna. Strah je onaj koji sprečava nepokornost i navodi na obožavanje i služenje. Kada strah nedostaje, tada su posljedica nemar i smionost u činjenju grijeha, a prekomjerni strah rezultira stanjem beznadežnosti i očaja.

Strah od Uzvišenog Allaha ponekada izvire iz znanja o Njemu, o Njegovim svojstvima, znanja da bi za Njega bilo od nevelike brige da izbriše Zemlju i nebesa, i da Ga ništa ne može spriječiti da učini ono što želi. Ponekada je Njegovim uzrokom veliki broj čovjekovih loših djela. Ponekada skup sva tri navedena elementa: stupanj čovjekovog straha zavisi od njegove svjesnosti o sopstvenim greškama, od moći, samodostatnosti i slavi Allaha, te činjenice da se On ne drži odgovornim za ono što učini, a Njegovi robovi da.

Osoba koja se najviše boji svoga Gospodara jeste ona koja ima najviše znanja o Njemu i sebi samoj. *Zato je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Tako mi Allaha, od svih ljudi ja imam najviše znanja o Allahu i ja Ga se najviše bojim."*[96]

---

[96] Buhari, *Kitab el-adab*, 10/513; Muslim, *Kitab el-fazail*, 15/106; po izvoru Aišinom, neka je Allah zadovoljan njome.

Imama Eš-Ša'bija jednom su oslovili s: "O učeni!" On je odgovorio: "Ne, ja to nisam, jer učeni je onaj ko se boji Allaha, kao što On, Uzvišeni i Svemoćni, kaže:

> ***'I Allaha se boje od Njegovih robova onī učeni.'"***
> *(El-Fātir, 28)*

Oni koji se boje Allaha

Onaj ko osjeća strah nije onaj ko plače i briše svoje oči, već onaj ko napušta sve što mu može donijeti kaznu. Zun-Nuna el-Misrija upitali su: "Kada je roba uistinu strah?" On je odgovorio: "Kada je u istom stanju kao i bolesnik koji traži Allahovu zaštitu iz straha da bi se njegova bolest mogla produljiti."

Ebul-Kassim el-Hakim veli: "Ko se boji nečega on od toga bježi, a onaj ko se boji Allaha trči prema Njemu." El-Fudejl ibn Ijjad kaže: "Ako te neko pita da li se bojiš Allaha, ne odgovaraj s 'da', jer bi slagao, ali ne odgovaraj ni sa 'ne' jer bi to značilo da u Njega ne vjeruješ."

Pomoću straha sagorijevaju zabranjene strasti, a loša djela koja bi uskoro postala dragima čovjeku ubrzo mu postanu prezrivima, baš kao što med postane odbojan onome ko ga želi, ukoliko otkrije da je otrovan. Strah pripitomljava tijelo i ispunjava srce pokornošću, poniznošću i smirenošću. Arogancija, mržnja i zavist iz njega nestaju, te ga On ispuni, kroz strah od Njega i kroz razmišljanje o Njegovoj kazni, i tako srce ne postane zaokupljeno ničim drugim do Njime, nema brige o tom razmišljanju, preispitivajući samoga i sebe i ulažući napore na putu Allahovom. Rob koji ima ovakvo srce postaje opreznim nad svakim dahom i svakim trenutkom, neprestano se ukorava

za svoje unutarnje misli, djela i riječi. Njegovo je stanje poput stanja osobe koja je uhvaćena u pandže lava, a da ne zna da li će je napustiti i dozvoliti joj da pobjegne ili će je napasti i ubiti. Tako on, i unutra i svana, postaje zaokupljen onim čega se boji. U njemu nema prostora ni za šta osim za onim čega se boji. Ovo je stanje osobe koja je preplavljena strahom od Allaha.

Koristi od straha prema Allahu

Allah Uzvišeni i Slavljeni daje uputu, milost, znanje i prihvata od onih koji Ga se boje:

> ***"...uputa i Milost za one koji pred Gospodarom svojim strepe!"*** *(El-E'rāf, 154)*
>
> ***"I Allaha se boje od Njegovih robova onī učeni."*** *(El-Fātir, 28)*
>
> ***"Njihova je nagrada kod njihova Gospodara: vrtovi Edena kroz koje teku rijeke, u njima vječno, dovijeka boravit će! Allah će s njima zadovoljan biti, a i oni zadovoljni Njime! Onome koji bude strepio od Gospodara svoga – to će biti!"*** *(El-Bejjina, 8)*

Allah je naredio Svojim robovima da Ga se boje i strah je učinio uvjetom njihovog vjerovanja:

> ***"Mene se bojte ako vjernici ste!"*** *(Alu Imran, 175)*

Zato je nezamislivo da vjernik nema strah od Allaha, bez obzira kako neznatan on bio. Slabost njegovog straha srazmjerna je slabosti njegovog znanja i vjere.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli: "Nijedan vjernik koji pusti suzu iz straha prema Uzvišenom Allahu neće ući u Vatru, osim ako se mlijeko vrati u vime."[97]

Al-Fudejl ibn Ijjad kaže: "Ko se boji Allaha bit će tim strahom upućen na svo dobro."

Eš-Šibli veli: "Nikada se nisam bojao Allaha a da nisam pronašao kako se vrata mudrosti i upute prema Njemu otvaraju."

Jahja ibn Mu'az veli: "Svako loše djelo vjernika nosi za sobom dvije posljedice: strah od kazne i nadu za oprostom."

Uzvišeni Allah u Kur'anu kaže:

> ***"Doista, oni koji od straha pred Gospodarom svojim strepe, i oni koji u ajete Gospodara svoga vjeruju, i oni koji Gospodaru svome nikoga ne pridružuju, i oni koji dijele od onoga što dato im je, i čija su srca puna straha što će se vratiti Gospodaru svome, eto takvi žure da dobra djela čine, i oni se zbog njih s drugima natječu!"*** *(El-Mu'minūn, 57-61)*

Aiša, neka je Allah zadovoljan njome, prenosi da je rekla: "Pitala sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o ovim ajetima: 'Da li su to oni koji piju opojna sredstva, čine blud i kradu?' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Ne, o Es-Sidikova[98] *kćeri, to su oni koji redovno*

[97] *Sahih*, Tirmizi, *Kitab fazail el-džihad*, 5/260 i *Kitab az-zuhud*, 6/600; klasificiran kao *sahih-hadis*.

[98] Es-Siddik, vjerni, iskreni, ime dato Aišinom ocu Ebu Bekru, neka je Allah zadovoljan njima, zbog njegove iskrenosti, vjernosti i pravog puta, jer je uvijek potvrđivao istinu Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, poruke, njegovih riječi i djela.

poste, klanjaju, daju zekat i strahuju da se njihova dobra djela neće primiti: ***eto takvi žure da dobra djela čine."***"[99]

Prenosi se iz izvora Ebu Zerra, neka je Allah zadovoljan njime, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio suru iz Kur'ana počevši ajetom:

> ***"Doista će se dogoditi kazna tvoga Gospodara."***
> *(Et-Tūr, 7)*

Zatim je rekao: "Ja vidim ono što vi ne vidite i ja čujem ono što vi ne čujete. Nebesa su zajecala i imaju pravo jecati. Tako mi Onoga u Koga je moja duša, nema prostora čak ni širine četiri prsta u kojem nije melek koji čini sedždu Allahu. Tako mi Allaha, kad biste znali ono što ja znam, malo biste se smijali i mnogo biste plakali, ne biste uživali sa ženom već biste izašli na otvoreno i tražili Allahovu pomoć. Volio bih da sam drvo koje bi se moglo posjeći i da prestane postojati."[100]

Ovaj nam hadis ukazuje na to da kada bismo znali toliko koliko je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, znao o Allahovoj moći, Njegovoj kazni za onoga ko Mu se ne pokorava, tada bi naš plač, žalost i strah od onoga što nas čeka bili dugovječni. Možda se uopće nikada ne bismo smijali.

Aiša, neka je Allah zadovoljan njome, prenosi da uvijek kada bi se vjetar promijenio a oluja pojavila, Poslanikovo, sallallahu alejhi ve sellem, ponašanje promijenilo bi se, i on bi uznemireno hodao po sobi naprijed i nazad, izlazeći, pa se vraćajući unutra.

---

[99] *Sahih*, Tirmizi, *Kitab et-tefsir*, 9/19; El-Hakim, *Kitab et-tefsir*, 2/393.

[100] *Sahih*, Buhari, *Kitab er-rikak*, 11/319; Tirmizi, *Kitab ez-zuhud*, 6/601.

Sve je ovo bilo zbog straha od Allahove kazne.[101]

Abdullah ibn eš-Šuhejr prenosi da uvijek kada bi Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, započeo s namazom, začuo bi se zvuk poput zvuka ključajućeg kotla iz njegovih prsa.[102]

Ako razmotrimo stanje ashaba Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i pravovjernih ljudi ovog ummeta koji su za njima uslijedili, neka je Allah zadovoljan njima svima, uvidjet ćete da su u potpunosti činili najbolje, a istovremeno su bili ispunjeni strahom od Allaha. Mi, s druge strane, činimo ono što ni izdaleka nije slično njihovom, a ipak se osjećamo prilično sigurnima.

Ebu Bekr es-Siddik, neka je Allah zadovoljan njime, rekao je: "Volio bih da sam tek dlaka na robu vjerniku."

Omer ibn el-Hattab, neka je Allah zadovoljan njime, jednom je prilikom učio suru Et-Tūr, i kada je došao do ajeta:

> ***"Doista će se dogoditi kazna tvoga Gospodara"***
> *(Et-Tūr, 7),*

tako je snažno zaplakao da se razbolio, te su mu ljudi dolazili da vide kako je.

Kada je bio na samrti, rekao je svome sinu: "Stavi moj obraz uz zemlju da mi Allah oprosti." A onda je rekao: "Osuđen sam na propast ako mi On ne oprosti." Ponovio je ove riječi tri puta i onda preselio na onaj svijet.

Kada bi klanjao noću i učio ajet koji bi ga ispunio strahom,

---

[101] Buhari, *Kitab bad el-halk*, 6/300; Muslim ,*Kitab el-istiska*, 6/196.

[102] *Sahih*, Tirmizi, *Kitab eš-šemail*, str. 337; En-Nesai, *Kitab es-sahv*, 3/13; Ebu Davud, *Kitab es-salah*, 3/172.

ne bi izlazio danima, pa su mu ljudi dolazili u posjetu, misleći da je bolestan. Njegovo često plakanje načinilo je dvije tamne linije na njegovom licu.

Ibn Abbas mu je jednom rekao: "Allah je mnoge zemlje učinio dijelom muslimanskog ummeta preko tebe i preko tebe su postignute velike pobjede." Omer je odgovorio: "Sve čemu se nadam jeste da budem spašen. Ne želim ni nagradu ni kaznu."

Osman ibn Affan, neka je Allah zadovoljan njime, svaki bi put kada je stajao na mezaru, plakao, dok ne bi nakvasio svoju bradu. Znao je reći: "Kada bih stajao između Dženneta i Džehennema, a da ne znam gdje bih završio, radije bih da postanem prah prije nego što saznam svoju sudbinu."

Ebu ed-Darda uobičavao je reći: "Kada biste znali šta vas čeka poslije smrti, nikada ne biste jeli s apetitom, niti pili kao oni koji su mnogo žedni, niti ušli u kuću da se zaštitite, već biste izašli na otvoreno, udarali se po grudima i plakali nad svojim mjestom. Želio bih da sam drvo, da me posijeku i unište."[103]

Ibn Abbas je ispod svojih očiju imao dio kože koja je ličila na iznosanu sandalu zbog njegovog čestog plakanja.

Aliju ibn Ebu Taliba, neka mu Allah ukaže čast, obuzela je jednom tuga nakon što je završio sa sabahom, te je rekao: "Nikada prije nisam vidio ništa slično ashabima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Njihova je kosa bila neuredna, lica blijeda, bili su prašnjavi, a prostor između njihovih očiju izgledao je poput koljena koze. Noći su provodili u molitvi i

[103] *Daif*; ovaj se hadis ne pripisuje samo Ebu ed-Derdau, bilježi ga i Es-Sujuti, *El-Džami es-sagir*, 3/318, kao hadis koji prenosi Ibn Asakir. El-Hakim bilježi sličan hadis uz drugačiji slijed riječi u *El-Mustedreku*, 4/579, te ga pripisuje Ebu ed-Derdau.

učenju Kur'ana stojeći ili na sedždi. Kada bi nastupila zora, provodili bi je spominjući Allaha, njihajući se poput drveća na vjetrovitom danu, a suze bi im tekle niz lice, dok im se odjeća ne bi nakvasila. Tako mi Allaha, čini mi se da su ljudi oko mene proveli noć u čvrstom snu." Tada je ustao i nikada ga više nisu vidjeli kako se smije, dok ga nije ubio Ibn Muljim.

Musa ibn Mesud rekao je: "Kada bismo se zadesili u društvu Sufjana, osjećali bismo se kao da je oko nas vatra zbog straha i panike koju smo vidjeli u njegovim očima." El-Hasana su jednom opisali na slijedeći način: "Kada bi nam se približio, izgledalo bi kao da se upravo vratio sa dženaze svoga najboljega prijatelja; kada bi sjeo u društvo, bio bi poput zatvorenika koga su osudili na smrt kaznom odsijecanja glave; a kada bi Džehennem spomenuli, bilo bi kao da je posebno za njega stvoren."

Prenosi se da je Zurare ibn Ebu Evfa bio imam nekim ljudima na sabah-namazu. Učio je suru El-Muddessir. Kada je stigao do riječi:

> ***"A kada se u rog puhne, e to će tada dan tegoban biti!"*** *(El-Muddessir, 8-9)*

teško je uzdahnuo i pao mrtav.[104]

Za Abdullaha ibn Amra ibn el-Asa prenosi se da je rekao: "Plačite, a ako ne možete plakati, pretvarajte se da plačete! Kunem se Onim u Koga je moja duša, kada bi neko od vas usitinu znao, molili biste se dok ne biste ostali bez glasa, klanjali biste dok vam se leđa ne bi slomila."[105]

---

[104] Ez-Zehabi, *Kitab el-ibar*, 1/109.
[105] *Sahih*, El-Hakim, *Kitab el-ahvaal*, 4/578.

Poglavlje 20.

ŽIVOT NA OVOM SVIJETU

Neodobravanje ovog svijeta, na koje nailazimo u Knjizi i Hadisu, nije usmjereno na njegov vremenski aspekt, kao što su smjene dana i noći do Sudnjeg dana. Uzvišeni i Svemoćni Allah podario nam ih je da bi u njima ljudi koji žele mogli pozivati Njegovo ime i biti Mu zahvalni.

Neko je rekao: "Noć i dan su kao dvije sehare za dragocjenosti, pa pazite šta u njima radite." Mudžahid je rekao: "Nijedan dan ne dođe, a da ne kaže: 'O čovječe, došao sam ti danas i više nikada ti neću doći, pa pazi šta radiš dok sam tu.' Kada dan prođe, zamota se i zapečati, da ga niko ne otvori do Allah na Sudnjem danu." Postoji pjesma koja kaže:

"Život je samo put /Koji vodi do Bašče / Ili Vatre. / Njegove noći su čovjekove radionice, / A dani njegove tržnice."

Tako je vrijeme čovjekov kapital.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Za onog koji izgovori 'Slavljen neka je Uzvišeni Allah i neka Mu je hvala' bit će u Džennetu zasađena palma."[106]

Razmisli koliko palmi u vremenu čovjek izgubi priliku zasaditi. Pravovjerni čovjek rekao je svojim gostima koji su dugo

[106] *Sahih*, Tirmizi.

ostajali: “Ne želite li otići? Melek sunca nikada ne pokušava da ga povuče.” Čovjek je jednom rekao *alimu*: “Stani, da ti nešto kažem!” *Alim* mu odgovori: “Prvo zaustavi sunce!”

Neodobravanje ovog svijeta, na koje nailazimo u Knjizi i Hadisu, nije usmjereno ni na njegov prostorni aspekt, kao što su Zemlja i njene planine, mora, rijeke i bogatstva u njima. Sve su ovo Allahove blagodati za Njegove robove da se mogu njima okoristiti, o njima razmišljati, i tako prepoznati jednoću i veličinu njihovog Stvoritelja, neka je Uzvišen. Neodobravanje je usmjereno na djela čovjekova na ovom svijetu, od kojih većina nema nikakve dobre posljedice, jer Allah kaže:

> ***“Znajte da je život na ovom svijetu igra, i zabava, i gizdanje, i gordo nadmetanje među vama, i nadmetanje u mnoštvu imetaka i djece! Nalik je kiši, bilje od nje nevjernike zadivljuje, i ono, potom, nakon kiše, uzbuja, ali ga zatim vidiš požutjela, i potom sasušeno biva.”*** *(El-Hadīd, 20)*

Na ovom svijetu, ljudi su podijeljeni u dvije vrste.

Prva negira postojanje odredišta koje čeka ljude nakon ovog života, gdje slijede nagrada i kazna. To su oni za koje Allah kaže:

> ***“Onima koji se ne nadaju susretu s Nama i koji se zadovolje životom ovozemnim, pa uz njega smiraj nađu, i koji su prema znacima Našim nemarni, prebivalište takvima Vatra bit će zbog onog što su stekli!.”*** *(Jūnus, 7-8)*

Ovi su ljudi zabrinuti samo za jedno, a to je uživanje u životu i potraga za njegovim zadovoljstvima, a Uzvišeni kaže:

"A oni koji ne vjeruju, oni se naslađuju i žderu baš kao što stoka ždere! A vatra je njihovo stanište!." *(Muhammed, 12)*

Druga vrsta jesu oni koji prihvataju da postoji odredište nakon smrti, gdje su i nagrada i kazna. To su oni koji slijede vjerovjesnike. Oni se dijele u tri kategorije: one koji su prema sebi samima nepravedni, one koji su prema sebi zlobni i one koji su brzi u činjenju dobrih djela, Allahovom voljom.

Prvo, oni koji su prema sebi nepravedni čine većinu. Mnogi su od njih zadovoljni plodovima ovog života i njegovih zadovoljstava, služeći se njima i koristeći ih na način koji Allah nije dozvolio. Svijet im se čini najvećom brigom i time su zadovoljni, samo zbog njega vole i mrze.

To su ljudi koji se poigravaju i čiju pažnju odvlače ovosvjetske privlačnosti. Premda općenito vjeruju u ahiret, nisu otkrili za šta je ovaj svijet, niti su svjesni da je on samo stajalište na kojem se može dobiti opskrba za posljednje putovanje.

U drugu kategoriju spadaju oni koji su prema sebi zlobni, a to su oni koji uzimaju dozvoljeno od ovog svijeta i ispunjavaju svoje dužnosti, ali onda tragaju za onim što je iza ovih dužnosti zbog vlastitog zadovoljstva kako bi uživali u ovosvjetskim radostima.

Ovi ljudi za ovo neće biti kažnjeni, ali će njihova potraga za zadovoljstvom za posljedicu imati snižavanje stupnja njihovog položaja.

Omer ibn el-Hattab, neka je Allaha zadovoljan njime, rekao je: "Kada moj položaj u Džennetu ne bi oslabio, ja bih vas oponašao u vašem lagodnom životu, ali je Allah neke ljude upozorio rekavši:

“Odoše vam slasti vaše i minuše naslade u kojima za zemaljskog života uživali ste!.” *(El-Ahkāf, 20)*

Treću kategoriju čine oni koji žurno čine dobra djela, oni shvataju za šta je ovaj svijet, i sukladno se ponašaju. Oni znaju da je Allah stavio ljude na ovaj svijet samo da bi vidio koji od njih imaju najbolja djela:

“Doista smo Mi sve što na Zemlji postoji njoj kao nakit stvorili, da bismo njih iskušali ko će ljepše činiti.” *(El-Kehf, 7)*

Ovo znači da je Allah sve postavio na Zemlju da bi nas iskušao, vidio ko će izbjegavati zadovoljstva na ovom svijetu i tražiti uspjeh na onom, jer:

“A Mi ćemo sve što na njoj je i golom ledinom učiniti.” *(El-Kehf, 8)*

Oni koji se natječu u dobrim djelima samo od ovog svijeta uzimaju ono što im je neophodno za put. *Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “Šta ja imam s ovim svijetom? Što se tiče ovog svijeta, ja sam poput putnika koji se odmara u hladu drveta, a zatim nastavi svoj put i napusti ga.”*[107]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je također Omeru: “Budi na ovom svijetu poput stranca ili putnika.”[108]

Kada je namjera iza zadovoljstva u onome što je halal, poslušnost i obožavanje Allaha, tada se uživanje u tom zadovoljstvu smatra kao djelo ibadeta za koje je čovjek nagrađen.

---

[107] *Sahih*, Tirmizi, *Kitab ez-zuhud*, 7/48; El-Hakim, *Kitab er-rikak*, 4/310; po izvoru Abdullaha ibn Mesuda i Omera, neka je Allah zadovoljan njima.

[108] *Sahih*, Buhari.

Tako je Muaz ibn Džebel, neka je Allah zadovoljan njime, rekao: "Radujem se nagradi Allahovoj za vrijeme koje sam proveo spavajući, baš kao što se radujem za ono vrijeme kada sam bio budan."[109]

Seid ibn Džubejr rekao je: "Opskrba iz oholosti i ponosa odvraća vas od ahireta. Opskrba koja vas ne odvraća jeste ona koja vam je potrebna da biste postigli ono što je bolje od same opskrbe." Jahja ibn Muaz je rekao: "Kako da ne volim ovaj svijet u kojem sam blagosolovljen hranom koja mi daje život, kada koristim ovaj život za ibadet pomoću kojeg ću zaraditi nagradu Dženneta?" Ebu Safuana er-Rainija upitali su: "Šta je ovaj život koji je kritiziran u Kur'anu i koji razboriti trebaju izbjegavati? " On im je odgovorio: "Sve što radite na ovom svijetu s namjerom koristi na ovom svijetu pokuđeno je, a sve što radite da biste imali koristi na onom svijetu nema ništa s ovim svijetom."

El-Hasan veli: "Kako je sladak i dobar ovosvjetski život za mumina, jer bez previše napora on od njega uzima opskrbu za Džennet, a kako je grozan ovosvjetski život za kafira i munafika koji traće noći i od njega uzimaju svoju opskrbu za Džehennem!"

Ebu Musa prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko voli svoj život na ovom svijetu uništava svoj život na slijedećem svijetu, a ko voli svoj život na slijedećem svijetu uništava svoj život na ovom svijetu, a treba da vam je draže ono što traje vječno od onoga što nestaje."[110]

---

[109] Sahih, Muslim, *Kitab el-imaara*, 12/207; pripisuje se Muazu.

[110] Daif, Ahmed ibn Hanbal, *El-Musned*, 4/412, El-Hakim, *Kitab er-rikak*, 4/308, klasificiran kao *sahih*, ali Ez-Zehabi ga odbacuje zbog nedostatka u *isnedu*.

Aun ibn Abdullah veli: "Ovaj život i slijedeći jesu u ravnoteži kao da su na vagi. Koji god da prevagne, drugi postaje lakšim i manje važnim." Vehab je rekao: "Ovaj život i slijedeći jesu poput čovjeka s dvije žene. Ako izazove zadovoljstvo jedne, izazove srdžbu druge."

Ebu ed-Derda veli: "Ako mi se zakunete da se jedan od vas najviše boji Allaha, ja ću vam se zakleti da je on najbolji među vama."

Abdullah ibn Mesud obratio se ljudima rekavši: "Učinili ste više dobrih djela nego što su to ikada učinili ashabi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ali su njihova djela još uvijek bolja od vaših jer su se oni okrenuli od ovosvjetskih zadovoljstava i dobiti."[111]

Štetnost ljubavi prema ovom svijetu

Imam Ahmed zapisao je, po izvoru Sufjana, da je Isa, sin Merjemin, neka je mir na njega, rekao: "Ljubav prema ovom svijetu jeste korijen sveg zla, a posjedovanje novca opasna je bolest." Upitali su ga: "Koji su loši učinci njegovi?" Odgovorio im je: "Onaj ko ga ima nikada nije siguran od ponosa i samoobmane." Oni rekoše: "A šta ako je neko siguran od ovih manjkavosti?" On reče: "Njegova će ga zaokupljenost činjenjem dobrog odvratiti od spominjanja Allaha, Uzvišenog i Moćnog."[112]

Ljubav prema ovom svijetu ispunjava Vatru, a odricanje od zadovoljstava ovog svijeta ispunjava Bašču.

---

[111] Ebu Nuajm, *El-Hilja*, 1/136.

[112] *Daif*, pogledati *Medžmuat el-fatava*, 18/123.

Opijenost ljubavlju prema ovom svijetu kobnija je od opijenosti alkoholom, jer osoba koja je opijena ovim svijetom konačno postane razumna samo u tami svoga kabura.

Jahja ibn Muaz veli: "Ljubav prema ovom svijetu jeste šejtanovo vino, a ko se njime opije probudi se tek onda kada je među hordama mrtvih, žaleći među gubitnicima."

Najmanje njeno zlo jeste da odvraća od spominjanja Allaha. Gubitnik je svako koga odvraća njegovo bogatstvo. Ako je srce smušeno i ne spominje Allaha, šejtan se u njemu nastani i usmjerava svime onim što poželi. Kada šejtan upozna srce s putevima zla, potakne ga da učini nekoliko dobrih djela da bi obmanuo njegovog vlasnika da misli kako je on, sveukupno, činilac dobroga. Ibn Mesud je rekao: "Sve i jedna osoba na ovom svijetu jeste poput gosta, a njegovo bogatstvo je posudba. Osoba napušta, a posudba se u konačnici otplati."[113]

Rečeno je da je ljubav prema ovom svijetu korijen sveg zla jer uništava čovjekovu vjeru na više načina:

prvo, ta ljubav vodi ka prenaglašavanju njene važnosti, kada je beznačajna kod Allaha. To je jedno najveće loše djelo radi kojeg se pridaje važnost onome što Allah smatra trivijalnim;

drugo, Allah ju je osudio. On je ne voli i ne odobrava, osim onoga što je u njoj, a po propisima je Njegovo. Onaj ko voli ono što Allah osuđuje, a ne voli i ne odobrava ono što On voli, podložan je zbunjenosti i izazovu, kao i Njegovom prigovoru i srdžbi;

[113] Stih sa istim značenjem kaže: *"Vaše bogatstvo i vaša porodica / kod vas su na povjerenju, / A sve što se čuva na povjerenju / Mora se nizbježno vratiti".*

treće, osoba koja voli ovaj svijet učini zadovljstva i dobiti ovog svijeta svojim ciljem. Da bi ih postigao, koristi sva sredstva i načine koje mu je Allah osigurao da ga vode k Njemu i ahiretu. Takva osoba izražava pobunu protiv onoga što mu je Allah namijenio da postigne: on sredstva učini samim ciljem, a sredstva koja ga trebaju voditi ka ahiretu upotrijebi za postizanje ovosvjetskih zadovoljstava.

Ovo je potpuno iskrivljavanje onog za šta su sredstva namijenjena, a to ukazuje na najizopačenije srce. Allah Uzvišeni kaže:

> ***"Mi ćemo onima koji žele život ovozemni i gizdu njegovu podmiriti poslove njihove u njemu, i nimalo u njemu neće biti oštećeni. A to su oni kojima na onome svijetu samo vatra pripada, sve što su uradili u ovozemnom životu tamo propast će, zaludu je sve što uradiše i stekoše!"*** *(Hūd, 15-17)*

Ima mnogo hadisa koji o ovome govore. Jedan od njih prenosi Ebu Hurejre, koji je rekao: *"Čuo sam da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: 'Prvi čovjek koji će biti ispitan na Sudnjem danu jeste čovjek koji je umro kao šehid. Bit će doveden pred Allaha, i Allah će mu reći da nabroji Njegove blagodati, pa će ih on nabrojati. Allah će reći: 'Šta si ti činio?' Čovjek će odgovoriti: 'Borio sam se u ime Tebe dok nisam umro kao šehid.' Allah će reći: 'Slagao si. Borio si se da bi te zvali hrabrim ratnikom, pa su te tako i zvali.' Protiv njega će se izdati naredbe, i s licem prema dolje će ga vući i baciti u Vatru. Zatim će dovesti čovjeka koji je stekao znanje, prenio ga na druge i učio Kur'an. Bit će doveden pred Allaha i Allah će mu reći da nabroji Njegove blagodati, pa će ih on nabrojati. Allah će reći: 'Šta si ti činio?' Čovjek će odgovoriti: 'Stekao sam znanje, prenio ga i učio Kur'an*

traženi Tvoje zadovoljstvo.' Allah će reći: 'Slagao si. Stekao si znanje da bi te zvali učenjakom, učio si Kur'an da bi mogli reći da si dobar učač, karija, pa su te tako i zvali.' Protiv njega će se izdati naredbe, i s licem prema dolje će ga vući i baciti u Vatru. Zatim će doći čovjek koga je Allah učinio neizmjerno bogatim i kome je podario svaku vrstu bogatstva. Bit će doveden pred Allaha, i Allah će mu reći da nabroji Njegove blagodati, pa će ih on nabrojati. Allah će reći: 'Šta si ti činio?' Čovjek će odgovoriti: 'Trošio sam novac na svaki način na koji si Ti htio da trošim.' Allah će reći: 'Slagao si. Činio si to da bi te zvali velikodušnim čovjekom, pa su tako i govorili.' Protiv njega će se izdati naredbe, i s licem prema dolje će ga vući i baciti u Vatru.'"[114]

U ovom hadisu vidimo kako je ljubav prema ovom svijetu lišila ova tri čovjeka njihove nagrade i učinila njihova djela bezvrijednim, učinivši ih prvima koji će ući u Džehennem;

četvrto, ljubav prema ovom svijetu zaokuplja čovjeka i sprečava ga da čini djela koja će mu koristiti na slijedećem svijetu. Postoje mnoge vrste ljudi koji spadaju u ovu kategoriju: oni koje zaokupljenost ovim svijetom odvraća od islama i njegovih zakona, oni koji su udaljeni od mnogih svojih vjerskih obaveza, oni koji su udaljeni od obaveze koja otežava njihov plan i zamisao njenog postizanja, oni koje odvraća da izvršavaju svoje vjerske obaveze u pravo vrijeme i na pravi način, pa tako traće svoje vrijeme i zanemaruju dužnosti, oni čija su srca zaokupljena ljubavlju prema ovom svijetu pa se ne mogu potpuno usredsrediti na ibadet kada izvršavaju svoje vjerske obaveze, te oni čija srca nisu poslušna Allahu, tako je njihovo izvršavanje obaveza samo vanjski prikaz bez unutarnje iskrenosti, a ovo su najmanje znani među onima koji vole ovaj svijet.

[114] Muslim, *Kitab el-džihad*, 13/50.

Umjereniji oblik ljubavi prema ovom svijetu jeste ona ljubav koja jednostavno odvraća čovjeka od njegovog istinskog izvora sreće, a to je posvećenost srca ljubavi prema Gospodaru, a jezika spominjanju Njega. Ljubav i opsjednustost ovosvjetskim životom neizbježno ograničavaju čovjekove izglede u slijedećem životu, baš kao što ljubav prema slijedećem životu ograničava njegov život na ovom svijetu;

peto, ljubav prema ovom svijetu postaje glavna zaokupljenost čovjekova. *Enes ibn Malik, neka je Allah zadovoljan njime, prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Onaj ko je zaokupljen onim svijetom, Allah će smjestiti njegovo bogatstvo unutar njegovog srca, okupiti ljude oko njega, tako da će život doći i ponuditi mu se. Onaj ko je zaokupljen ovim svijetom, Allah će mu njegovo siromaštvo učiniti vidljivim u njegovim očima, udaljiti će ljude od njega, a doći će mu samo ono što je za njega zapisano na ovom svijetu"*[115];

šesto, onaj ko najviše voli ovaj svijet jeste onaj ko najviše u njemu pati. Njegova patnja može biti: njegova patnja na ovom svijetu kao posljedica njegovog nastojanja da postigne ovosvjetske dobiti i njegovo natjecanje s ljudima u njima, njegova patnja u berzehu, jer je propustio u ovom životu i žali izgubljene prilike, jer sada je na putu da sretne Allaha u takvom stanju da poželi da Ga nikada ne sretne, i njegova patnja jer nije uspio pronaći zamjenika za Njega u ovom životu. Ovakav čovjek prolazi kroz najgoru kaznu u kaburu jer će tuga, bol i žal izjesti njegovu dušu baš poput crva koji izjedaju njegovo tijelo.

---

[115] *Sahih*, Tirmizi, *Kitab ez-zuhud*, 6/165; Ibn Madže, *Kitab ez-zuhud*, 2/1375.

Iz svega ovoga može se zaključiti da onaj ko voli život na ovom svijetu pati na onom svijetu, u kaburu i na Danu kada će sresti svoga Gospodara. Allah Uzvišeni kaže:

> ***"Neka te ne zadivljuju imeci njihovi ni djeca njihova! Allah ih samo želi na ovom svijetu time kazniti i da sami propadnu kao nevjernici."*** *(Et-Tevba, 55)*

Jedan od naših pravovjernih predaka rekao je o ovom ajetu: "Allah ih kažnjava kroz njihovo nastojanje da postignu ovaj svijet, oni će nestati kao rezultat njihove ljubavi prema njemu, a oni su nevjernici jer su zanijekali Allahova prava u njemu";

sedmo, onaj ko voli ovaj svijet i draži mu je od onog svijeta jeste jedno od najnižih stvorenja i najmanje pametnih: on više voli iluziju od stvarnosti, snivanje od potpuno budnog stanja, kratkovječnu sjenu od vječnog blaženstva i privremeni zaklon od trajnog odredišta. On mijenja svoj život na ahiretu za ovaj koji je tek iluzija. Život koji nije ništa više nego prolazeća sjena ne može prevariti muslimana kome je dat razum.

Neki od naših predaka citirao je često ove stihove:

"O vi ljudi koji tražite zadovoljstvo / U svijetu koji će nestati, Zaljubljenost u sjenu koja vehne / Krajnja je glupost."
unus ibn Abdul-E'la rekao je: "Za mene se ovaj život može usporediti s čovjekom koji spava, a u snu vidi sve što voli i sve što ne voli, i dok je u tom stanju, iznenada se proudi."

Najprikladnije je ovaj život usporediti sa sjenom: čini se da je stalna, ali u stvarnosti to je stalno stanje smanjivanja i povećavanja, a kada ju pokušaš stići i uhvatiti, nećeš uspjeti!

Također se može usporediti s priviđenjem u pustinji:

> ***"A oni koji ne vjeruju, njihova djela su kao u ravnici priviđenje za koje žedan snuje da voda je! Pa kad do njega dođe, ništa ne nađe, a naći će kod njega Allaha pa će mu On napuniti račun njegov! A Allah brzo obračunava!"*** *(En-Nūr, 39)*

Također se može usporediti s izobličenom, odbojnom, starom ženom koja je neiskrena i obmanjuje svakoga ko je zaprosi. Oblači se u raskošne i prelijepe odore da bi skrila svoju ružnoću i prevrtljivost. Njeni udvarači, obmanuti vanjštinom, zaprosit će je naposlijetku.

Ona im kaže: "Od tebe ne želim miraz, samo da se odrekneš ahireta: ahiret i ja smo zakleti neprijatelji i nije nam dozvoljeno da se sretnemo."

Udvarači, izigrani njenim riječima, odgovaraju: "Nema prijekora za one koji se moraju ujediniti s voljenim."

Kada, međutim, podignu njen veo, a otkrije se njena krinka, nađu se u mnoštvu teškoća. Neki se s njom rastave, i tako se oslobode tereta, a drugi ostanu obmanuti, odluče ostati s njom, samo da bi, jednog jutra nakon vjenčanja, završili kao tužni i žalosni.

Tako mi Allaha! Njen poziv poziva cijeli svijet da žuri i stigne ne do uspjeha, već do neuspjeha, a, opet, oni koji joj se dive traže ujedinjenje s njom i danju i noću. Žure da ju susretnu u tami, da bi se slijedećeg jutra probudili izopćeni i rasutih nada.

Oni padaju pravo u njenu zamku, a ona ih predaje svojoj sudbini.

Poglavlje 21.

POKAJANJE

Udaljavanje od loših djela okretanjem ka Onome Ko skriva manjkavosti i zna sve tajne jeste temelj onih koji Njemu putuju, početno ulaganje onih koji će naposlijetku imati korist, prvi korak u potrazi za Njegovim licem, ključ za ispravljanje svega neispravnog, a to je prva faza u odabiru onih koji će se Njemu približiti.

Pokajanje je početna, središnja i posljednja stanica čovjekovog života. Onaj ko traži Allaha, nikada ga ne napušta. On u njemu ostaje do svoje smrti. Ako stiže na drugu stanicu, nosi ga sa sobom i s njim stiže. Pokajanje je čovjekovo početno stanje i njegov kraj. Allah Uzvišeni kaže:

> "***I Allahu se svi pokajte, o vjernici, da biste uspjeha imali.***" *(En-Nūr, 31)*

Ovo je ajet iz medinske sure u kojoj se Allah obraća vjernicima i odabranima. On ih poziva da Mu se pokaju nakon što su pošli vjerovati, učinili hidžru i učestvovali u džihadu. Zatim je pokajanje učinio uvjetom uspjeha, i rekao im: "...da biste uspjeha imali", kako bi vjernici bili svjesni da će uspjeti samo ako Mu se pokaju, neka nam Allah podari da slijedimo njihove korake!

Allah kaže:

> ***"A koji se ne pokaju – takvi su pravi silnici!"***
> *(El-Hudžurāt, 11)*

On ljude dijeli na pokajnike i silnike, a trećih nema. On naziva one koji se ne okreću pokajanju silnicima i prestupnicima, te kaže da od takve osobe nema većeg silnika, zbog njenog neznanja o Gospodaru i obavezama prema Njemu, svojim grešakama i štetnosti sopstvenih djela.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "O ljudi, pokajte se Allahu! Tako mi Allaha, ja Mu se svaki dan pokajem više od sedamdeset puta."[116]

Pokajanje je okretanje ka Allahu i udaljavanje od društva koji ide ka stranputici i izaziva Allahov gnjev.

Postoje tri uvjeta valjanosti pokajanja ukoliko se djelo tiče obaveze prema Allahu Uzvišenom: osjećaj žaljenja, napuštanje lošeg djela i odlučnost da se ono ne ponovi.

Pokajanje nije valjano bez osjećaja žaljenja, jer njegovo odsustvo podrazumijeva stav o prihvatljivosti takvog djela, te njegovog ponovnog činjenja. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli: "Osjećaj žaljenja dio je pokajanja."[117]

Napuštanje lošeg djela nepohodno je jer pokajanje nema smisla ako se nastavi s njegovim činjenjem.

Treći je uvjet odlučnost da se loše djelo više ne ponovi, a u biti ovisi o iskrenosti namjere i odluke da se obećanje održi.

---

[116] Sahih, Buhari, *Kitab ed-da'va*, 11/101.

[117] Sahih, Ahmed Ibn Hanbel, *El-Musned*, 1/376, po izvoru Ibn Mesuda. Šejh Šakir kaže da je *isned sahih*. Također, bilježi el-Hakim, *El-Mustedrek*, 4/243.

Neki su učenjaci rekli da ponavljanje lošeg djela poništava pokajanje, tvrdeći da ako se pokajnik vrati lošem djelu, bez obzira na vrijeme, onda to ukazuje da je pokajanje neiskreno, i stoga nije valjano. Većina, međutim, zaključuje da ovo nije neophodni uvjet.

Ako se čovjek ogriješi prema drugom čovjeku, tada pokajnik mora ispraviti grešku ili nadoknaditi štetu osobi čija je prava oštetio. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Svako od vas ko je dužan svome bratu u islamu mora taj dug izmiriti danas, prije no dođe vrijeme kada neće biti novca, a samo će se dobra i loša djela računati."[118]

Ova vrsta lošeg djela jeste prestup obje strane, svaka od njih ima svoja određena prava. Onaj ko je učinio loše djelo pokazuje svoje pokajanje izmirivanjem duga prema drugom čovjeku, tj. plaćanjem svoga dijela, i prema Allahu, tj. unutarnjim osjećajem žaljenja. Žaljenje je lična stvar između njega i Njegovog Gospodara.

Postoji nekoliko specifičnih vrsta pokajanja, od kojih navodimo slijedeće:

prvo, pokajanje za klevetanje i ogovaranje, gdje se postavlja pitanje da li bi osobu o koju se ogriješilo u njenom odsustvu trebalo obavijestiti o pokajanju, te je na taj način upoznati s lošim djelom za koje ona, u suprotnom, ne bi znala. Ebu Hanifa i Malik smatraju da je upoznavanje osobe o koju se ogriješilo preduvjet za valjanost pokajanja. Oni svoje mišljenje temelje na prethodno navedenom hadisu.

---

[118] Buhari, *Kitab el-mezalim*, 5/101 i *Kitab er-rikak*, 11/395, po izvoru Ebu Hurejre.

Po drugom mišljenju, kojeg se drži Ibn Tejmijja, ovo nije neophodno. On smatra da je dovoljno da se osoba pokaje Allahu u tajnosti, a da onoga o koga se ogriješio spomene lijepom riječju istim ljudima pred kojim ga je ogovarao i klevetao, a, također, mora tražiti od Allaha da mu oprosti.

Njegov je argument to da ukoliko se ogovarana osoba upozna s time, onda se njoj ukazuje na počinjeno loše djelo, te se prouzrokuju još veće teškoće, a da se ne postigne ništa dobro. Allah nije dozvolio taj postupak, a kamoli ga učinio obaveznim;

drugo, pokajanje za krađu novca mora nositi za sobom povratak novca njegovom zakonskom vlasniku. Ako pokajnik ne zna kome novac pripada ili ako je iz nekog razloga nemoguće vratiti novac, tada u njihovo ime mora jednaki iznos dati kao milostinju. Na Sudnjem danu oni će imati pravo izbora: ili da odobre njegov postupak, i u tom slučaju nagrada za milostinju jeste njihova, ili da ga ne odobre, i tako uzmu od njegove nagrade, a, u tom slučaju, nagrada za milostinju ide pokajniku, jer Allah nikada ne poništava nagradu za milostinju.

Prenosi se da je Ibn Mesud, neka je Allah zadovoljan njime, kupio robinju od jednog čovjeka. Kada je otišao da mu plati, vidio je da je čovjek nestao. Ibn Mesud je uzalud čekao da se čovjek vrati, te dao novac kao milostinju kazavši: “O Bože, ova je sadaka u ime tog čovjeka. Ako odobri ovu sadaku, nagrada je njegova, a ako ne, onda je nagrada moja, a on prima nagradu jednaku mojoj”;

treće, kakav je položaj onog ko naplati za činjenje harama, kao što je prodaja alkohola, muzika, lažno svjedočenje, zatim se pokaje, a novac je još uvijek kod njega?

Jedna skupina učenjaka kaže da on treba vratiti novac onome ko mu ga je dao, s obzirom da on još uvijek pripada onom ko je platio, jer zarada nije halal i za to nema Allahove nagrade.

Druga skupina kaže da je njegovo pokajanje valjano ako da novac kao milostinju, jer kako može vratiti novac koji je potrošen u nepokornosti Allahu? Ovo je tačniji sud.

Isti se princip primijenjuje za onoga čiji se halal i haram-novac do te mjere pomiješaju da više nije u stanju da ih razlikuje. On treba dati kao milostinju onoliko koliko smatra da otpada na haram-dio i očisti preostali. Allah zna najbolje.

Drugo pitanje: "Kada se čovjek pokaje za svoj grijeh, da li se on vraća u stanje u koje je bio prije činjenja tog grijeha?"

Jedna skupina uleme smatra da se čovjek vrati u isto stanje u kojem je bio prije grijeha, jer pokajanje briše loše djelo u potpunosti, kao da se nikada nije učinilo.

Druga skupina smatra da se ne vraća u isto stanje, tvrdeći da, s obzirom da se kretao naprijed prije grijeha, a da ga je njegovo činjenje vratilo unazad, on nakon kajanja gubi na udaljenosti koju je, da nije počinio grijeh, u međuvremenu mogao preći.

Ibn Tejmijja je rekao: "Ispravan je sud da se neki od pokajnika ne vrate u svoje prethodno stanje, a neki čak postignu i viši položaj i postanu boljima nego bili prije činjenja grijeha."

Naprimjer, poslanik je Davud, alejhisselam, je nakon pokajanja bio na položaju boljem od prvobitnog.

Ova metafora može rasvijetliti slučaj:

čovjek je putovao osjećajući se uvjerenim i sigurnim, malo je hodao, a malo trčao, a zatim se odmarao i spavao. Naišao je na divnu bašču punu cvijeća, hladne vode i hlada. Odlučio je

da nakratko zastane i odmori se. Dok se odmarao, napao ga je neprijatelj koji ga je uhvatio i svezao. Vidio je kako mu uništenje prijeti i mislio je da mu je došao kraj, da će postati gozbom za lavove., i tako nikada neće stići na svoje odredište. Dok je bio u ovom stanju, pred njim se pojavi njegov milosni i brižni otac. Odvezao ga je, rekao mu da nastavi s putem i da se čuva neprijatelja koji se skriva u zasjedama pored puta. Uvjerio ga je da sve dok bude oprezan i budan, niko ga neće savladati, ali ako bude neoprezan, opet će ga uhvatiti. Otac mu je rekao da će ići i voditi ga ka njegovom odredištu. Da je putnik bio oprezan, da je usredotočio svoje misli i pripremio se za neprijatelja, njegovo bi putovanje bilo bolje i prije bi stigao. S druge strane, da je zanemario neprijatelja i vratio se u prvobitno stanje nepažnje i zaboravnosti, ravnodušnosti prema opasnosti i svjesnost samo o ugodnoj bašči, još jednom bi postao lahkom metom.

Iskreno pokajanje

Uzvišeni Allah kaže:

> ***"O vjernici, pokajte se Allahu pokajanjem iskrenim, da vam Gospodar vaš prekrije ružne postupke vaše, i da vas uvede u rajske bašče kroz koje teku rijeke, na Dan u kojem Allah Vjerovjesnika osramotiti neće, a ni one koji su vjerovali s njime!"*** *(Et-Tahrīm, 8)*

Da bi pokajanje bilo istinito i iskreno, u njemu ne smije biti varanja, manjkavosti i pokvarenosti. El-Hasan el-Basri veli: "Pokajanje je kada čovjek žali što se nešto desilo, te odluči da to više nikada ne ponovi." El-Kalbi je rekao: "Pokajanje je kada

čovjek traži oprost jezikom, osjeća žaljenje u srcu, a suzdrži se tijelom." Said ibn el-Musajjib je rekao: "Iskrenim pokajanjem čistite svoje duše."

Ibn Kajjim veli: "Iskrenost u pokajanju čine tri stvari: ona mora podrazumijevati sva loša djela pokajnika, ne zanemarujući nijedno; mora ju popratiti potpuna istinitost i odlučnost, tako da pokajnik niti oklijeva niti odlaže pokajanje, nego sakupi svu svoju volju i odlučnost i iskreno pristupi pokajanju; ne smiju je pratiti nečistoće i manjkavosti koje bi joj mogle naškoditi, tako da bude nadahnuta strahom od Allaha, nadom za onim što je u Njega i bojazni od svake kazne koju On može nanijeti, a ne željom za zaštitom imetka, porodice, društvenog statusa, utjecaja, ljudskom pohvalom ili za izbjegavanjem njihove krivnje ili raznih teškoća, za zadovoljavanjem životnih prohtjeva, ili zbog neuspjeha i nemoći, ili tomu sličnom, jer sve to umanjuje valjanost pokajanja i iskrenosti prema Uzvišenom Allahu.

Prvi element iskrenog pokajanja tiče se djela zbog kojeg se kajemo, drugi osobe koja se kaje, a treći Onoga Kojem se kajemo.

Iskrenost pokajanja podrazumijeva njenu istinitost i sva loša djela. Nedvojbeno je da takvo pokajanje zahtijeva i uključuje traženje oprosta, a da to vodi brisanju svih počinjenih loših djela. To je najpotpunije i savršeno pokajanje."[119]

Za iskreno pokajanje Allahu, čovjeku se jamče Allahov oprost, čak i prije no se ono desi, i Allahov oprost, nakon što se upotpuni. Drugim riječima, čovjek se kaje između dva Allahova oprosta koja mu osiguravaju spas.

---

[119] Ibn Kajjim, *Medaridž es-Salikin*, 1/310.

Prvi Allahov oprost jesu dozvola, nadahnuće i pomoćna sredstva koja vode do čovjekovog pokajanja, a koja zauzvrat imaju za posljedicu veći Allahov oprost. Drugi oprost jeste prihvatanje i naknada. Uzvišeni kaže:

> "***A oprostit će i onoj trojici koja su izostala; kad im je zemlja tijesnom postala, mada je bila prostrana, i kad im u dušama njihovim tijesno bī, i kad su shvatili da osim kod Allaha drugog utočišta nema – potom im je oprostio da bi se oni pokajali. A Allah, doista, prima pokajanje i samilostan je.***"
> *(Et-Tevba, 118)*

Ovdje nas Allah obavještava da je Njegov oprost uslijedio nakon njihovog kajanja, te da je to i omogućilo da se oni uopće pokaju. On je bio uzrokom njihovog kajanja, što je dio tajne zbog čega se On naziva *El-Evvel vel-Ahir*, Prvi i Posljednji. On sve omogućava i čini da se desi, uzrok je od Njega i posljedica je od Njega.

Čovjek se često kaje, a Allah često prašta. Pokajanje čovjekovo jeste okretanje ka njegovom Gospodaru, nakon što se okrenuo od Njega. Postoje dvije vrste Allahovog oprosta: jedna je dozvola i pomoć, a druga primanje i nagrada.

Pokajanje ima svoj početak i kraj: njegov početak je okretanje Allahu kročeći Pravim putem, za koji je On ljudima naredio da ga slijede:

> "***I evo, doista, Moga Puta pravoga, slijedite njega! I ne slijedite puteve druge, pa da vas oni onda u raskol stave spram Puta Njegovoga!***" *(El-En'ām, 153)*

Njegov kraj jeste povratak Allahu na Dan već određen, idući putem koji je On propisao, a koji vodi ka Džennetu. Ko se pokaje Allahu u tijeku svoga života, Allah će mu se okrenuti i nagraditi ga u određeno vrijeme:

> ***"A ko se pokaje i uradi dobra djela taj se Allahu, zbilja, iskreno vratio."*** *(Furkān, 71)*

Osjetljivi i skriveni aspekti pokajanja

Ako razuman čovjek pogriješi, mora uzeti u obzir slijedeće:

prvo, treba razmisliti o Allahovim naredbama i zabranama, zaključiti da je u pitanju loše djelo i da ga je počinio;

drugo, treba razmisliti o Allahovim obećanjima i upozorenjima, što će u njemu pokrenuti strah i navesti ga da se pokaje;

treće, treba razmisliti o činjenici da mu je Allah dao mogućnost i sposobnost da se pokaje i da ga je Allah, da je htio, od toga mogao zaštititi.

Ovo ga vodi k spoznaji Allaha, Njegovih imena, svojstava, mudrosti, milosti, oprosta, blagosti i plemenitosti. Ovo ga dovodi na razinu ibadeta koju nikada ne bi mogao doseći da mu nije dato znanje o tim pitanjima. Čovjek uviđa odnos između Allahovih stvorenja i Njegovih obećanja i upozorenja, Njegovih imena i svojstava, te njihovog manifestiranja u svemu stvorenom.

Ovim uviđanjem čovjeku se otvaraju bašče znanja, vjerovanja, tajne određenog, mudrosti koje riječi ne mogu opisati niti obuhvatiti.

Može se reći to da čovjek saznaje o Allahovoj moći, koja se manifestira u Njegovoj odredbi, a to je da On, Uzvišeni i Moćni, određuje sve što poželi. Također, čovjek saznaje da je On savršenstvom Svoje moći odredio da se srce čovjeka okreće i usmjerava prema svemu što On želi, te da je On između čovjeka i njegovog srca.

Prepoznavajući neke od manifestacija Allahove moći, koje su očite, Njegovom odredbom, čovjek vidi da je on dio uređene, potčinjene kreacije, nad kojom on nema kontrolu. On je siguran samo kada ga Allah zaštiti, a uspješan je samo kada mu Allah to podari. On je nevažan i neutjecajan u rukama Moćnog, Slavljenog.

Uviđanjem moći manifestirane u Njegovoj odredbi, ljudi su svjedoci činjenice da su sve savršenstvo, slava i moć u Allaha, a da su kod njih prisutne osobine kao što su manjkavost, nepotpunost, pogrdne osobine i ovisnost. Kako čovjek više opaža sopstvenu nevažnost, slabost i manjkavost, tako više uviđa Allahovu svemoć i savršenstvo.

Čovjek spoznaje da Allah Uzvišeni, premda sve vidi i sve može, skriva učinjena loša djela, ako tako želi, a može ih i obzananiti. Prepoznavajući da Allah daje vremena grešniku, a može ga odmah kazniti ako želi, otkriva Allahovu blagost prema onome ko se okrene pokajanju, i tako spoznaje Njegovo ime *El-Halīm*, Blagi. Čovjek se upoznaje s Allahovim darom oprosta. To je blagodat od Njega.

Kada strogo sudi, on jepravedan i hvaljen, ali Njegov oprost jeste Njegova milost, a ne čovjekovo pravo. U čovjeku se rađaju zahvalnost, ljubav i kajanje, te on spoznaje Allahovo ime *El-Gafār*, Onaj Koji prašta.

Allah vodi Svoje robove kroz stanja poniznosti, pokornosti, pokoravanja i izražavnja ovisnosti o pomoći, a ona imaju četiri faze: poniznost koja se rađa iz potrebe i neimaštine, što je opća osobina svih stvorenja; poniznost u ibadetu i pokoravanju, što pripada samo poslušnima; poniznost u ljubavi, jer onaj koji voli jeste izrazito skrušen, a stupanj njegove poniznosti srazmjeran je njegovoj ljubavi; i poniznost koja se rađa kao posljedica neposlušnosti i loših djela, koje su same po sebi posljedice neimaštine i ovisnosti.

Kada su upotpunjene sve četiri faze, poniznost pred Allahom, pokornost Njemu potpuna je i savršena. Čovjek spoznaje da Allahovo ime *Er-Rezzak*, Onaj Koji opskrbljue, čini nužnim ono što je opskrbljeno, a *Es-Semī*, Onaj Koji sve čuje, i *El-Basīr*, Onaj Koji sve vidi, ono što se vidi i čuje.

Isto tako i Njegova imena, *El-Gafūr*, Onaj Koji mnogo prašta, *El-Afū*, Onaj Koji daje pomilovanje, *Et-Tevvāb*, Onaj Koji prima pokajanje, čine potrebnim onoga kome Allah prašta, daje pomilovanje i čije pokajanje prima. Nemoguće je da čovjek ignorira ono što ova imena podrazumijevaju i zahtijevaju.

Ovo je istaknuo onaj ko ima najviše znanja od svih Allahovih stvorenja, Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada je rekao: *"Kad vi ne bi griješili, Allah bi vas zamijenio drugim narodom koji griješi, da Ga mole za oprost, pa da im oprosti."*[120]

Enes ibn Malik el-Ensari prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Allah se više obraduje pokajanju Svoga roba nego neko od vas kada bi putovao na devi kroz pustinju i ona mu pobjegne, a na njoj mu sva hrana i voda, pa je dugo traži, i izgubivši svaku nadu

[120] Muslim, *Kitab ez-zikr ved-dua*, 17/65.

da će je pronaći, legne u hlad jednog drveta da se odmori, i u takvom stanju očaja, odjedanput, ugleda devu u neposrednoj blizini njegovoj kako mirno stoji, te odmah skoči i uhvati je za povodac i, od silne radosti, uzvikne: 'Bože moj, Ti si moj rob, a ja sam Tvoj gospodar!' pogrešno se izrazivši od silne radosti."[121]

Pretpostavimo da je vašu voljenu osobu zatočio neprijatelj, i tako je spriječio da vam se pridruži, a vi znate da će je ovaj neprijatelj podvrgnuti raznim mučenjima i uništiti ju, te da ste mnogo bolji za nju od ovog neprijatelja, jer ona je neko koga ste odgojili. Zatim, zamislite da ona pobjegne od neprijatelja i dođe vam bez prethodne najave, i tako se iznenadite kad je ugledate na vašim vratima, kako vam laska, nada se vašem zadovoljstvu, padajući licem na zemlju pred vašim pragom. Kako biste sretni bili kada bi vam se vratila ona osoba koju ste već za sebe odabrali, odobrili njenu bliskost i postavili je iznad svih ostalih? To je osjećaj koji vas obuzme, premda niste vi oni koji ste je stvorili i podarili svoje blagodati. Allah Uzvišeni i Moćni jeste Onaj Koji je stvorio Svoja stvorenja i podario im Svoje blagodati, a Allah voli da im blagodati upotpuni!

Naša posljednja želja jeste da od Allaha zatražite istinitost, iskrenost, uvjerenost, oprost i zdravlje na ovom i slijedećem svijetu. Molimo Allaha da budemo među onima čija će posljednja dova biti:

"Sva hvala je za Allaha, Gospodaru svjetova,
Slavljen si, Gospodaru naš, i sva hvala pripada Tebi.
Svjedočim da nema boga osim Tebe,
tražim tvoj oprost i kajem se Tebi."

---

[121] Buhari, *Kitab ed-da'va*, 11/102; Muslim, *Kitab ez-zikr ved-dua*, 17/63; po izvoru Enesa, neka je Allah zadovoljan njime.

POJMOVNIK ARAPSKIH IZRAZA

ahadis: plural od riječi *hadis.*

ahiret: ahiret, drugi svijet, ono što je s druge strane smrti, svijet nakon ovog svijeta u oblasti nevidljivog; to nije život u barzahu, nego život u Džennetu ili Džehennemu.

ajah: znak, stih Kur'ana.

ajet: množina riječi *ajah.*

akida: vjerovanje ili vjera temeljeni na stvarima kakve jesu, a ne kakvim se zamišljaju. Stoga *aqidah* se jedino može u potpunosti izvesti iz originalne objave od Allaha i učenja Poslanika kojem je objavljena: u ovom duhu Kur'an i poslanik Muhammad, sallallahu alejhi ve sellem.

Allah-teAla: Allah Uzvišeni, Gospodar svih svjetova. Allah, najuzvišenije i silno ime, ukazuje na Jedinog, Stvoritelja, Obožavanog, Gospodara svjetova.

alim: učeni čovjek među muslimanima koji djeluje prema onome što zna.

Arefat: ravnica udaljena petanest milja istočno od Mekee na kojoj stoji *Jebel er-rahma,* Brdo milosti. Jedan od sastavnih dijelova hadža jeste stajanje na Arefatu, na ili u blizini *Jebel er-rahmaa,* između podneva i zalaska sunca na 9. dan mjeseca *zul-hidzeta,* čineći dovu.

arvah: plural od riječi *ruh.*

bara: uzdržavanje i protivljenje svemu što izaziva nezadovoljstvo Allaha i Njegova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

bereket, baraka: blagoslov, svako dobro kojim obdaruje Allah, a posebice ono koje se povećava; suptilna korisna duhovna energija koja može da teče kroz stvari, ljude ili mjesta. Čistoća dozvoljava njen tijek, jer ona sama jeste čistoća, koja je svjetlo. Specifičnost percepcije je blokira. Ona može biti preobražena, ljekovita je i nemjerljiva.

berzeh: međuprostor između dvije stvarnosti koji ih rastavlja i povezuje; obično se koristi u značenju međuprostora između dunjaluka i ahireta, koji počinje nakon smrti, kada *ruh*, duša napusti tijelo i traje do Sudnjeg dana, kada se *ruh* vraća u tijelo.

bid'a: inovacija, bilo kakva promjena u originalnom učenju poslanika Muhammada, sallallahu alejhi ve sellem

daif: slab, kategorija hadisa koja označava suprotnu vrijednost od *sahih-hadisa.*

da'va: pozivanje ljudi da obožavaju Allaha slijeđenjem poslanika Muhammada, sallallahu alejhi ve sellem, njegovog učenja, puta islama.

din: vjera; življenje, pokornost i poslušnost u posebnom sistemu pravila i praksi, dug u razmjeni između dvije strane, u ovom slučaju Stvoritelja i stvorenja. Allah u Kur'anu kaže: ***"Allahu prava vjera samo je islam."*** (Alu Imran, 19)

dinar: zlatni novčić, približno 4,5 grama zlata.

dirhem: srebreni novčić, približno 3 grama srebra

dua: dova Allahu, moliti Allaha za nešto što želimo.

dunja: dunjaluk, ovaj svijet, ne kao kosmička pojava već onakav kakvim ga iskusimo; svijet suprotan ahiretu.

džahilijja: vrijeme neznanja, prije dolaska islama.

džemaa: glavno tijelo muslimanske zajednice; u smislu fard-namaza, svi muslimani koji obavljaju fard-namaz zajedno, obično u džamiji, nasuprot samostalnom obavljanju namaza na nekom drugom mjestu.

džennet: bašta, krajnje odredište i mjesto na kojem ostaju mumini, vjernici na ahiretu.

džihad: borba, posebice borba na Allahovom putu koja za cilj ima uspostavu i odbranu islama. Unutarnja borba koja podrazumijeva protivljenje svemu čime Allah nije zadovoljan. Vanjska borba u kojoj se riječju i djelom suprotstavlja kufru.

džin: nevidljiva bića stvorena od vatre koja nema dima, a koji zajedno s ljudima žive na zemlji.

ezan: poziv na molitvu.

ehlus-sunnah vel-džemaa: ljudi koji slijede sunnet Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i koji se drže kao zajednica na toj osnovi; tijelo muslimanske zajednice.

fakih: čovjek učen u fikhu koji zahvaljujući tom znanju može dati pravni sud.

farz: obaveza, obavezno djelo ibadeta ili prakse dina na način koji je definiran Šerijatom. Dijeli se na *fardun alel-ayn*, a podrazumijeva obavezu svakom odraslom muslimanu i *fardun alel-kifaya* što je obaveza najmanje jednom odraslom muslimanu u zajednici.

fedžr: zora, prvo svjetlo, a posebice vrijeme obavljanja namaza poznatog kao *subh.*

fikh: nauka primjene Šerijata.

fukaha: plural od riječi fakih.

gusl: obredno pranje tijela vodom vodom koje za cilj ima čišćenje tijela za molitvu.

hadis: zabilježeni govor Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ili o njemu.

hadisi-kudsij: riječi Allaha koje je izgovorio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, a koje nisu dio Kur'ana.

hadž: godišnje hodočašće Meke koje je svaki musliman sukladno njegovim mogućnostima obavezan obaviti jedanput u toku života; obavljanje rituala u zaštićenom području oko Kabe. Hadž je stup islama.

hakika: istina, stvarnost.

halal: ono što je Šerijatom dozvoljeno.

haram: ono što je Šerijatom zabranjeno; također zaštićeno područje, sveto mjesto ili stvar.

hasen: dobar; kategorija za hadis koji je pouzdan i stoga prihvatljiv, ali čija vjerodostojnost nije zajamčena kao u slučaju *sahih*-kategorije.

hidžra: selidba u ime Allaha. Islamski kalendar se računa od Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, Hidžre iz Meke u Medinu, koja se desila 622. godine po gregorijanskom kalendaru.

hutba: govor koji imam drži u toku džuma-namaza i poslije dva bajram-namaza.

ibada: ibadet, svaki čin obožavanja.

id: praznik; postoje dva glavna ida u muslimanskoj godini: Id el-adha, koji je zadnji dan obreda hadža, i Id el-fitr, koji označava kraj mjeseca posta, ramazana.

ihram: stanje i odjeća onoga ko obavlja hadž ili umru.

ihsan: stanje potpune iskrenosti prema Allahu i samom sebi; obožavanje Allahu na takav način kao da Ga možemo vidjeti, znajući, da premda Ga mi ne vidimo, On vidi nas.

ikamet: poziv na *fard*-namaz.

imam: onaj koji predvodi molitvu, namaz, istaknuti učenjak.

iman: prihvatanje, vjerovanje, povjerenje u Allaha. Iman znači vjerovati u Allaha, Njegove meleke, objavljene knjige, poslanike, Sudnji dan, Džennet i Džehennem i sve što je Allahova odredba, dobro od nje i ono loše.

islam: mir i pokornost volji Allahovoj, način života koji su živjeli svi poslanici, a kojem je konačna forma data poslanstvom Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, Pet stupova islama su: svjedočenje, šehadet; namaz; zekat; post za vrijeme ramazana; obavljanje hadža jedanput u životu, ukoliko za to postoji mogućnost.

isned: bilježenje, usmeno ili zapisano, imena lanca ljudi koji su prenijeli i sačuvali hadis; i sama imena ovih ljudi. Jedna od nauka uspostavljena nakon smrti Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, jeste procjenjivanje vjerodostojnosti hadisa procjenom pouzdanosti *isnada*.

iša: noć, obavezni namaz koji se obavlja noću.

Jevm el-kijama: dan stajanja, posljednji dan, Sudnji dan, tada će svi koji su živjeli biti oživljeni, a njihova djela i namjere izvagane, odredit će se njihovo vječno odredište. Također poznat kao Jevm el-baas, Dan ustajanja, Jevm el-hašr, Dan okupljanja, Jevm el-kijama, Dan stajanja, Jevm el-mizan, Dan vaganja, Jevm el-hisab, Dan obračuna, Jevm ed-din, Dan življenja i Jevm el-ahira, Dan drugog svijeta. Iza Sudnjeg dana slijedi vječnost, u Džennetu ili Džehennemu, zauvijek.

Kaba: građevina u obliku kocke koja se nalazi u središtu Harema u Meki, sagradio ju je poslanik Ibrahim, neka je mir na njega, a obnovljena uz pomoć poslanika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, poznata kao Kuća Allahova. Kaba je mjesto ka kojem se muslimani okreću pri obavljanju molitve. To ne znači da Allah obitava u Kabi, ni da muslimani obožavaju Kabu. Allah je Onaj Koga obožavamo, a On nije ograničen mjestom ili prostorom.

kader: Allahova odredba, koja određuje svaku podatomsku česticu koja postoji, a tako i sve što postoji. Jedno od Allahovih imena jeste i El-Kadir, što znači: Moćni, Onaj Koji čini što želi, Onaj Koji ima moć nad svime. Poslanik Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Sve je u odredbi.", (El-Muvetta imama Malika, 46.1.5).

kadi: sudac, kvalificiran da sudi o svim pitanjima u skladu sa Šerijatom.

kafir: osoba koja čini kufr, nevjernik, onaj koji prikriva prirodu postojanjem suprotno od pojma *mumin*.

kafirun: plural od riječi *kafir*.

karija: onaj koji uči Kur'an, stalno i ispravno.

kelime: izjava; da nema boga osim Allaha i da je Muhammed poslanik Božiji, neka je mir i spas na njega.

kibla: smjer u kojem se okreće pri molitvi, za muslimane je to prema Kabi u Meki.

Kur'an: "učenje", posljednja Allahova objava ljudima i džinima, do kraja svijeta, objavljena poslaniku Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, preko meleka Džibrila u toku dvadeset i tri godine, od kojih je prvih trinaest bilo u Meki, a posljednjih deset u Medini. Kur'an ispravlja, sačinjava, proširuje, premašuje i ukida zakone prethodnih objava objavljenih ranijim poslanicima, neka je mir na njih. Kur'an je najveće čudo dato Poslaniku, sallallahu 'alejhi ve sellem, koji je bio nepismen, nije mogao ni pisati ni čitati. Kur'an je nestvorena riječ Allahova. Kur'an i danas postoji u svom originalnom obliku u kojem je i objavljen, ne sadržavajući nikave promjene, dodatke ili brisanja. Onaj koji čita i uči Kur'an iskreno i uz pristojnost dobit će znanje i mudrost, jer je on izvor mudrosti u ovom vremenu.

kufr: prikrivanje istine, odbacivanje Allaha i Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem

la ilahe illallah: nema boga osim Allaha.

mezahib: plural riječi *mezheb*

mezheb: škola fikha, posebno one četiri velika učenjaka islama: imama Malika, imama Ebu Hanife, imama Šafija i imama Ibn Hanbela.

Medina: grad, obično poznat kao El-Medina el-Munevera, osvijetljeni grad, u kojem je završena objava Kur'ana, grad u kojem je preselio i u kojem je ukopan Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem

Meka: grad u kojem se nalazi Kaba, u kojem je rođen Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, te počela objava Kur'ana.

mekruh: neodobren, ali ne i zabranjen, u Šerijatu.

merfu: hadis, predaja od ashaba poslanika Muhammeda koja sadrži riječi koje se pripisuju Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem.

Muhammed er-Resulullah: Muhammad je Božiji poslanik, neka je mir i spas na njega.

muhsin: neko ko posjeduje osobinu *ishan.*

mumin: vjernik, onaj koji posjeduje iman, koji vjeruje u Allaha i prihvata Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem

muminun: plural od riječi *mumin.*

munafik: dvoličnjak, licemjer; dvolični muslimani javno očituju vjeru na jeziku, ali unutar svoga bića odbacuju Allaha i Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, stajući protiv muslimana na stranu uz kafire. Najdublji dio Džehennema sačuvan je za licemjere.

munafikun: plural riječi *munafik.*

musliman: onaj koji slijedi put islama, čineći obavezno, ostavljajući zabranjeno, poštujući granice koje je postavio Allah, slijedeći sunnet Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u onome za šta ima mogućnosti. Musliman, po definiciji, jeste onaj koji je siguran i zaštićen, u miru s ovim svijetom, onaj kome je obećan Džennet na onom svijetu.

mušrik: onaj koji čini širk.

mušrikin: plural od riječi *mušrik.*

nar: vatra džehennemska, krajnje odredište i mjesto mučenja nevjernika i licemjera na ahiretu.

nevafil: plural riječi nafila.

nefl: dar, ima isti korijen kao riječ *anfal*, u smislu ratnog plijena, znači dobrovoljni čin ibadeta.

nefs: iluzorno iskustveno biće.

nifak: licemjerstvo.

nufus: plural od riječi nefs.

rek'a: rekat, dio namaza, niz stajanja, savijanja , padanja ničice i sjedenja.

rek'at: plural od riječi *rek'a.*

ramazan: mjesec posta, deveti mjesec muslimanskog lunarnog kalendara, u toku kojeg svi zreli muslimani dobrog zdravstvenog stanja poste od zore do zalaska sunca svaki dan. Prva objava Kur'ana počela je u ramazanu. Post u ramazan jedan je od stupova islama.

ruh: duša, također melek Džibril.

sadaka: davanje na Allahovom putu, poklon nekome uz jedini motiv samog davanja.

sahaba: ashabi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji su vjeru islama naučili direktno od njega.

sahih: ispravan i potpun, bez ikakvih nedostataka; obično se koristi za obilježavanje potpuno vjerodostojnog hadisa.

selefi: pridjev od es-selef, rane godine, prva vremena, općenito se koristi za obilježavanje prvih generacija muslimana, posebice ashaba i njihovih prvih potomaka. U današnje vrijeme služi za obilježavanje muslimana koji čvrsto slijede sunnet poslanika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem.

salat: molitva, namaz, posebice pet dnevnih namaza, koji su obavezni za muslimane, a to su fajr, dhuhr, asr, maghrib i isha. Oni se sastoje od propisanog broja rekata. Salat je jedan od stupova islama.

savm: post, posebice u toku ramazana, suzdržavanje od hrane i pića, spolnih odnosa, od zore do zalaska suca.

sedžda: padanje ničice, posebice u namazu.

šehadet: svjedočenje da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov poslanik. Šehadetom se ulazi u islam na ovom svijetu, a u Džennet na onom svijetu. Jednostavno je šehadet izreći, ali sukladno djelovanje jeste ogromna obaveza sa dalekosežnim posljedicama, kako za unutarnju svjesnost, tako za vanjska djela, i na ovom i na onom svijetu. Šehadet je jedan od stupova islama.

sira: povijesna studija o životu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem

sunnet: način, običajna praksa osobe ili skupine ljudi. Sada se koristi samo za obilježavanje prakse Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, te podrazumijeva i ponašanje prve generacije muslimana u Medini, koja je djelovala sukladno onome što su od njega naučili i prenijela to znanje na narednu generaciju muslimana. Sunnet je potpuna nauka o ponašanju koja je sistematski čuvana izvan učenog okvira ovog društva, ali ipak su je sačuvali oni kojima je prenesena i koji nastavljaju da je slijede svojim načinom života. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Ostavljam vam dvoje. Sve dok se njih budete držali, bit ćete na Pravom putu. A to su Božija Knjiga i sunnet Njegova Poslanika." (El-Muvetta imama Malika, 46.1.5).

sura: poglavlje u Kur'anu, koje čine ajeti tematski povezani.

šejh: stari čovjek, alim koji posjeduje znanje o Allahu i Njegovom Poslaniku, sallallahu 'alejhi ve sellem, te islamu.

šejtan: đavo, posebice Iblis (Satana), zli džin koji navodi ljude i džine da se pobune protiv Allaha. Šejtan je dio Allahovih stvorenja, a mi se utječemo Allahu od zla koje je On stvorio.

Šerijat: put, pravna i društvena uvjetnost ljudi koja se temelji na Objavi njihovom poslaniku. Posljednji šerijat jeste islamski. On ukida sve prethodno objavljene šerijate. On je, s obzirom da je posljednji, najlakši za slijediti jer je primjenjiv na sve ljude gdje god da se oni nalazili.

širk: neoprostivo loše djelo, obožavanje nekoga ili nečega drugog mimo Allaha ili pripisivanje druga Allahu; suprotno od tevhida, što je potvrda Božije jednoće. Širk je obožavanje idola, što podrazumijeva pripisivanje forme Allahu pokušavajući da se On ograniči na predmet, koncept, obred ili mit, a Allah nije sličan ničemu i nema oblika. On se ne može pojmiti niti vidjeti.

takva: opreznost, znanje o svem mjestu u kosmosu. Njen dokaz jeste iskustvo strahopoštovanja prema Allahu, ona nadahnjuje osobu da se čuva loših djela i da revnosno obavlja dozvoljena djela koja su izvor Njegovog zadovoljstva.

teslim: upućivanje selama muslimanima, pozdrava riječima: "es-selamu alejkum", "neka je mir na tebe". Namaz se završava taslimom.

tefsir: tumačenje i objašnjenje Kur'ana.

tevba: okretanje dobrim djelima nakon grešaka, napuštanje loših djela i traženje Allahovog oprosta, okretanje ka suočavanju sa Stvarnim nakon prijašnjeg okretanja leđa. Tvoje okretanje Njemu jeste u stvarnosti Njegovo okretanje tebi.

tevhid: Božija jednoća, jednoća i najdubljem smislu. Allah je jedan u Svojoj biti, Svojim svojstvima i djelima.

ulema: plural od riječi *alim*.

umet: tijelo muslimana kao posebna i inegrirana zajednica ili nacija.

umra: manje hodočašće u Meku i obavljanje obreda u zaštićenom prostoru oko Kabe. Umra se može obaviti u tijeku cijele godine.

vala: odanost, čvrsto držanje za ono čime su zadovoljni Allah i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem Onaj koji posjeduje al-vala val-bara voli u ime Allaha i mrzi u ime Allaha.

vitr: neparni broj rekata koji se obavljaju između jacije i sabaha. Može se klanjati u svako doba poslije jacije i prije sabaha.

vudu: obredno pranje ruku, usta, nosa, lica, nadlaktica, glave, ušiju i stopala vodom u cilju čišćenja za obavljanje molitve.

zahid: onaj koji prakticira zuhd, onaj čije srce nije privrženo ovosvjetskim uživanjima i zadovoljstvima.

zekat: obavezni dio bogatstva koji muslimani daju svake godine, obično se plaća u obliku četvrtine viška bogatstva, a što je više od utvrđenog minimuma, koji se naziva *nisab*. Zekat se plaća na nakupljeno bogatstvo, posebice srebro i zlato, robu, određenu žetvu, stoku i podzemno i mineralno bogatstvo. Čim se sakupi, raspodijeli se onima kojima je potrebno, kako je definirano u Kur'anu i Hadisu. Zekat je jedan od stupova islama.

zekat el-fitr: manja taksa po glavi koja je obaveza svakog odgovornog muslimana koji posjeduje sredstva za sebe i one koji o njemu ovise, članove obitelji. Plaća se jednom godišnje, pred kraj ramazana, pred Id el-fitr.

zikrullah: spominjanje Allaha, zikr. Svaki ibadet je zikrullah.

zuhd: odricanje, život bez bespotrebnog i uz malo.

SADRŽAJ